

Musiikkikasvatusta aikuisille

**Aikuisten kokemuksia paluusta ohjatun klassisen musiikin
soittoharrastuksen pariin**

Tutkielma (Maisteri)

27.2.2018

Anna Kiiski

Musiikkikasvatuksen aineryhmä

Sibelius-Akatemia

Taideyliopisto

<p>Tutkielman nimi Musiikkikasvatusta aikuisille. Aikuisten kokemuksia paluusta ohjatun klassisen soittoharrastuksen pariin.</p>	<p>Sivumäärä 73 + 4</p>
<p>Tekijän nimi Anna Kiiski</p>	<p>Lukukausi Kevät 2018</p>
<p>Aineryhmän nimi Musiikkikasvatuksen aineryhmä</p>	
<p>Tämän tutkimuksen aiheena on aikuisten soittoharrastajien kokemukset lapsuudessa aloitetun, mutta myöhemmin tauolle jääneen klassisen musiikin soittoharrastuksen jatkamisesta ohjatuksi aikuisiällä. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, mikä motivoi aikuisia jatkamaan ohjattua soittoharrastustaan usean vuoden soittotauon jälkeen, ja millaisista elementeistä motivaatio ja oppiminen aikuisiän harrastuksen parissa rakentuvat.</p> <p>Tutkimus on luonteeltaan laadullinen tapaustutkimus. Keräsin aineiston haastattelemalla neljää klassisen musiikin soittoharrastustaan espoolaisen musiikkiopisto Juvenalian Musisoinnin ilo –osastolla aikuisena jatkanutta henkilöä. Analysoin heidän kokemuksiaan oppimisesta ja motivaatiosta fenomenologisella tutkimusotteella konstruktivistisen oppimiskäsityksen ja aikuiskasvatuksen teorioiden valossa. Aiempien tutkimusten perusteella aikuisen soittoharrastajan oppimisessa olennaista on itseohjautuvuus, autonomisuus, elämäkokemusten hyödyntäminen ja sisäinen motivaatio oppimiseen.</p> <p>Tutkimustulokset osoittavat, että aikuisille soittoharrastajille on tärkeää mahdollisuus osallistua ohjattuun opetukseen joustavasti ja omaan elämäntilanteeseensa sopivalla tavalla. Heitä motivoi ohjatun soittoharrastuksen jatkamiseen mahdollisuus harrastaa omaehtoisesti, mahdollisuus musisoida toisten kanssa, omien harrastustavoitteiden määrittäminen itse sekä itsensä kehittäminen. Aikuisuus saatetaan kokea jopa lapsuutta otollisemmaksi ajaksi harrastaa klassista musiikkia.</p> <p>Tutkimuksen perusteella lapsena aktiivisesti klassista musiikkia harrastaneissa ja sittemmin harrastuksen syrjään jättäneissä on suuri potentiaali palata harrastuksen ääreen myöhemmin elämässään. Tämän takia tulisi kehittää edelleen sellaisia musiikin harrastusyhteisöjä, jotka tarjoavat aikuisille mahdollisuuksia joustavaan soitonopiskeluun henkilökohtaisessa ohjauksessa ja tilaisuuksia harrastaa muiden kanssa tavoitteellisuutta unohtamatta. Musiikkiopistossa lapsena ja nuorena tavoitteellisesti musiikkia harrastaneet kokevat musiikkiopiston mielekkääksi ja tasokkaaksi instituutioksi harrastuksensa jatkamiselle aikuisiässä. Aikuisiän musiikkikasvatuksen mahdollisuuksia tulisi tutkia enemmän.</p>	
<p>Hakusanat Musiikin harrastaminen, vapaa sivistystyö, aikuiskasvatus, elinikäinen oppiminen, musiikkioppilaitokset, oppiminen, motivaatio</p>	
<p>Tutkielma syötetty plagiointitunnistusjärjestelmään 26.2.2018</p>	

Sisällys

1 Johdanto	5
2 Oppiminen aikuisiässä	8
2.1 Aikuisuus oppimisen kontekstina.....	8
2.1.1 Elämänrakenne aikuisuudessa	8
2.1.2 Elinikäinen oppiminen.....	11
2.1.3 Formaali, non-formaali ja informaali oppiminen	12
2.1.4 Aikuiskasvatus ja vapaa sivistystyö	13
2.1.5 Harrastaminen ja vapaa-aika	14
2.2 Aikuisen oppimisen erityispiirteet.....	16
2.2.1 Sisäinen motivaatio oppimiseen	17
2.2.2 Itseohjautuvuus ja autonomisuus	19
2.2.3 Elämäkokemus oppimisen resurssina	21
3 Musiikin elinikäinen harrastaminen.....	23
3.1 Klassisen musiikin harrastaminen aikuisena.....	23
3.1.1 Taiteen perusopetuksen musiikin opetussuunnitelman laajan ja lyhyen oppimäärän perusteiden tarkastelua.....	24
3.1.2 Soittoharrastuksen kehittämisaalueet ja merkitys aikuisen elämässä.....	26
3.2 Musisoinnin ilo -osasto	28
4 Tutkimuksen toteutus	31
4.1 Tutkimuskysymykset.....	31
4.2 Tutkimusmenetelmä	31
4.3 Aineistonkeruu	33
4.4 Aineiston analyysi	34
4.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	35
5 Tutkimushenkilöiden matka musiikin harrastajiksi	37

5.1 Kaisa, Niina, Helena ja Laura	37
5.2 Kokemuksia nuoruusvuosien soittoharrastuksesta.....	38
5.3 Soittotauko.....	41
5.4 Soittoharrastuksen pariin palaaminen	44
6 Osaksi aikuisille suunnattua musiikin harrastusyhdistystä.....	47
6.1 Uudenlainen mahdollisuus harrastaa musiikkia	47
6.2 Yhteismusisointi.....	49
6.3 Kotiharjoittelu	50
6.4 Soittoharrastuksen jatkamisen vaikutukset elämään	52
6.5 Ajatuksia musiikkiopistossa harrastamisesta	52
6.6 Kokemukset itsestä musiikin harrastajana	54
6.7 Aikuisuuden tuomat edut soittoharrastukseen.....	55
6.8 Motivoivat tekijät ja tavoitteet	57
7 Pohdinta	60
7.1 Johtopäätökset	60
7.2 Luotettavuuden arviointi	65
7.3 Jatkotutkimusaiheita.....	66
Lähteet.....	67
Liitteet	74
Liite 1. Haastattelupyyntö	
Liite 2. Teemahaastattelurunko	
Liite 3. Tietoa tutkimuksesta ja vaitiolositoumus	
Liite 4. Lupa äänitallennukseen	

1 Johdanto

Monessa lapsena ja nuorena aktiivisesti klassista musiikkia harrastaneessa aikuisessa on paljon potentiaalia harrastaa klassista musiikkia edelleen aikuisiässään. Taiteen perusopetuksen musiikin oppimäärien perusteissa olennaiseksi periaatteeksi nostetaan se, että taiteen perusopetuksen tulisi luoda edellytykset hyvän musiikkisuhteen syntymiselle ja musiikin elämänikäiselle harrastamiselle (Opetushallitus 2017a & 2017b). Siitä huolimatta moni aktiivisesti nuoruudessaan musiikkia harrastanut aikuinen tyytyy vain haaveilemaan vanhan soittoharrastuksensa jatkamisesta tai uuden instrumentin soittamisen aloittamisesta aikuisiällä sen tähden, ettei harrastamiselle löydy omaan elämäntilanteeseen sopivaa muotoa. Tähän ilmiöön havahtuneena espoolainen yksityinen musiikkiopisto Juvenalia perusti vuonna 2015 vapaaosastonsa alaisuuteen Musisoinnin ilo -nimisen osaston, jonka tarkoituksen oli tarjota aikuisille taho, jossa harrastaa klassista musiikkia ohjatusti heidän elämäntilanteeseensa sopivalla tavalla. Nimensä mukaisesti tämän osaston toimintaperiaatteena oli tehdä kynnys klassisen musiikin harrastamiseen aikuisiässä mahdollisimman matalaksi ja häivyttää ajatukset musiikkiopistosta pääsykokeiden, tutkintovaatimusten, arvioinnin, armottoman ja ilottoman harjoittelun ja esiintymisjännityksen sekaisena opinahjona – mikäli sellaiset mielikuvat jarruttaisivat aikuisiän musiikkiharrastuksen aloittamista – ja silti pysyä musiikkiopistona.

Pilottihankkeena alkanut Musisoinnin ilo -osasto tavoitti jo ensimmäisen toimintavuotensa aikana noin 80 innokasta aikuista harrastajaa, joista moni tarttui hankkeen innoittamana soittimeensa vuosien tauon jälkeen. Yksi heistä oli 35-vuotias Maija Aho, jonka klarinetinsoittoharrastuksesta Iltalehti julkaisi jutun 25.12.2016. Maijan lapsuus oli musiikintäyteinen, ja hän harrasti klarinetinsoittoa musiikkiopistossa läpi ala-astevuosien aina teini-ikäiseksi asti. Kun musiikista ei tullutkaan ammattia, klarinetinsoitto jäi tauolle 15 vuodeksi. Nähtyään ilmoituksen Musisoinnin ilo -osastosta, Maijasta tuntui, että se oli kuin se puuttuva lenkki hänen sen hetkessä elämäntilanteessaan perheellisenä ja työssäkäyvänä aikuisena. Hän tunsikin hankkeen olevan kuin häntä varten tehty ja hakeutui siksi sen kautta soitto- ja kamarimusiikkitunneille. "Omassa soittamisessa on hirveän hyvä fiilis aiempaan verrattuna", Maija kuvailee. "On erilainen rentous ja vapaus, kun ei tarvitse tähdätä tutkintoon tai ajatella uraa."

Tavoitteellinen musiikinopiskelu ilman ammatillisia tavoitteita ja musiikki erillisenä harrastuksena on erityisesti länsimaiseen kulttuuriin liittyvä ilmiö (Kosonen 2010, 295). Vuoden 2002 suomalaisten vapaa-aikatutkimukseen osallistuneista 25 – 44 -vuotiaista 17% sekä 45 – 64 -vuotiaista ja yli 65-vuotiaista 12% harrasti musiikkia aktiivisesti. Soittotunneilla käyminen oli kuitenkin kaikenikäisten harrastus, mitä se ei ollut vielä 1990-luvun alussa. Tutkimuksen mukaan aikuisina miehet soittivat enemmän kuin naiset ja sosiaaliryhmittäin korkeamman koulutuksen saaneet ja ylemmät toimihenkilöt soittivat enemmän kuin muut. Suosituimmat soitetut musiikinlajit olivat viihde- tai iskelmämusiikki, pop tai rock sekä klassinen musiikki. Naisille oli miehiä tyypillisempää soittaa nimenomaan klassista musiikkia. (Hanifi 2009, 226–231.)

Aikuisen elämässä aikuisuuden tuomat velvollisuudet ajavat usein vapaa-ajan harrastusten edelle. Vaikka takana olisi lähes koko lapsuuden ja nuoruuden ajan jatkunut soittoharrastus, on sen jatkamisen muotoja ja mahdollisuutta punnittava uudelleen viimeistään siinä vaiheessa, kun opinnot ja työt alkavat viedä arjesta yhä enemmän aikaa ja kuljettavat uudelle paikkakunnalla asumaan, tai kun musiikkiopiston päättötodistus on kourassa ja musiikkiopiston opintotarjonta loppuun kaluttu. Tai aivan viimeistään siinä vaiheessa, kun perheen perustaminen muuttuu ajankohtaiseksi. Myöhemmin jokin konkreettinen tarve voi synnyttää kaipuun jatkaa soittotaitojen kehittämistä edelleen ja laittaa hakeutumaan sitä edesauttavaan ohjaukseen tai jollekin kurssille, osaksi jotain opistoa tai sellaista projektia, joka antaisi hyvän syyn soittotaitojen harjoitteluun ja niiden hyödyntämiseen edelleen.

Tutkimukseni käsittelee neljän musiikkiopisto Juvenalian Musisoinnin ilo -osaston kautta soittoharrastuksensa pariin palanneen klassisen musiikin soittoharrastajan kokemuksia soittoharrastuksensa elvyttämisestä, itsestään aikuisena musiikin harrastajana ja oppimiseen ja motivaatioon liittyvistä tekijöistä tässä soittoharrastuksen jatkamisprosessissa. Haluan selvittää, miten heidän tarpeensa voitaisiin kohdata parhaiten musiikin aikuiskasvatuksen kentällä. Jotta aikuiskasvatushankkeita suunnittelevat tahot voisivat parhaiten kohdata aikuisten osallistujien tarpeet, on aikuiskasvatuksen näkökulmasta tärkeää selvittää ja tutkia, ketkä osallistuvat aikuiskasvatustoimintaan, miksi he osallistuvat ja millaiset olosuhteet ja palvelut vetävät puoleensa lisää osallistujia (Merriam, Caffarella & Baumgartner 2007, 53). Tämän tutkimuksen avulla haluan nostaa erityisesti sellaisten aikuisten klassisen musiikin soittoharrastajien ääntä kuuluviin, jotka lapsuuden aktiivisen musiikkiharrastushistoriansa tähden kuuluvat

näihin potentiaaliin aikuisiällä soittoharrastustaan jatkaviin. Millaista on ja voisi olla aikuisten musiikkikasvatus? Tarvitsevatko jo nuoruudessaan vapaa-ajan musiikkikasvatustoimintaan osallistuneet vastaavaa toimintaa aikuisenakin?

Mitä tavoitteelliseen musiikkiharrastukseen tulee, saattavat musiikin perusopetusta tarjoavat opinahjot tuntua aikuisesta vahvasti lapsille ja nuorille suunnatuilta harrastusyhteisöiltä. Elinikäisen oppimisen käsite on kuitenkin omiaan puhumaan aikuisten elinikäisen musiikin harrastamisen puolesta, ja työväenopistot ja kansalaisopistot ovatkin jo luoneet paljon aikuisille suunnattua musiikin harrastustoimintaa. Miksi aikuinen valitsee niiden sijaan musiikkiopistossa harrastamisen? Ja miltä tuntuu olla taas aktiivinen soittoharrastaja, kun elämäkokemus on vaikuttanut oman minän kasvuun, motivaatioon ja oppimiseen?

2 Oppiminen aikuisiässä

Soittoharrastuksen pariin palaava aikuinen ei aloita harrastamista ja uuden oppimista puhtaalta pöydältä, vaan taitojen kehittämiseen tähtäävän harrastuksen pohjan hän on luonut jo lapsuuden ja nuoruuden aikaisen soittoharrastuksen parissa. Juuri näiden aiemmin hankittujen, pidemmän aikaa käyttämättömänä olleiden taitojen voi hyvin ajatella motivoivan aikuista jatkamaan soittoharrastustaan sitten, kun elämäntilanne sen sallii. Tässä luvussa lähestyn aikuisen harrastamis- ja oppimismotivaatioon vaikuttavia tekijöitä esittelemällä ensin aikuisuutta ja sen elämänrakennetta, tarkastellen sitten aikuiskasvatukseen ja harrastamiseen liittyviä käsitteitä ja lopulta sitä, mikä tekee aikuisesta omaleimaisen oppijan.

2.1 Aikuisuus oppimisen kontekstina

Aikuisuus voidaan määritellä sekä ihmisen biologisen ja psykologisen kehityksen perusteella että sosiokulttuuristen roolien perusteella. Fyysinen, kognitiivinen ja emotionaalinen kypsyys eivät sellaisenaan kerro sitä, millaista on olla aikuinen, sillä aikuisuuteen kuuluu yleensä myös muun muassa elannon ansaitseminen, parisuhde tai avioliitto, vanhemmuus, kansalaisuus ja eläköityminen (Coffman 2002). Aikuisuuden määritelmät painottuvat eri tavalla sen mukaan, katsotaanko aikuisuutta kulttuurisen aikuisuuden, juridisen aikuisuuden, vai moraalisen ja vastuun näkökulmasta (Koski & Moore 2001). Tässä tutkimuksessa aikuisuuden määritelmä on juridinen aikuisuus, eli täysi-ikäisyys.

2.1.1 Elämänrakenne aikuisuudessa

Kehityspsykologi Daniel Levinson (1986) on kuvaillut aikuisuutta ja ihmisen kehitystä elämänrakenteen avulla. Levinsonin teorian mukaan elämä rakentuu vakaiden vaiheiden ja siirtymien vuorottelusta, ja ihmisen kehityksessä voidaan erottaa laadullisesti erilaisia vaiheita, jotka poikkeavat edellisestä ja seuraavasta vaiheesta. Aikuisen kehitystä kuvaava elämänrakenne käsittää myös ihmisen merkittävät ja elämälle sisältöä tuovat suhteet, sekä ihmisen erilaiset roolit eri yhteisöissä (Perho & Korhonen 2008, 323). Levinsonin mukaan aikuisuuden voi nähdä jakautuvan karkeasti seuraaviin vaiheisiin:

Ikävuodet	Aikuisuuden jakso
17 – 22	Varhaisaikuisuuden siirtymäkausi
22 – 28	Aikuiseksi tuleminen
28 – 33	30. ikävuoden siirtymäjakso
33 – 40	Varhaisaikuisuuden kulminaatiokausi
40 – 45	Keski-ian siirtymäjakso
45 – 50	Keski-ikään tuleminen
50 – 55	50. ikävuoden siirtymäjakso
55 – 60	Keski-ian päättyminen
60 – 65	Vanhuuden siirtymäjakso
65 –	Vanhuus

Taulukko 1. Levinsonin teoria ikäkausista ja ikäjakoista Perhon & Korhosen (2008) tulkintaa mukaillen.

Ikävuosia 17 – 40 kutsutaan varhaiseksi aikuisiäksi, ikävuosia 40 – 60 keski-ikäksi ja ikävuosia 60 eteenpäin myöhäiseksi aikuisiäksi. Levinson keskittyy näistä kahteen ensimmäiseen aikuisuuden jaksoon, ja kuvailee varhaista aikuisikää sekä energiseksi ja yltäkylläiseksi että stressaavaksi ja ristiriitaiseksi ajanjaksoksi. Tänä aikana tavoitellaan ja toteutetaan nuoruuden toiveita ja haaveita, etsitään omaa paikkaa yhteiskunnassa ja työelämässä sekä keskitytään perheen perustamiseen ja lasten kasvattamiseen. Keski-ikässä ihmisen biologinen kapasiteetti ei enää vastaa varhaisen aikuisiän tasoa, mutta se ei tavallisesti estä elämästä energistä ja henkilökohtaisesti tyydyttävää ja sosiaalisesti arvokasta elämää. (Levinson 1986.)

Aikuisuus ei ole staattinen tai ‘valmis’ tila, vaan siihen sisältyy pyrkimyksiä elää ja toteuttaa oman minän eri puolia. Jotkut näistä minän puolista toteutuvat mutta jotkut estyvät, jäävät toteutumatta ja tulevat sen seurauksena laiminlyödyiksi. Aikuisuuden siirtymävaiheissa elämänrakennetta arvioidaan ja jäsennetään uudelleen ja tutkitaan muutoksen mahdollisuutta itsessä ja maailmassa. Sysäys siirtymävaiheelle nouseekin siitä, ettei elämä tunnu vastaavan yksilön tärkeimpiä toiveita ja pyrkimyksiä. Tämän itsereflektion kautta yksilö oppii päästämään irti tietyistä rooleista ja niiden ohjaamasta käyttäytymisestä oppiakseen uudenlaisia rooleja. Pohjimmiltaan kyse on siitä, että ihminen oppii selviytymään elämässä ja sopeutumaan vaihtelevan elämäntilanteen tuomiin

muutoksiin. Vakaisissa vaiheissa elämänrakenne tyydyttää tai siihen sopeudutaan vähintäänkin kompromissinomaisesti. (Perho & Korhonen 2008, 323–326; Sinkkonen & Pulkkinen 1996, 3; Levinson 1986, 3 – 13; Jarvis 2001, 61.)

On hyvä muistaa, että työn ja perheen lisäksi yksilöiden elämänrakenteessa tärkeän osan muodostaa vapaa-aika (Sinkkonen & Pulkkinen 1996, 5). Vapaa-aika on perinteisesti nähty työn vastakohtana ja sitä täydentävänä osana. Nykyisin vapaa-aika määritellään enenevässä määrin yksityisestä elämänpiiristä käsin, ja siitä on tullut laadullinen elementti, joka voi liittyä mihin tahansa hetkeen elämässä sen sijaan, että se olisi vain arkea ajallisesti rytmittävä asia (Liikkanen 2009, 9).

Suomalaista näkökulmaa elämänrakenteiden ja niiden siirtymävaiheiden tarkasteluun tuo Perhon ja Korhosen (2008) toteuttama haastattelututkimus, joka osoitti siirtymien painopisteen olevan aikuisuuden toisella vuosikymmenellä, eli – Levinsonia mukaillen – varhaisaikuisuuden kulminaatiokaudella. Tutkimustulokset vahvistavat ajatusta elämäkulun kuvaamisesta vakaina vaiheina ja siirtyminä, mutta painottavat, että kunkin ihmisen elämäkululla on vahva yksilöllinen rytmensä ja sisältönsä. Mielenkiintoinen tutkimustulos oli, että erityisesti naisilla esiintyy ikävuosien 30 – 40 siirtymävaiheissa aikaisempaa enemmän muun muassa työn pohdintaa sekä syrjään jääneiden toiveiden ja suunnitelmien toteuttamista. Tällaiset vaiheet kannustavat ymmärrettävästi hakeutumaan uusien harrastusten, haasteiden tai vaikkapa opintojen ääreen. (Perho & Korhonen 2008, 323–342.) Mitä musiikkiharrastuksiin tulee, vuoden 2002 suomalainen vapaa-aikatutkimus osoittaa, että 15 – 24 -vuotiaista naisista noin puolet käy soittotunneilla, mutta 25-vuotta täyttäneistä naisista soittamista harrastaa enää kymmenesosa (Hanifi 2009, 235.) Tätä taustaa vasten on luontevaa nähdä soittoharrastus sellaisena syrjään jääneenä harrastuksena tai toiveena, jonka toteuttamisen jatkaminen nousee kutkuttavaksi mahdollisuudeksi ja uudelleen ajankohtaiseksi etenkin naisilla ikävuosien 30 – 40 siirtymävaiheiden seurauksena.

Toisaalta aikuisen elämänrakenne näyttäytyy tänä päivänä kovin erilaisena kuin vielä muutama vuosikymmen sitten. Yksilöllisyyttä ja identiteetin rakentamista painottava ajankuva haastaa vakaat siirtymiset peruskoulusta suoraan jatkokoulutukseen ja myöhemmin työelämään. Aikuisen elämäkulku ei ole enää niin lineaarinen, ja esimerkiksi kouluttautumiseen käytettävä aika on pidentynyt ja laajentunut. Aikuisten koulutuspolkuja kuvaavat kokeilevuus ja episodimaisuus. Vaihtoehtojen runsaus,

valinnanvapaus ja moniarvoistuneen elämismaailman ristiriitaisuudet muokkaavat aikuisen elämänrakennetta. Ihmisen elämä näyttäytyy oppimisen kenttänä, jossa painopiste on identiteetin joustavassa uudelleen muotoilussa elämänkulun siirtymien mukaan (Antikainen & Komonen 2009, 98–99). Musiikkiharrastus ei ole ikään sidottu harrastus, minkä tähden se voi toimia työväliseinä juuri identiteetin rakentumisessa ja muotoutumisessa kaikissa ihmisen elämänvaiheissa. Kokeilevat ja episodimaiset ammatilliset koulutuspolut voivat herkemmin antaa tilaa ja aihetta itsensä kehittämisen monille muodoille, ja tällaisena itsensä kehittämisen muotona soittoharrastus voi palvella lyhyen tai pidemmän ajan eri vaiheissa elämää.

2.1.2 Elinikäinen oppiminen

Elämänlevyisestä, elämänlaajuisesta ja elinikäisestä oppimisesta (*lifelong learning*) puhutaan silloin, kun tarkoitetaan ihmisen kaikkea inhimillistä oppimista riippumatta siitä, millä tavalla tai missä yhteyksissä oppiminen tapahtuu (Tulkki & Honkanen 1998). Vaikka elinikäinen oppiminen käsittää koko ihmisen elinkaaren aikaisen oppimisen, puhutaan siitä useimmiten juuri aikuisiän oppimista ja koulutusta käsiteltäessä (Silvennoinen & Tulkki 1998, 41 - 42). Elinikäinen oppiminen nähdään tavoitteena, joka toteutuu, kun yhteiskunta järjestää kansalaisilleen mahdollisuuksia joustavaan ja järjestelmälliseen opiskeluun ja itsensä toteuttamiseen kaikkina ikäkausina. (Tulkki & Honkanen 1998, 28–36; Rinne 1999, 104) Toisaalta elinikäistä oppimista perustelee jo ihminen itse, sillä oppiminen läpi elämän on osa ihmisen perusolemusta (Pantzar 2013, 12). Markkulan ja Suurlan (1997) elinikäistä oppimista on jo se, että ihminen tiedostaa oman oppimistarpeensa ja alkaa kiinnittää huomiota oppimiseen kaikessa toiminnassa ja arkipäivän tapahtumissa. Elinikäisen oppimisen filosofia korostaa yksilön ja yhteisön valmiuksia tunnistaa muutostarve sekä arvioida oppimisprosessia kokonaisvaltaisesti. Se pyrkii perustelemaan oppivan asenteen hyödyllisyyden kaikessa toiminnassa ja näkee oppimisen myös pois-oppimisena sekä vastuullisuuden lisääntymisenä. (Markkula & Suurla 1997, 18 –19.)

Elinikäisen oppimisen käsitteellä halutaan korostaa nimenomaan ihmisen yksilöllisiä kehitys- ja oppimisprosesseja, sillä ihmisen henkiset kehitysprosessit jatkuvat läpi elämän. Suomessa elinikäinen oppiminen on nykyisin jokaisen kansalaisen perusoikeus. Koulutussuunnittelun neuvottelukunta pitää elinikäisen oppimisen käytännön toteutuksessa tavoiteltavina päämäärinä yksilöllisen kehityksen kaikinpuolista

edistämistä, kehittymismahdollisuuksien tasapuolisuuden turvaamista sekä demokraattisten arvojen turvaamista ja vahvistamista. (Tuomisto 1997, 5–8, 11.) Tässä mielessä musiikkiharrastusten mahdollistaminen kaikenikäisille aikuisille tukemalla ja lisäämällä erilaisiin elämäntilanteisiin sopivien musiikkiharrastusyhteisöjen toimintaa lisäksi elinikäisen oppimisen filosofian toteutumista myös aikuisväestön keskuudessa. Soittoharrastuksen käytäntöihin ja toteutuksiin useimmiten liittyvä henkilökohtainen ohjaus on parhaimmillaan myös aikuisen yksilöllisiä kehitys- ja oppimisprosesseja tukeva opetusmuoto.

Elinikäisellä oppimisella voidaan kuvata parhaiten juuri sellaista oppimista, joka ei ole aikaan, paikkaan, instituutioon tai elämäntilanteeseen sidottua. Elinikäisen oppimisen kipinä on kehittyvässä ja kehittymistä kaipaavassa ihmisessä itsessään ja hänen vapaudessaan valita, mitä, milloin ja miten oppii. Tässä tutkimuksessa aikuisen oppimista tarkastellaan osana juuri sellaisesta harrastusyhteisöä, jossa fokus ja lähtökohta on yksilön henkilökohtaisissa kehitystarpeissa.

2.1.3 Formaali, non-formaali ja informaali oppiminen

Aiemmin kuvatun kaltaiset elinikäisen oppimisen periaatteet voivat toteutua monenlaisissa yhteyksissä. *Formaalina*, eli muodollista oppimista tapahtuu hierarkkisesti järjestetyissä ja asteittain etenevissä koulujärjestelmissä, jotka tähtäävät tutkintoihin tai päättötodistuksiin. *Non-formaaliksi*, eli ei-formaaliksi oppimiseksi kutsutaan muodollisen koulujärjestelmän ja tutkintohierarkian ulkopuolella organisoiduissa toiminnoissa tapahtuvaa oppimista. Non-formaali opetus on formaalia opetusta joustavampaa ja voi muodostaa oman itsenäisen kokonaisuutensa tai olla osa jotain laajempaa toimintamuotoa. Tällaista opetusta tarjoaa esimerkiksi vapaa sivistystyö. *Informaali* oppiminen on luonteeltaan epämuodollista 'arkipäiväoppimista', ja sitä tapahtuu koulujärjestelmän ulkopuolella, esimerkiksi kotona, harrastepiirissä, itseopiskelun merkeissä, työssä tai järjestöissä. Tällaisissa tilanteissa oppija on usein vapaasta tahdostaan, ja oppiminen voi olla epämuodollisuudestaan huolimatta tehokasta. Informaali oppiminen on yleisintä perheen perustamisen, lastenkasvatuksen ja työelämään asettumisen elämänvaiheessa, kun uusien elämäntilanteiden mukanaan tuomat tehtävät vaativat ihmistä hakemaan ja omaksumaan itsenäisesti ja nopeastikin paljon erilaista tietoa. (Silvennoinen & Tulkki 1998, 66–69; Tuomisto 1997, 11–12; Marsick & Watkins 1990; Malinen & Sallila 2003, 68–70.)

Tässä tutkimuksessa musiikkiharrastuksen pariin palanneiden oppimista voidaan luontevasti tarkastella non-formaalien oppimisen näkökulmasta. Soittoharrastajat käyvät soittotunneilla musiikkiopiston erillisellä osastolla, jossa tutkintovaatimuksia ei ole ja jossa opiskelu on muutenkin – ohjauksesta huolimatta – hyvin omaehtoista.

2.1.4 Aikuiskasvatus ja vapaa sivistystyö

Tavoitteellista toimintaa, jolla pyritään vaikuttamaan laajassa mielessä aikuisiin, kutsutaan aikuiskasvatukseksi (*adult education*). Erilaisten ohjattujen oppimistilaisuuksien järjestäminen aikuisille, jotka ovat pohjakoulutusta saatuaan toimineet työelämässä, kutsutaan niin ikään aikuiskasvatukseksi. Aikuiskasvatuksen asettamiin tavoitteisiin pyritään aikuiskoulutuksen (*adult training*) keinoin. Tällainen institutionalisoitunut toiminta voidaan jakaa pohjakoulutuksen täydentämiseen, ammatilliseen lisäkoulutukseen, yhteiskunnalliseen koulutukseen sekä harrastustavoitteiseen koulutukseen. (Hirsijärvi 1983, 9.) Suomessa aikuiskasvatustoiminnan osa-alueita ovat vapaa sivistystyö, ammatillinen aikuiskoulutus, henkilöstön ja organisaation kehittäminen ja korkea-asteen koulutus (Kallio & Heikkinen 2014, 11).

Tutkimukseni koskee pääasiassa vapaan sivistystyön kaltaista aikuiskasvatustoimintaa. Vapaalla sivistystyöllä tarkoitetaan sellaista aikuiskoulutusta, joka keskittyy ensisijaisesti yleissivistävien perusvalmiuksien parantamiseen ja yhteiskunnalliseen sekä harrastustavoitteiseen koulutukseen (Hirsijärvi 1983, 202). Tällaista koulutusta tarjotaan kansanopistoissa, kansalaisopistoissa, työväenopistoissa, opintokeskuksissa ja kesäyliopistoissa. Näiden oppilaitosten järjestämisen toiminnan ja koulutuksen tavoitteena on tukea yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa sekä aktiivista kansalaisuutta elinikäisen oppimisen periaatteet huomioiden. Vapaa sivistystyö pyrkii edistämään ihmisten monipuolista kehittymistä ja hyvinvointia. Omaehtoinen oppiminen, yhteisöllisyys ja osallisuus korostuvat vapaan sivistystyön toiminta-ajatuksissa. (Laki vapaasta sivistystyöstä 2009/1765 § 1.)

Useimpien vapaan sivistystyön oppilaitosten pääasiallinen koulutusmuoto on vapaana sivistystyönä järjestetty koulutus, mutta usein näissä oppilaitoksissa järjestetään myös esimerkiksi ammatillista koulutusta, yleissivistävää koulutusta ja taiteen perusopetusta. Noin 70 % kansalaisopistoista järjestää taiteen perusopetusta, monet sekä yleisen että

laajan oppimäärän mukaista opetusta. (Harju & Saloheimo 2016, 7–8.) Vapaassa sivistystyössä on kuitenkin olennaista se, että koulutukseen hakeutuminen on avointa kaikille. Vapaa sivistystyö ei ole sinällään tutkintotavoitteista eikä sen sisältöjä säädellä lainsäädännössä. Koulutuksen tavoitteista ja sisällöistä päättävät kunkin oppilaitoksen ylläpitäjät itse, ja opinnoissa tärkeää on opiskelijoiden omaehtoinen oppiminen, yhteisöllisyys ja osallisuus. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017.) Näin juuri toimii Musisoinnin ilo -osasto osana espoolaista musiikkiopisto Juvenaliaa. Sen kautta aikuiset klassisen musiikin harrastajat voivat ostaa soittotunteja, joille päästökseen ei tarvitse käydä pääsykokeissa tai olla halukas tekemään tasosuorituksia.

2.1.5 Harrastaminen ja vapaa-aika

Jonkin asian *harrastaminen* on tyypillisesti jatkuvaa ja omaehtoista toimintaa. Harrastajasta usein käytetty, latinan kielestä juontuva sana 'amatööri' viittaa alun perin rakastajaan ja muistuttaa, että harrastaminen voi olla hyvinkin intohimoista suhdetta tekemiseen (Kauppinen & Sintonen 2004, 9). Tällainen intohimo toimii ikään kuin polttoaineena harrastamiselle, sillä se voi saada yksilön jatkuvasti kasvamaan ja kehittämään itseään ja yltämään omaan olemassa olevaan potentiaaliinsa (Sjöblom 2017, 231). *Harrastuneisuus* voidaan nähdä suhteellisen pysyvänä ja omaehtoisena suuntautumisena tietyntyyppeihin toimintoihin, ja se ilmenee sekä yksilön toiminnallisella, kognitiivisella että affektiivisellä tasolla. Metsämuurosen (1995) mukaan *harrastus* on harrastuneisuuden kohdentumista tiettyyn asiaan, lajiin, tekniikkaan, välineeseen tai osa-alueeseen. Harrastuneisuuden kehittymiseen ja harrastamisen jatkuvuuteen vaikuttavat harrastuksen tuottamat, pääsääntöisesti positiiviset tunnekokemukset. Siten harrastus tuottaa tyydytystä harrastajan sisäisille tarpeille. (Metsämuuronen, 1995, 20–22.) Tämän tutkimuksen tutkimushenkilöt ovat aktiivisia aikuisia musiikin harrastajia, jotka ovat palanneet lapsuudessa aloitetun ja sittemmin tauolle jääneen soittoharrastuksensa pariin. He käyvät nyt klassisen musiikin ohjatuilla soittotunneilla ja osa heistä soittaa orkesterissa ja kamarimusiikkiyhtyeessä. Tästä tutkimuksesta on rajattu pois musiikin vastaanottava harrastaminen kuten konserteissa käyminen tai levyjen kuuntelu.

Vapaa-aika on olennainen harrastamisen mahdollistaja aikuisiässä. Vapaa-ajan ja harrastamisen merkitys on viime vuosikymmenten aikana kasvanut, ja siihen on osaltaan vaikuttanut vapaa-ajan lisääntyminen. (Liikkanen 2009, 8–9.) Yleistä on, että jonkin asian

harrastamisen parissa vietetty aika lisää edelleen kiinnostusta kyseiseen harrastukseen, minkä seurauksena kaikki liikenevä vapaa-aika tuntuu kuluvan harrastamisen parissa (Kauppinen & Sintonen 2004, 9). Vapaa-aikaa ja harrastamista ilmiönä tutkinut Stebbins (1992) on luonut käsitteen ‘vakava harrastaminen’ (*serious leisure*) kuvaamaan juuri tämän tyyppistä, nykyajalle ominaista vakavaa suhtautumista vapaa-ajan aktiviteetteihin (Stebbins 1992). Vakava harrastaminen on jonkin mielekkään ja palkitsevan asian systemaattista ja pitkäjänteistä harjoittamista, ja tässä prosessissa tärkeään osaan nousevat harrastajan hankkimat erityistaidot, tiedot ja kokemukset. Vakava harrastaja sitoutuu toimintaan ja pyrkii toteuttamaan tavoitteensa monen toisiinsa liittyvän vaiheen kautta. (Stebbins 1992, 3; Stebbins 2007, 1.)

‘Vakava harrastaminen’ kuvaa hyvin tähän tutkimukseen osallistuneiden asennetta musiikin harrastamiseen, sillä he ovat hankkineet instrumentin soittamiseen tarvittavia taitoja ja tietoja jo kauan sitten. Nyt he edelleen haluavat syventää klassiseen musiikkiin, yhteissoittoon ja instrumentin hallintaan liittyvää osaamistaan, mikä vaatii pitkäjänteistä ja suhteellisen säännöllistä harjoittelua. Vakavan harrastamisen ominaispiirteitä onkin ajoittainen tarve ponnistella tai nähdä vaivaa harrastuksen parissa, mikä näkyy tiettyä tarkoitusta varten hankittujen tietojen ja taitojen käyttönä ja näiden harjoittelemisena. Vakava harrastaminen vahvistaa minäkuvaa ja mahdollistaa itsensä toteuttamisen ja itseilmaisun. Vakavan harrastamisen myötä syntyneet konkreettiset tuotokset palkitsevat harrastajan ja synnyttävät tunteen jonkin asian saavuttamisesta. Tyypillisesti vakavissaan harrastavat samaistuvat voimakkaasti valitsemiinsa harrastushankkeisiin. (Stebbins 2007, 11–13.)

Yleisesti ottaen musiikin harrastaja eroaa musiikin ammattilaisesta siinä, ettei hän saa pääasiallista toimeentuloaan musiikista, eikä hän välttämättä käytä musiikilliseen toimintaan yhtä paljon aikaa kuin ammattimuusikko (Kauppinen ym. 2004, 10; Stebbins 1978, 83). Musiikin harrastajalla harvoin on yhtä paljon kokemusta ja koulutusta musiikista kuin musiikin ammattilaisella, mutta rajaa rutinoituneen harrastajan ja hyvinkoulutetun ammattilaisen välille voi olla vaikea piirtää, jos molempien soitto yleisön korviin kuulostaa lähes yhtä hyvältä (Heiling 2000, 49–50). Juuri suhde yleisöön kuuluu Stebbinsin (1998) mukaan olennaisesti vakavaan musiikin harrastamiseen. Yleisönä voivat toimia ystävät, naapurit, perheenjäsenet, saman alan harrastajat tai suurempikin konserttiyleisö, mutta aktiivinen musiikin harrastaja harvoin soittaa koko harrastusuransa ajan vain itsekseen ja itselleen (Stebbins 1998, 30).

Vuoden 2002 Vapaa-aikatutkimuksesta ilmenee, että harrastuksia pidetään toisaalta rentouttavana vastapainona ansiotyölle ja toisaalta niiden koetaan antavat energiaa töihin ja rikastuttavan muutenkin elämää. Harrastukset auttavat taitojen kartuttamisessa ja siksi niillä katsotaan olevan konkreettinen merkitys oman minän kehittäjänä. (Hanifi 2005, 129). Vapaa-aikatutkimukseen osallistuneille harrastaminen oli vapaaehtoista, itse valittua ja suhteellisen säännöllistä ja toistuvaa toimintaa, ja harrastamista määriteltiin usein sellaisten teemojen kautta, kuten 'vapaus', 'individualismi' ja 'elämänlaatu'. Liikkanen (2005) esittääkin, että siinä missä työn moraalinen arvo on heikentynyt, on vapaa-aika saamassa itseisarvoa, kun arjessa katse kohdistuu yhä enemmän kohti yksityisyyttä ja vapaa-aikaa (Liikkanen 2005, 15). Vapaus harrastaa liittyy myös tämän tutkimuksen tutkimushenkilöiden elämään, sillä he ovat kukin sellaisessa elämäntilanteessa, jossa heidän on mahdollista osallistua omakustanteisesti soittotunneille haluamallaan instrumentilla ja sovittaa harrastus joustavasti osaksi oman arjen rytmiä.

2.2 Aikuisen oppimisen erityispiirteet

Aikuinen soitto-oppilas tulee soittotunneille hyvin erilaisten asenteiden ja oppimisvalmiuksien kanssa kuin musiikkiharrastustaan aloitteleva lapsi. Aikuisen opetus-oppimisprosessin omaleimaisuutta voimakkaasti korostanut Knowles (1975 ja 1984) esittää, että ollakseen motivoitunut oppimaan, aikuisen on saatava tietää ja kyettävä perustelemaan miksi jotakin on opittava. Aikuinen on tietoinen vastuustaan oman elämänsä päätöksiin, ja on siksi valmis oppimaan sen, mitä elämässä paremmin selvittääkseen täytyy oppia. Aikuisen runsas elämäkokemus toimii tärkeänä oppimisen resurssina, josta käsin ja johon peilaten uuden oppiminen tapahtuu. Aikuisten oppimisorientaatio on tehtävä-, sisältö- ja ongelmakeskeistä, ja se suuntautuu erityisesti oman elämän tarpeisiin. Suurin sisäinen motivaatio oppimiseen aikuisella on yleensä erityisesti silloin, kun oppimisella on välitöntä merkitystä ja vaikutusta työhön tai henkilökohtaiseen elämään (Knowles 1984, 55–61). Tutkimukset ovat osoittaneet, että iän tuoma kypsyyys, levollisuus ja kasvava tietoisuus muodostuvat voimavaraksi aikuisen oppimiselle (Roulston, Jutras & Seon 2015).

Edellä kuvatun kaltaiset aikuisen oppimisen erityispiirteet ovat suurelta osin ominaisia konstruktiviselle oppimiskäsitykselle, ja monet aikuisoppimisteoriat ovatkin

sopuoinnussa konstruktivistisen oppimiskäsityksen kanssa (Ruohotie 2000, 119). Konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan uutta tietoa omaksutaan aiemmin opittua käyttämällä, ja siksi opetuksen lähtökohtana tulisi olla oppijan tapa hahmottaa maailmaa ja sen tulkintaan käytettyjä käsitteitä. Keskeinen rooli oppimisessa on täten ymmärtämisellä. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaisessa opetuksessa korostuvat oppijan yksilölliset valmiudet ja joustavuus sekä sosiaalinen vuorovaikutus. (Rauste-von Wright, Soini & Wright, 2003, 162–171.) Tämä tutkimuksen oppimiskäsitys on siis konstruktivistinen, sillä aikuisten soittoharrastajien paluu ohjatuille soittotunneille tuo mukanaan aktiivisen sosiaalisen vuorovaikutusprosessin, jossa soittaja rakentaa uutta tietoa ja taitoa aiemmin opetellun tiedon ja taidon päälle.

2.2.1 Sisäinen motivaatio oppimiseen

Rauste-von Wright ym. (2003) mukaan motivaatiolla on keskeinen osuus ihmisen toiminnan säätelyssä ja näin ollen myös pyrkimyksessä kehittyä ja opetella uusia asioita. Motivaatiolla viitataan erilaisten motiivien – tarpeiden, halujen, viettien, sisäisten yllykkeiden, palkkioiden sekä rangaistusten – aikaansaamaan tilaan (Ruohotie 1998, 36–37). Käytännössä motivaation voi nähdä ilmenevän siinä, mihin ihminen kohdistaa valikoivan tarkkaavaisuutensa (Rauste-von Wright ym. 2003, 58). Ihmisen tietoiset tai tiedostamattomat tavoitteet säätelevät sitä, mitä hän pyrkii tekemään ja näin ollen tavoitteet kuvastavat motivaatiota. Ruohotie (2000) avaa motivaation, tahdon ja oppimisen välistä yhteyttä ja kuvaa tietyn tavoitteen saavuttamiseen liittyviä päätöksiä tahdonalaisiksi prosesseiksi, joita edeltää motivationaalinen tila (Ruohotie 2000, 80–81).

Heckhausenin (1997) elämänkulun motivaatiomalli kuvaa puolestaan tavoitteiden ja motivaation keskinäistä vuorovaikutusta. Tämän mallin avainkäsitteitä ovat ensisijainen ja toissijainen kontrolli sekä valinta ja sopeutuminen. Ensisijainen kontrolli kertoo ihmisen tavoitteesta muuttaa ympäröivää maailmaa niin, että se vastaa hänen tavoitteitaan. Toissijaisella kontrollilla tarkoitetaan ihmisen tavoitetta muuttaa omaa motivaatiota niin, että se vastaisi paremmin ympäröivää todellisuutta. Valinnalla viitataan ihmisen pyrkimykseen valita omaan kehitykseen vaikuttavia tavoitteita. Ympäristön muuttuvat vaatimukset ja tavoitteiden saavuttamisessa kohdatut epäonnistumiset puolestaan saavat ihmisen sopeutumaan olosuhteisiin. Motivaation voi siis nähdä muokkautuvan ensisijaisen ja toissijaisen kontrollin sekä valinnan ja sopeutumisen seurauksena. (Heckhausen 1997; Salmela-Aro & Nurmi 2017.)

Aikuisen motivaatio suuntautuu usein johonkin sen hetkiseen elämänkulkuun liittyvään, jonka hän kokee välittömästi hyödylliseksi. Toisin kuin lasten ja nuorten, aikuisten oppimiseen liittyvät tavoitteet ovat yleensä hyvin spesifejä. Aikuista motivoi voimakkaimmin sisäinen tarve kohentaa työtyytyväisyyttä, elämänlaatua ja itsetuntoa (Knowles 1984, 61). Bandura (1997) painottaa erityisesti minäpystyvyysuskomusten roolia ihmisen valintoja ja tavoitteita ohjaavana tekijänä. Tunne omasta pystyvyydestä vaikuttaa olennaisella ja positiivisella tavalla ihmisen motivaatioon (Bandura 1997, 39).

Aikuisiällä musiikkiharrastuksen aloittamiseen tai jatkamiseen kannustavat tekijät vaihtelevat tapauskohtaisesti. Hallamin (2009) mukaan harrastuksen pariin palaamiseen motivoiviin tekijöihin vaikuttavat muun muassa (1) pysyvät yksilölliset ominaisuudet, joita ovat ikä, sukupuoli, temperamentti ja fyysiset ominaisuudet, (2) yksilön kognitiiviset ominaisuudet, joiksi luetaan tiedot ja taidot, metakognitiiviset taidot ja uskomukset oppimisesta ja kyvykkyydestä, (3) persoonallisuuden ja minäkäsityksen muokkautuvat ulottuvuudet, joita ovat ihmisen ihanneminä, mahdolliset minät, itsetunto ja käsitys omasta minäpystyvyydestä, (4) kognitiiviset prosessit, eli ihmisen omat tulkinnat ympäristöstä ja se, mistä ihminen ajattelee menestyksen tai epäonnistumisen johtuvan, (5) ympäristötekijät, eli aika ja paikka, yhteiskunnalliset vaatimukset, kulttuuri ja alakulttuuri, perhe, ystävät ja työ- tai opiskelupaikka, sekä (6) tavoitteet ja päämäärät, joihin kuuluvat myös ihmisen toiveet ja osatavoitteet. Kaikki edellä luetellut motivaatioon vaikuttavat tekijät ovat vuorovaikutuksessa toisiinsa, joskin pysyviin yksilöllisiin ominaisuuksiin ei voi vaikuttaa ulkoapäin. (Hallam 2009.)

Anttila (2004) huomauttaa, että motivaation määrän lisäksi toinen opiskelumotivaatioon liittyvä muuttuja on motivaation laatu, eli se, perustuuko motivaatio sisäiseen kiinnostukseen vai ulkoisiin palkkioihin (Anttila 2004, 17). Ihmisen motivaatiota tutkineet Ryan ja Deci (2000) puhuvat myös sisäisen ja ulkoisen motivaation eroista ja erityisesti sisäisen motivaation hyödyistä oppimisen näkökulmasta. Heidän luomansa itsemääräämisteoria (*self-determination theory*) pyrkii selittämään ihmisen motivaatiota sillä johtoajatuksella, että ihminen on luonnostaan aktiivinen, motivoituva ja itseään ohjaava toimija, joka asettaa itselleen tavoitteita ja pyrkii suoriutumaan ympärillä olevista haasteista. Itsemääräämisteorian mukaan sosiaalinen ympäristö vaikuttaa olennaisella tavalla yksilön kasvuun ja kehitykseen joko tukemalla tai ehkäisemällä sitä. Sosiaalinen ympäristö vaikuttaa siis merkittävästi ihmisen motivaation laatuun. Ihmisen kolmea

psykologista perustarvetta – tarve autonomiaan, tarve pystyvyyden tunteeseen ja tarve kokea yhteenkuuluvuutta – tukeva sosiaalinen ympäristö tukee samalla myös ihmisen sisäistä motivaatiota, hyvinvointia ja aktiivista itseohjausta. (Ryan & Deci 2000; Vasalampi 2017.)

Klassisen musiikin harrastuksen pariin hakeutuvaa aikuista voi motivoida klassinen musiikki itsessään, toiminnan taiteelliset tavoitteet ja halu musisoida sekä harrastukseen liittyvät mahdolliset sosiaaliset suhteet, yhteisöt ja hauskanpito (Hallam 2008, 285–286; Heiling 2000). Kun aikuinen kokee opiskeltavan musiikin ja muut opintoihin liittyvät tehtävät itselleen läheisiksi ja merkityksellisiksi ja kykenee samaistumaan opettajan ja mahdollisen oppilaitoksen tavoitteisiin, opiskelu voi muodostua hyvinkin mielekkääksi ja motivoivaksi. Soittotunneilla ja oppilaitoksessa vallitseva myönteinen henkinen ilmapiiri ja kokemus siitä, että aikuisoppilas pystyy saavuttamaan itselleen merkitykselliset tavoitteet mielekkäällä työmäärällä voivat niin ikään lisätä oppilaan sisäistä motivaatiota. (Anttila 2004, 17–18.) Usko omiin mahdollisuuksiin kehittyä soitto- ja musisoimistaidoissa ja sisäistynyt ajatus siitä, ettei ikä ole näiden taitojen kehittämisen esteenä madaltavat aikuisen soittotunneille hakeutumisen kynnystä. Kun musiikin harrastusympäristö tai -yhteisö sallii musiikin harrastamisen aikuisen elämäntilanteesta käsin, alkaa tuo kynnys jo kadota.

2.2.2 Itseohjautuvuus ja autonomisuus

Aikuisen oppimista tarkastellessa käytetään usein sellaisista käsitteistä kuten 'itseohjautuvuus' (*self-directedness*) ja 'autonomisuus' (*autonomy*) (Koro 1999, 8–9). Jo Knowles (1975) painotti, että aikuisella on syvä psykologinen tarve olla itseohjautuva (Knowles 1975, 174). Ilmiönä itseohjautuvuus koskettaa ihmisen tapaa määrittää suhdettaan itseensä ja ympäristöönsä kaikilla inhimillisen toiminnan alueilla (Koro 1999, 9). Kun oppija on itseohjautuva, hän on itsenäinen, joustava, suunnitelmallinen, avoin ja utelias. Hän hyväksyy itsensä oppijana, on sisäisesti motivoitunut, kykenee arvioimaan itse omaa oppimistaan ja ottamaan vastaan arvioita muilta sekä kykenee yhteistyöhön muiden kanssa (emt. 11). Toisin sanoen, itseohjattu oppiminen (*self-directed learning*) edellyttää oppijalta reflektiivisyyttä, metakognitiivisia taitoja ja sosiaalisia valmiuksia. Koro (1999) kuitenkin muistuttaa, että suurella osalla suomalaisia aikuisia ei vielä pitkällä tulevaisuudessakaan ole sellaisia valmiuksia itseohjattuun oppimiseen, että vastuu heidän elinikäisestä oppimisestaan voitaisiin jättää heidän itsensä varaan. Sen sijaan

itseohjautuvuusvalmiuksien kehittäminen ja näin ollen myös itseohjatun oppimisen kehittyminen tulisi nähdä kaikkia suomalaisia aikuisia koskevana tavoitteena (emt. 20–21).

Raudaskoski (1999) kuvaa aikuisten oppimista yksilössä tapahtuvaksi kehitymisprosessiksi, joka edellyttää vuorovaikutusta ja aktiivista toimintaa (Raudaskoski 1999, 24). Yleensä aikuiseksi varttuessaan ihminen saavuttaa henkiset ja fyysiset valmiudet itsenäiseen ajatteluun ja toimintaan, ja tällöin häntä voidaan pitää itsemääräävänä eli autonomisena (Launis 1994, 51–52). Autonomialla viitataan usein laajaan itsemääräävyyteen individualistisena arvona kun taas itseohjautuvuudella tarkoitetaan johonkin rajattuun kokonaisuuteen liittyvien asioiden hallintaa (Front 2009, 127). Launis (1994) tarjoaa autonomian tarkastelulle kolme erilaista näkökulmaa: Ajattelun autonomia kattaa henkilön kyvyn asioiden järkipäiseen harkintaan, vertailuun ja oman toiminnan seurausten ymmärtämiseen. Tahdon autonomiaan liittyy kyky omien halujen ja mieltymysten muodostamiseen sekä niiden arvioimiseen kriittisesti. Toiminnan autonomiassa on kyse henkilön kyvystä toteuttaa niitä suunnitelmia, joita hän uskomustensa ja halujensa pohjalta on laatinut. (Launis 1999, 51–52.)

Autonomian ilmentyminen on hyvin kontekstisidonnaista, eikä se ole staattinen, kaikilla elämän osa-alueilla ilmenevä ominaisuus (Front 2009, 133). Tässä yhteydessä on mielekästä painottaa juuri oppimiseen liittyvää autonomiaa, joka konkretisoituu parhaiten oppimisen ja opiskelun taidoissa ja kriittisen ajattelun taidoissa. Oppijan oikeus autonomiaan tuo oman haasteensa aikuisia opettavalle. Voi myös käydä niin, että muussa elämässään vastuullisia päätöksiä autonomisesti tekevät aikuiset saattavat olla hyvinkin arkoja ottamaan määräysvaltaa omasta opiskelustaan opiskelijan rooliin asettuessaan (emt. 144). Ajatus itseohjautuvasta ja autonomisesta aikuisoppijasta haastaa aikuisten oppimista ohjaavia toteuttamaan työtään tavalla, jossa korostuu enemmän ohjaajan kuin perinteisen tiedonjakajan rooli. Aikuiskasvatuksessa tulisikin hyödyntää aikuisten osallistumista oman opetuksensa suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin (Knowles 1984, 55–61; Koro 1999, 16).

2.2.3 Elämäkokemus oppimisen resurssina

Saapuessaan oppimistilanteeseen aikuinen tuo väistämättä mukanaan kirjavan elämäntarinansa ja runsaan elämäkokemuksensa. Knowles (1984) näkee tämän rikkaimpana aikuisen sisäisenä resurssina oppimiselle. Aiemmin opittu ja koettu muodostaa sen perustan, jolle uuden oppiminen rakentuu (Rauste-von Wright ym. 2003, 73). Malinen (2000) kuvaa tällaista aikuisen konstruktivistista oppimista asioiden uudelleenrakennusprosessiksi, jossa uusi tieto kohtaa aikaisemmista kokemuksista rakentuneen tutun tietämisen. Yleensä vasta siinä vaiheessa, kun tuttu ja vanha kokemuksellinen tieto alkaa muuttua ongelmalliseksi, se pyrkii etsimään uutta, korvaavaa tietoa ja kokemusta tilalleen (Malinen 2000, 135–136). Esimerkiksi klassisen musiikin soittoharrastuksen ääreen vuosien tauon jälkeen palaava aikuinen kantaa jo mukanaan instrumentin soittotaidon hankkimiseen, klassisen musiikin traditioiden omaksumiseen ja opetuskäytäntöihin liittyvää tietoa sekä monenlaisia muistoja ja kokemuksia. Vanhaa tietoa ja taitoa aletaan arvioida uuden tiedon valossa.

Yksilön motivaatiota muokkaavien odotusten ja arvojen muotoutumiseen vaikuttavat eniten hänen omat aiemmat kokemuksensa erilaisissa ympäristöissä toimimisesta ja tästä toiminnasta saatu palaute. Yksilö alkaa muodostaa käsitystä omista kyvyistään toistuvien onnistumisten tai epäonnistumisten ja niihin liittyvien tunteiden ja saadun palautteen seurauksena. (Viljaranta 2017, 74.) Joskus tällainen kokemuksellinen tieto voi toimia myös uuden oppimisen esteenä. Rauste-von Wright ym. (2003) muistuttavat, että vaikka aikuisten kokemukselliset, usein hyvin organisoidut tiedot ovat monisyisempiä kuin nuorten, ne voivat toisaalta myös vaikeuttaa sellaisen uuden tiedon omaksumista, jota on vaikea nivoa jo olemassa olemaan tietokehikkoon. Tällöin voidaan puhua automatisoituneista rutiineista, joita on vaikea muuttaa. (Rauste-von Wright ym. 2003, 78–79.) Tavat ja tottumukset, puolueelliset näkemykset ja ennakko-oletukset saattavat sulkea aikuisen oppijan silmät uusilta ideoilta, tuoreilta näkökulmilta ja vaihtoehtoisilta tavoilta ajatella (Knowles 1984, 58).

Ruohotie (1998) esittää, että suuri osa oppimisesta ja kehittämisestä voi kaatua ihmisen omaan suojautuvaan eli defensiiviseen asenteeseen. Kun yksilön toiminnan tai käyttäytymisen lähtökohtana on tällainen asenne, hän pyrkii pysymään uskollisena omille perusteluilleen ja päätelmilleen välttämällä näin niiden objektiivisen testaamisen (Ruohotie 1998, 138). Siksi aikuiskouluttajat pyrkivät etsimään tapoja, joiden avulla aikuisopiskelijat voivat tutkia ja kyseenalaistaa omia tottumuksiaan ja avautua uusille

lähestymistavoille (Knowles 1984, 58). Kaiken kaikkiaan aikuiset määrittelevät itsensä pitkälti kokemustensa perusteella ja antavat kokemuksilleen paljon arvoa (Knowles 1975, 50). Tämän huomioonottaminen on tärkeää suunniteltaessa aikuisille klassisen musiikin soittoharrastusta jatkaville suunnattua motivoivaa ja hedelmällistä musiikin harrastustoimintaa.

3 Musiikin elinikäinen harrastaminen

Tässä luvussa keskityn kuvaamaan klassisen musiikin soittoharrastusta aikuisen musiikinharrastajan näkökulmasta. Kerron aikuisten mahdollisuuksista harrastaa klassista musiikkia ohjatusti Suomessa ja esittelen musiikkiopisto Juvenalian Musisoinnin ilo -osaston, jolla tämän tutkimuksen tutkimushenkilöt opiskelevat. Lisäksi tarkastelen sitä, miten aikuisopiskelijat on huomioitu Opetushallituksen laatimissa taiteen perusopetuksen musiikin laajan ja yleisen oppimäärän opetussuunnitelmien perusteissa.

3.1 Klassisen musiikin harrastaminen aikuisena

Aikuinen voi harrastaa klassista musiikkia ja jonkin instrumentin soittamista itsenäisesti ja ilman ohjausta, etenkin jos hänellä on kyseisen soittimen soittamisesta aiempaa kokemusta ja jo kertynyttä tietotaitoa. Nykyisin Internet tarjoaa runsaasti materiaalia ja virikkeitä eri instrumenttien itseopiskeluun ja erilaiset musiikinopetuksen verkkopalvelut ja musiikin oppimisovellukset mahdollistavat instrumenttiopinnot lähes kotisohvalta käsin. Klassisen musiikin opetustraditio perustuu kuitenkin vahvasti juuri opettajan ja oppilaan väliseen vuorovaikutukseen opetus – oppimis -prosessissa (Anttila 2004, 20). Tällainen yksilöllinen soitonopetusperinne on ollut ja on edelleen tyypillisin musiikkiopistojen klassisen musiikin opetusmuoto Suomessa. Tätä selittää se, että orkestereissa ja kamarimusiikkiyhtyeissä soittaminen ja niiden kanssa esiintyminen kohtuullisen tyydyttävällä tasolla vaativat riittävän määrän henkilökohtaista ohjausta (Stebbins 1998, 98). Toisaalta menestyksellisen soitonopiskelun ja soittamiseen liittyvien positiivisten merkityssuhteiden synnyn ehdoton edellytys on toimiva opettaja – oppilas -suhde, oli kyse sitten ammattilaisesta tai harrastelijasta (Kosonen 2010, 308). Ryhmämuotoista, aikuisille suunnattua klassisen musiikin opetusta löytyy enemmän työväenopistojen ja kansalaisopistojen opetustarjonnasta. Lisäksi useissa työväen- ja kansalaisopistoissa voi osallistua esimerkiksi orkesteritoimintaan.

Aikuisille suunnattua klassisen musiikin soitonopetusta tarjotaan Suomessa valtion rahallisen avustuksen, eli valtiontuen piiriin kuuluvissa musiikkiopistoissa, yksityisissä musiikkikouluissa, vapaan sivistystyön alaisissa kansalaisopistoissa, työväenopistoissa sekä yksityisesti. Valtion rahallisesti avustamien musiikkiopistojen toiminta perustuu Opetushallituksen laatimiin Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelmien perusteisiin. Tällaisten musiikkioppilaitosten yhtenä tehtävänä on

tarjota oppilailleen riittävät valmiudet mahdollisiin myöhempiin musiikin ammattiopintoihin, ja sen tähden oppilaita valikoidaan opiskelemaan pääsykokein (Hanifi 2009, 231).

Vaparaahoitteisissa yksityisissä musiikkikouluissa ei yleensä ole pääsykokeita, ja ne voivat puolestaan antaa opetusta oman mielensä mukaan, vaikka useimmiten niiden toiminnan perustana on taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän mukainen opetussuunnitelma (Anttila 2004, 133; Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry 2007). Yksityisesti soittotunneilla aktiivisesti tai satunnaisesti käyvät aikuiset voivat päättää itse tai yhdessä opettajansa kanssa soittotuntiansa sisällöistä ja toiminnan tavoitteista. Tällöin aikuisoppilaat eivät kuitenkaan ole automaattisesti osa mitään klassisen musiikin harrastusyhteisöä.

3.1.1 Taiteen perusopetuksen musiikin opetussuunnitelman laajan ja lyhyen oppimäärän perusteiden tarkastelua

Opetushallituksen laatimat taiteen perusopetuksen laajan ja yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet toimivat ohjenuorina taiteenalojen opetuksen arvoille, tavoitteille ja sisällöille Suomessa. Tällä hetkellä voimassa oleva Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet on vuodelta 2002 ja Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet vuodelta 2005. Opetushallitus on laatinut uudet taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet, ja nämä vuoden 2017 opetussuunnitelman perusteet otetaan käyttöön 1.8.2018 (Opetushallitus 2017a; Opetushallitus 2017b). Jotta opetus olisi mielekäästä jokaiselle opiskelijalle, tulisi oppilaiden yksilölliset valmiudet ja tarpeet ottaa huomioon jo opetussuunnitelmassa (Anttila 2004, 199).

Vuoden 2017 Taiteen perusopetuksen *laajan* oppimäärän opetussuunnitelman perusteisiin on kirjattu musiikin osalta, että sen mukaisen opetuksen tulee luoda edellytyksiä hyvän musiikkisuhteen syntymiselle. Perusteissa mainitaan, että ”opetus antaa valmiuksia musiikin itsenäiseen harrastamiseen ja oppilaan tavoitteiden mukaiseen musiikkiopintojen jatkamiseen muilla koulutusasteilla” (Opetushallitus 2017a, 47). Aikuisten opettamisesta mainitaan vain sen verran, että ”aikuisten opetuksessa noudatetaan musiikin laajan oppimäärän tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä” (Opetushallitus 2017a, 50). Näitä ovat muun muassa monipuolinen perehtyminen oppilaan valitseman

instrumentin perustekniikkaan ja ohjelmistoon, sekä oppilaan musiikillisten ilmaisukeinojen monipuolinen kehittäminen henkilökohtaisessa ohjauksessa oppilaan tavoitteet huomioiden. Yhteismusisointitaitojen ja musiikin hahmottamistaitojen sekä historiatietoisuuden kehittäminen ovat myös olennainen osa opintoja. (Opetushallitus 2017a, 47–51.)

Vuoden 2017 Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteisiin on musiikin osalta puolestaan kirjattu, että sen tehtävänä on luoda edellytykset hyvän musiikkisuhteen syntymiselle ja musiikin elämänikäiselle harrastamiselle. Tärkeäksi nousee oppilaan omaehtoisen musiikin harrastamisen tukeminen. Tavoitteena on, että musiikin harrastaminen ja yhteismusisointi tuottaisi harrastajalleen iloa, ja oppilas saisi vapaasti toteuttaa itseään oman musiikin tekemisen ja kokemisen kautta. (Opetushallitus, 2017b, 41.) Taiteen perusopetuksen musiikin yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa käsitellään aikuisten musiikin opetusta seuraavin sanakääntein ja hieman enemmän kuin musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa:

Aikuisten opetuksessa noudatetaan musiikin yleisen oppimäärän tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä. Aikuisten musiikin opetusta järjestettäessä otetaan huomioon aikuisten harrastajien toisistaan poikkeavat musiikilliset valmiudet ja kiinnostuksen kohteet. Opetuksessa korostuu opiskelijan oma-aloitteisuus sekä hänen tarpeensa ja kykynsä ohjata omaa oppimistaan. Osallistuminen opiskelun suunnitteluun ja arviointiin ovat onnistuneen opiskelun edellytyksiä. Sosiaalinen vuorovaikutus ja yksilöllisten tarpeiden huomioon ottaminen sekä kannustava ja myönteinen palaute ovat myös aikuisten oppimisessa tärkeitä. (Opetushallitus 2017b, 44)

Viitaten luvussa 2.2 kuvattuihin aikuisen oppimisen erityispiirteisiin - sisäisen motivaation ja elämäkokemusten merkitykseen sekä itseohjautuvuuteen ja autonomisuuteen - voi edellisen katkelman valossa todeta, että aikuisen oppimisen tärkeimmät erityispiirteet on huomioitu vuoden 2017 Taiteen perusopetuksen musiikin yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa. *Aikuisten harrastajien toisistaan poikkeavat musiikilliset valmiudet ja kiinnostuksen kohteet* kiinnittävät huomion aikuisen musiikin harrastajan aiempiin kokemuksiin ja yksilölliseen kokemusmaailmaan, ja *opiskelijan oma-aloitteisuus ja kyky ohjata omaa oppimistaan sekä osallistuminen opetuksen suunnitteluun ja arviointiin* kertovat aikuisen oppijan itseohjautuvuudesta ja autonomisuudesta. Taiteen perusopetuksen musiikin yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet eivät kuitenkaan ota kantaa siihen, miten nämä aikuisen

oppimisen erityispiirteet kohdataan käytännössä soitonopetustyössä. Käytännön keinojen miettiminen soitonopetuksen toteuttamiseen aikuista soittoharrastajaa huomioonottavalla ja tyydyttävällä tavalla näyttäisi siis jäävän kunkin taiteen perusopetusta tarjoavan tahon omaksi tehtäväksi.

Aikuisten opetukseen viittaavien mainintojen määrän perusteella näyttäisi siltä, että aikuisten oletetaan hakeutuvat harrastamaan musiikkia sellaisiin oppilaitoksiin tai sellaisille musiikkioppilaitosten osastoille, joiden opetus pohjautuu Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteisiin. Aikuisten on mahdollista harrastaa musiikkia Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän perusteita noudattavissa musiikkioppilaitoksissa, mutta aikuinen musiikin harrastaja ymmärrettävästi hakeutuu soittotunneille sellaiseen oppilaitokseen tai osastolle, joka ottaa huomioon aikuisen monenlaisten velvollisuuksien täyttämän elämäntilanteen ja mahdollistaa harrastamisen omaehtoisesti ja joustavasti omaan tahtiin edeten.

Taiteen perusopetus on joka tapauksessa ensisijaisesti lapsille ja nuorille tarkoitettua tavoitteellista ja tasolta toiselle etenevää opetusta (Opetushallitus 2017a, 10; Opetushallitus 2017b, 10). Tämän takia useissa musiikkioppilaitoksissa on aikuisia musiikin harrastajia varten omat aikuisosastot, joiden opetuskäytännöstä ja opetussuunnitelmista oppilaitos päättää itse, mutta joissa saa opiskella tyypillisesti vain muutaman vuoden. Joustava opiskelu voi onnistua myös musiikkiopistojen avoimilla osastoilla tai vapaaosastoilla, joiden toiminnan ylläpitämiseen opisto ei saa valtiontukea, vaan opetuskulut katetaan oppilasmaksuilla.

3.1.2 Soittoharrastuksen kehittämisalueet ja merkitys aikuisen elämässä

Perkinsin ja Williamonin (2013) tutkimus soittoharrastuksen roolista iäkkäämpien aikuisten hyvinvoinnin lisääjänä osoitti, että musiikin opiskelun lisäämä sosiaalinen vuorovaikutus, musiikki osana päivittäistä elämää, mahdollisuus musiikillisen kunnianhimon toteuttamiseen, kyky tehdä musiikkia ja musiikillisen kehittymisen itsetuntoa vahvistava vaikutus edistivät iäkkäämpien aikuisten hyvinvointia. (Perkins & Williamon 2013). Kososen (2010) mukaan musiikki ja oma soittaminen tuottavat parhaimmillaan mielihyvän tunnetta, joka itsessään lisää motivaatiota soittaa enemmän. Yksin ja omaan itseensä keskittyen soittamisella voi olla soittajalle terapeutinen

merkitys, sillä sen avulla voi käsitellä erilaisia mielialoja ja konkreettisia tapahtumia. (Kosonen 2010, 304.)

Saarikallio ja Erkkilä (2007) kuvaavat, miten musiikki toimii välineenä juuri tunteiden säätelyn keinojen toteuttamiseen arkielämässä. Soittoharrastuksen kautta musiikki voi toimia viihdykkeenä, elpymisen ja rentoutumisen apuna, elämyksien ja voimakkaiden tunnekokemusten tuottajana, ikävistä tunteista irtautumisen apuna, negatiivisten tunteiden purkamisessa ja työstämisessä, lohdutuksen välineenä sekä apuna mielikuvatyöskentelyssä, jossa tunnekokemuksia tulkitaan uudelleen (Saarikallio & Erkkilä 2007, 96). Kaiken kaikkiaan musiikillisen toiminnan merkityksellisyys liittyy voimakkaasti tunteisiin, sillä musiikki tarjoaa mahdollisuuden kokea, elää ja kohdata hyvin erilaisia tunteita (Saarikallio 2010a, 281–286). Tällaisen tiedostamattoman tai tietoisien tunteiden itsesäätelyn lisäksi musiikin tärkeys ja musiikki liittyy aikuisen elämässä vahvasti minäkuvan ja identiteetin käsittelyyn sekä aiempien kokemusten ja muistojen läpikäymiseen (Saarikallio 2010b, 320–323).

Usein musiikkiharrastus tuo mukanaan mahdollisuuksia yhteismusisointiin ja yhdistää sitä kautta hyvinkin erilaisia ja eri-ikäisiä ihmisiä. Osana orkesteria tai kamarimusiikkiryhtyä aikuisen soittoharrastajan usko oman ryhmän kykyyn suoriutua tavoitteista motivoi myös yksilöä itseään ponnistelemaan yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi (Ruohotie 2000, 31). Musiikinopetustilanteessa, kuten soittotunnilla tai orkesteriharjoituksissa, oppimiskokemuksen merkityksellisyys nousee siitä, että yksilön näkemys itsestään tai ympäristöstään muuttuu jollain tavalla kyseisen oppimistilanteen myötä. Se, onko muutos myönteinen vai kielteinen, ohjaa olennaisesti yksilön käsityksiä itsestä ja ympäröivästä maailmasta; Yksilön usko itseensä ja omiin toimintamahdollisuuksiinsa lisääntyy myönteisten oppimiskokemusten myötä, kun taas kielteisten oppimiskokemusten vaikutukset ovat päinvastaiset. (Varila 1999, 45.)

Itseilmaisu, itsensä kehittäminen, vapaa-ajan hyödyntäminen, rakkaus musiikkiin, mahdollisuus esiintyä, uusien ihmisten tapaaminen ja yhteisöön kuulumisen tunne motivoivat aikuisia jatkamaan musiikkiharrastusta tai aloittamaan aivan uuden instrumentin soittamisen ohjatusti (Stebbins 2011, 239; Heiling 2000). Soittoharrastus vaatii kuitenkin fyysisten, erityisesti hienomotoristen taitojen opettelua ja harjaannuttamista. Ihmisen sensomotorinen eli aistien, aivojen, tukirangan ja hermolihasjärjestelmän toiminnan kyvykkyys on huipussaan nuoruudessa ja

varhaisaikuisuudessa ja vähenee sen jälkeen. Tästä johtuen täysin uuden instrumentin soiton opiskelu aikuisiällä on fyysisesti haastavampaa kuin nuoruudessa. (Gaunt & Hallam 2009, 275–276.) Vaikka aikuisten ja vanhusten aivoissa rakenteellinen muokkautuminen on hyvin vähäistä verrattuna lapsiin ja nuoriin, ei uusien asioiden oppiminen jää kuitenkaan siitä kiinni, sillä aivojen toiminnallinen muokkautuminen jatkuu läpi koko elämän. Se mahdollistaa monimutkaisten tehtävien ja liikesarjojen omaksumisen aikuis- ja vanhuusiällä ilman, että aivorakenteet kuitenkaan muuttuvat. (Huotilainen & Putkinen 2008, 206.)

Musiikkiharrastuksessa sensomotoristen kykyjen vähenemistä kompensoi iän mukana karttunut tieto ja kokemus (Gaunt & Hallam 2009). Aikuiselta löytyy luonnollisesti tietoa ja kokemusta oppimisesta ja opiskelusta enemmän kuin lapselta, joten siksi aikuinen osaa yleensä opiskella jotakin tavoitteellisemmin, pitkäjänteisemmin ja keskittyneemmin kuin lapsi (Anttila 2004, 69). Aikuisuus voi siis olla jopa lapsuutta otollisempaa aikaa klassisen musiikin soittoharrastukselle, etenkin jos harrastaja on opiskellut instrumentin soittamista jo lapsuudessaan ja nuoruudessaan. Musiikkiharrastus mielihyvää tuottavana projektina voi yleisesti lisätä harrastajan tyytyväisyyttä omaan elämään (Salmela-Aro & Nurmi 2005, 160).

3.2 Musisoinnin ilo -osasto

Musisoinnin ilo -osasto aloitti virallisen toimintansa pilottihankkeena syksyllä 2015 espoolaisen Musiikkiopisto Juvenalian vapaaosaston alaisuudessa. Pilottihankkeen ideoi Juvenalian oboensoiton opettaja Sole Mustonen. Omaksi osastokseen hanke vakiintui ensimmäisen toimintavuotensa aikana, ja se on jatkanut toimintaansa suuren kysynnän vuoksi ensimmäisen vuoden jälkeenkin. Konseptista ollaan oltu kiinnostuneita myös sekä useissa muissa Suomen kaupungeissa että ulkomailla. Musisoinnin ilo -osaston perusideana on tarjota soittotunteja erityisesti aikuisille klassisen musiikin harrastajille ja madaltaa näin kynnystä muun muassa jatkaa tauolle jäänyttä soittoharrastusta tai aloittaa kokonaan uusi soittoharrastus aikuisiällä. Tavoitteena on antaa mahdollisuus – nimensä veroisesti – musisoinnin ilon kokemiseen musiikkiopiston piirissä, ilman paineita tutkintojen suorittamisesta tai ammattiopintoihin tähtäämisestä. Musisoinnin ilo -osaston toiminta on suunniteltu omakustanteiseksi, jotta se ei kuormita itse musiikkiopiston taloutta. Hanke rahoittaa itse itsensä oppilailta perittävien maksujen muodossa. (Mustonen 2016a.)

Hankkeen kohderyhmään kuuluvat musiikkiopisto-opintonsa loppuun saattavat sekä entiset oppilaat, musiikkiopistossa opiskelevien vanhemmat, sekä ne aikuiset, jotka ovat joskus keskeyttäneet soittoharrastuksensa tai ovat aina haaveilleet jonkin soittimen soittamisesta Musisoinnin ilo -konsepti tarjoaa soittoharrastajalle mahdollisuuden räätälöidä ohjattu klassisen musiikin soittoharrastus omaan elämäntilanteeseen sopivaksi. Opetus tapahtuu musiikkiopisto Juvenalian tiloissa, ja eri instrumenttien opetuksesta ja muusta ohjauksesta vastaavat hankkeeseen mukaan lähteneet 38 Juvenalian opettajaa. Hankkeeseen osallistuneet oppilaat on valittu vapaamuotoisten hakemusten saapumisjärjestyksen sekä kysynnän ja tarjonnan kohtaamisen perusteella. Osaston ensimmäisen toimintavuoden aikana oppilaita on ollut eri instrumenteissa yhteensä 80. Musisoinnin ilo -osastolla voi opiskella pianon-, viulun-, alttoviulun-, sellon-, kontrabasson-, huilun-, oboen-, klarinetin-, fagotin-, käyrätorven-, trumpetin-, pasuunan-, tuuban-, lyömäsoitinten, saksofonin-, harmonikan-, nokkahuilun-, kanteleen-, sekä klassisen kitaran soittoa ja klassista laulua. (Mustonen 2016a.)

Päästäkseen soittotunneille oppilas ostaa viiden kerran soittotuntipaketin, jonka sisältämät tunnit opettaja ja oppilas pitävät aikataulujensa mukaan – tunteja ei tarvitse pitää peräkkäisinä viikkoina. Henkilökohtaisten soittotuntien lisäksi oppilaat voivat ostaa myös säästytunteja, sekä osallistua maksua vastaan ohjatuille kamarimusiikkitunneille ja orkesteriperiodeille. Opisto järjestää konsertteja ja matineoita, joihin halukkaat voivat mennä esiintymään. Musisoinnin ilo -osastolaisille on lisäksi järjestetty mahdollisuus olla mukana Helsingin kaupunginorkesterin yleisökasvatusprojektissa. Projektiin kuuluu Helsingin kaupunginorkesterin tarjoamia luentoja, taiteilijatapaamisia ja erikoishintaisia lippuja sekä esiintymistilaisuuksia Musisoinnin ilo -oppilaille. Yhteisiin konsertti-iltoihin kuuluu luento illan konserttiohjelmasta ennen konserttia, itse konsertti, sekä koetun konsertin jälkipuinti ja yhteisen kokemuksen jakaminen yhteisellä illallisella. (Mustonen 2016a.)

Mustosen ideoiman hankkeen on sysännyt alkuun oivallus siitä, ettei Suomen musiikkioppilaitosten rakenne mahdollista laajasti aikuisväestön klassisen musiikin harrastamista, vaikka niin monet ovat lapsuudessaan ja nuoruudessaan kulkeneet musiikkiopistojärjestelmän läpi innokkaasti musiikkia harrastaen. Aikuisille klassisen musiikin harrastajille suunnatulle korkeatasoiselle soitonopetukselle myös erikoisemmissa soittimissa näyttäisi olevan kysyntää. Tarkoituksena on, että Musisoinnin ilo -hankkeen myötä kehitettäisiin malli koko maan kattavan aikuisten

musiikkiharrastajien koulutusverkoston perustamiselle. Mustonen mainitsee myös, että hankkeella on muusikoita ja musiikinopettajia työllistävä yhteiskunnallinen vaikutus, ja motivoituneiden aikuisopiskelijoiden opettaminen koetaan yleisesti antoisana ja virkistävänä. Harrastelijamuusikoiden yhteisöllisyyden kehittäminen ja tukeminen sekä harrastelijamuusikkokulttuurin edistäminen ja kunnioittaminen kuuluvat myös Musisoinnin ilo -osaston toiminnan arvoihin. (Mustonen 2016a ja 2016b.)

Tässä yhteydessä on hyvä antaa Musisoinnin ilo -osaston lisäksi toinenkin esimerkki hieman samankaltaisesta aikuisille suunnatusta mahdollisuudesta harrastaa ohjatusti ja tavoitteellisesti musiikkia Suomessa. Syksyllä 2015 aloitti virallisen toimintansa Amore Classico -aikuiskasvatushanke, joka on ikäihmisille suunnattu yhteissoittohanke. Hanke on osa Amore Musica Collegium ry:n toimintaa, ja sen tarkoituksena on lisätä elinikäisen oppimisen mahdollisuuksia ja tuottaa korkeatasoista kulttuuritoimintaa juurikin ohjatun yhteissoiton avulla. Opetusohjelman on kolmevuotinen, ja sen pääpaino on barokkimusiikissa. Ohjelmiston pyrkimyksenä on olla helposti lähestyttävää mutta kuitenkin taiteellisesti korkeatasoista. Hankkeeseen osallistuville tarjotaan myös henkilökohtaista soitonohjausta. Hanke on suunnattu sekä aiemmin musiikkia harrastaneille sekä niille, joilla ei ole aiempaa kokemusta musiikin harrastamisesta. Amore Classico -hankkeen kantava ajatus on, että aikuiset ja seniorikansalaiset eivät ole vain vastaanottavia kuulijoita, vaan myös aktiivisia kulttuurin tekijöitä. Amore Musica Collegium ry on ideoinut Amore Classico -hankkeen lisäksi muitakin työmuotoja, joilla lisätä aikuisten matalankynnyksen orkesteri - ja yhteissoittotoimintaa. (Fibo Collegium 2015.)

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tarkastelee klassista musiikkia harrastaneiden aikuisten kokemuksia ohjatun soittoharrastuksen pariin palaamisesta. Aineisto koostuu Espoolaisen musiikkiopisto Juvenalian aikuisille suunnatun Musisoinnin ilo -hankkeen oppilaiden kokemuksista, jotka on kerätty haastatteluiden avulla. Tutkimuskysymyksiäni ovat:

1. Miten Musisoinnin ilo -hankkeeseen osallistuneet soittoharrastuksensa pariin palanneet aikuiset kokevat ohjatun klassisen musiikin soittoharrastuksen jatkamisen?
2. Miten oppiminen ja motivaatio rakentuvat aikuisella soittoharrastajalla? Millaisia erityispiirteitä näillä on?

4.2 Tutkimusmenetelmä

Saadakseni riittävän subjektiivista tietoa tutkimushenkilöiden kokemuksista, toteutin tutkimuksen laadullisena tapaustutkimuksena. Laadulliselle tutkimukselle on tunnusomaista keskittyä pieneen määrään tapauksia, jotka pyritään analysoimaan mahdollisimman perusteellisesti. Tällainen tutkimus ei varsinaisesti rakennu hypoteesin ympärille, vaan tutkija pyrkii irrottautumaan tutkimuskohteeseensa tai tutkimustuloksiin liittyvistä ennakko-oletuksista, jotta uusien näkökulmien löytäminen aineistosta mahdollistuisi. Laadullisen tutkimuksen analyysi tehdäänkin yleensä aineistolähtöisesti, jolloin teoria rakennetaan aineistosta käsin. Laadullisessa tutkimuksessa aineisto ei käytännössä lopu koskaan, joten siksi tutkijan on hyvä rajata aineisto tarkkaan. (Eskola & Suoranta 1998.) Alasuutari (1993) luonnehtii laadulliseen tutkimukseen hypoteesien syntyä siten, että ne muotoillaan vähitellen tutkimuksen ja analyysin edetessä sitä mukaa kun tutkimuskohde tulee tutkijalle tutuksi – kunhan vain ei ennakkoon (Alasuutari 1993, 240).

Vilka (2005) täsmentää, että laadullisen tutkimuksen tavoitteena on tutkimisen aikana muodostuneiden tulkintojen avulla näyttää tutkittavasta ilmiöstä jotakin sellaista, mikä on välittömän havainnon tavoittamattomissa (Vilka 2005, 98). Varton (1992) mukaan

laadullisessa tutkimuksessa tutkimuskohde on yksittäinen ja ainutkertainen tai sellaisten joukko, ja on tärkeää, että ainutkertaisuus säilyy, vaikka pyrkimyksenä onkin saada selville laadullinen yleinen (Varto 1992, 79).

Laadullinen tutkimus kaivautuu erityisesti merkitysten maailmaan ja merkitysten tutkimiseen; lähtökohtana on se, että ihmisen maailma on merkitysten maailma (Varto 1992, 55–56). Tutkijan tärkeä tehtävä on löytää ja ymmärtää niitä merkityksiä, joita tutkittava ilmiö synnyttää tutkimushenkilöiden kokemusmaailmassa (Creswell 2014, 186). Tässä tutkimuksessa tutkimushenkilöiden kokemusmaailmaa värittää aikuisuus ja sen tuomat velvollisuudet ja haasteet ja toisaalta valinnanvapaus sekä jokaisen tutkimushenkilön omanlainen historia ja nykyisyys musiikkiharrastuksen parissa.

Yleisimpiä laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmiä ovat haastattelut ja kyselyt, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto, ja samassa tutkimuksessa voidaan käyttää useampia menetelmiä rinnakkain (Tuomi & Sarajärvi 2006, 73). Tämän tutkimuksen pääasiallisena aineistonkeruumenetelmänä toimi haastattelu, mutta tärkeää tietoa Musisoinnin ilo-hankkeesta löytyi myös erilaisista julkisista dokumenteista ja lehtiartikkeleista. Kaiken kaikkiaan tapaustutkimus pyrkii tulkitsemaan ja muodostamaan merkityksiä inhimillisen elämän tapahtumista kuvaamalla kokonaisvaltaisesti ja systemaattisesti jonkin ilmiön laatua (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1994, 10–13).

Saavuttaakseni parhaiten tutkimushenkilöiden kokemuksista heijastuvat merkitykset, hyödynnän tutkimuksessani fenomenologista tutkimusotetta. Fenomenologialla tarkoitetaan filosofian suuntausta, jossa korostuu ilmiöiden, eli fenomeenien, tutkimus. Fenomenologisella tutkimuksella pyritään tekstin tai toiminnan merkitysten ymmärtämiseen erilaisten teemojen löytämisen avulla (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1996, 166). Laine (2001) täsmentää, että nimenomaan kokemus on se, jota fenomenologiassa tutkitaan, kun se käsitetään laajasti ihmisen kokemuksellisena suhteena omaan todellisuuteensa. Ihmisen kokemukset muodostuvat merkityksistä, ja fenomenologiassa ihmisen suhteen maailmaan ajatellaankin olevan intentionaalinen, eli sellainen, että kaikki merkitsee ihmiselle jotakin. Tutkija voi siis ymmärtää tutkimaansa ilmiötä – ihmisen toimintaa – kysymällä, millaisten merkitysten pohjalta ihminen toimii. (Laine 2001, 26–27).

Laine (2001) pitää fenomenologiassa erittäin olennaisena sitä, että tutkija tiedostaa tutkimuskohdetta ennakolta selittävät teoreettiset mallit ja kyseenalaistaa oman spontaanin ymmärryksensä tutkittavasta ilmiöstä. Tutkijan esiymmärrys voi herkästi ohjata häntä tulkitsemaan tutkimushenkilöiden puhetta omien lähtökohtiensa mukaisesti, ja siksi itsekriittisyys ja omien tulkintojen kyseenalaistaminen ovat fenomenologista tutkimusta tekeväälle tutkijalle tärkeitä työkaluja. Samasta syystä Vilkka (2005) suosittelee, että tutkimuksensa aluksi tutkija kuvaisi sekä tutkimuskohteen elämäntodellisuuden sellaisena, kuin se on, että omat ennako-oletuksensa ja ennakkokäsityksensä tutkijana, jotta tutkittavan näkökulma tutkittavaan asiaan nousisi esille mahdollisimman selkeästi (Vilkka 2005, 137).

Hyödynsin tutkimuksessani fenomenologista tutkimusotetta siksi, koska halusin toisaalta pyrkiä irti omista ennako-oletuksistani ja -käsityksistäni ja toisaalta koin tärkeäksi nostaa esille klassisen musiikin aikuisoppilaiden mahdollisimman subjektiivisia kokemuksia siitä, minkälaisen prosessin he käyvät jättäessään soittoharrastuksensa tauolle ja saadessaan heidän elämäntilanteeseensa räätälöidyn mahdollisuuden jatkaa klassisen musiikin harrastusta ohjatusti musiikkioppilaitoksen ja näin ollen myös musiikin harrastusyhteisön piirissä. Tarkoitukseni oli myös saada tietoa siitä, miksi on olemassa ilmiö nimeltään soittoharrastuksen pariin palaaminen, ja mikä tätä tapahtumaa edeltää.

4.3 Aineistonkeruu

Hankin tutkimukseni aineiston haastattelemalla neljää Musisoinnin ilo -osastolla opiskelevaa aikuisopiskelijaa. Haastateltavat löytäväkseni lähetin haastattelupyynnön Musisoinnin ilo -osaston kehittäjälle Sole Mustoselle, joka liitti sen osaksi Musisoinnin ilossa opiskeleville lähettämäänsä info-kirjettä. Haastattelupyynnössä hain haastateltaviksi henkilöiksi ensi sijaisesti sellaisia, jotka ovat harrastaneet jonkin instrumentin soittoa ohjatusti lapsuus- ja nuoruusvuosinaan, mutta keskeyttäneet harrastuksensa vähintään viideksi vuodeksi ja jatkaneet sitä sitten ohjatusti Musisoinnin ilo -osaston kautta. Tähän viestiin minulle vastasi neljä suurin piirtein edellä mainitut kriteerit täyttävää Musisoinnin ilo -osaston opiskelijaa. Koska haastattelupyynnöön vastasi vain neljä henkilöä, otin jokaisen heistä tutkimushenkilöksi tutkimukseeni. Sovin jokaisen kanssa yksilöhaastatteluajan ja -paikan sähköpostitse, ja pidin haastattelut kahden viikon aikana lokakuussa 2016. Haastattelin jokaista yhden kerran.

Haastattelut olivat luonteeltaan teemahaastatteluja. Teemahaastattelun runkona toimivat tutkijan etukäteen määrittelemät aihepiirit eli teema-alueet. Olennaista ei ole haastattelukysymysten tarkka muoto tai järjestys, vaan kaikkien teema-alueiden läpi käyminen haastattelun aikana. Haastattelija laatii tukilista käsiteltävistä asioista, jotta mitään olennaista ei haastattelun aikana unohdu. Kuitenkaan sanatarkkojen kysymysten laatiminen etukäteen ei ole tärkeää. (Eskola & Vastamäki 2010, 28–29.)

Yhtä henkilöistä haastattelin Leppävaarassa Sellon kirjastossa ja muita Musiikkitalossa. Haastattelut kestivät 40 minuutista tuntiin, ja äänitin jokaisen. Haastattelujen aluksi pyysin haastateltavia allekirjoittamaan tutkimus- ja äänitysluvat, joissa kerroin tutkimuksen eettisistä periaatteista sekä vaitiolovelvollisuudestani. Etenin haastattelussa ennalta laatimistani teemoista kumpuavien kysymysten avulla. Teemoja olivat (1) tutkimushenkilöiden taustatiedot, (2) suhde musiikkiin, (3) oma historia soittoharrastajana, (4) soittotauko ja sen merkitys, (5) motivaatio jatkaa ohjattua klassisen musiikin soittoharrastusta, sekä (6) kokemukset tämänhetkisestä soittoharrastuksesta ja sen parissa oppimisesta. En kysynyt kaikkia näihin teemoihin liittyviä kysymyksiä järjestyksessä, vaan annoin keskustelun myös polveilla ja ohjautua sen mukaan, mitä haastateltavat olivat halukkaita kertomaan. Vaikka Hirsijärvi ja Hurme (2008, 106) muistuttavat, että teemahaastattelun pohjaksi riittäisi periaatteessa pelkkien päälinjojen hahmottelu, eikä tarkkoja kysymyksiä välttämättä tarvitse muodostaa ennakkoon, koin kuitenkin tärkeäksi laatia ennalta joitakin kysymyksiä, jotka auttaisivat minua etsimään vastausta tutkimuskysymyksiini. Haastattelujen jälkeen litteroin haastattelut.

4.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysin tehtävänä on tiivistää aineistoa järjestäen ja jäsentäen sitä sellaisella tavalla, ettei mitään olennaista jää pois (Eskola 2001, 146). Aloitin aineiston analysoinnin käymällä läpi litteroituja haastatteluita ja kirjaamalla ylös niissä kaikissa esiintyviä ja yhteneviä teemoja. Teemoittelun tarkoituksena on ryhmitellä aineistoa teemoittain ja nostaa esiin tutkimuskysymyksiä valaisevista teemoista mielenkiintoisia sitaatteja (emt. 146). Teemoittelu auttaa aineiston jäsentämisessä ja pelkistämisessä (Eskola & Vastamäki 2010, 43). Aineiston pohjalta hahmottelemistani teemoista etsin merkityksiä ja tutkin niiden laatua nostaakseni tutkimushenkilöiden subjektiivisia kokemuksia esiin sellaisenaan. Tutkijan merkityksenanto on tärkeä ja keskeinen

tutkimusväline fenomenologisessa lähestymistavassa ja merkitysten löytämisessä tutkimusaineistosta tutkijaa auttaa tutkijan oma intuitio eli merkitysten lukutaito (Vilka 2005, 141).

Hahmottelin intuitiivisesti tutkimusaineistosta neljä teemaa, jotka jaksottivat jokaisen tutkimushenkilön aineiston sisältöä: (1) lapsuus ja nuoruus soittoharrastuksen parissa, (2) soittotauko, (3) osallistuminen Musisoinnin ilo -hankkeeseen ja (4) kokemukset tämänhetkisen soittoharrastuksen parissa. Näkemykseni oli, että soittoharrastajien varhaisvuosien kokemukset soittoharrastuksensa parissa heijastuvat jollain tavalla heidän tämänhetkisistä kokemuksistaan. Tämän takia koin tarpeelliseksi ottaa analyysissä huomioon soittajien aikaisemmat kokemukset, vaikka tarkoitukseni oli selvittää, miten he kokevat soittoharrastuksensa jatkamisen tällä hetkellä. Pyrin myös hetkittäin irtautumaan tästä ajatuksesta, jotta oma esiymmärrykseni ei ohjaisi tulkintojani liikaa.

Jäsensin haastateltavien kokemukset tämänhetkisen soittoharrastuksen parissa seuraavanlaisiin teemoihin:

1. Uudenlainen mahdollisuus harrastaa musiikkia
2. Yhteismusisointi
3. Harjoittelu kotona
4. Soittoharrastuksen pariin palaamisen vaikutukset elämään
5. Ajatuksia musiikkiopistossa harrastamisesta
6. Kokemuksia itsestä musiikin harrastajana
7. Aikuisuuden tuomat edut soittoharrastukseen
8. Motivoivat tekijät ja tavoitteet.

Omat spontaanit ennako-oletukseni tutkimukseni kohteesta liittyivät tutkimushenkilöiden kokemuksiin siten, että oletin heidän käyvän soittoharrastuksensa pariin palatessaan läpi vahvasti lapsuuden aikaisia kokemuksiaan soittoharrastuksen luonteesta ja laadusta, ja oletin näiden kokemusten myös jollain tavalla näkyvän heidän tämän hetkissä kokemuksissaan harrastuksen parissa.

4.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuseettisten normien keskeinen lähtökohta ihmistieteissä on ihmisen kunnioittamista ilmentävät arvot, ja siksi ihmisten on annettava itse päättää, haluavatko

he olla osa tutkimusta. Tätä päätöstä helpottamaan tutkijan on informoitava heitä tarkkaan tutkimuksen perustiedoista, tutkittavilta kerättävien tietojen käyttötarkoituksesta, ja siitä, mitä tutkimukseen osallistuminen käytännössä tarkoittaa. Tutkittavien yksityisyyden kunnioittaminen ja suojaaminen vaativat, että tutkimukseen osallistuvalla on oikeus määrittää itse, mitä tietoja hän antaa tutkimuskäyttöön. Tutkijan on kirjoitettava tutkimustekstinsä niin, että tutkittavien anonymiteetti säilyy, eikä yksittäistä tutkittavaa voi tekstistä tunnistaa – ellei tutkittava itse halua toisin. Tällaista luottamuksellisuutta varten tutkittavalle on annettava lupaus aineiston käyttötavoista, käyttäjistä, käyttöajasta, muokkaustavoista ja säilyttämisestä jo siinä vaiheessa, kuin tehdään sopimusta tutkimukseen osallistumisesta. (Kuula 2011, 60–64; Mäkinen 2006, 114–115).

Päätin etsiä tutkimushenkilöitä minulle entuudestaan tuntemattoman Musisoinnin ilo - osaston toiminnan kautta, sillä oletin osastosta kuultuani sen olevan juuri sellainen taho, joka houkuttelee aikuisia palaamaan aktiivisen ja ohjatun soittoharrastuksen pariin. Oletukseni piti paikkansa, ja neljä kriteerit täyttävää soittoharrastajaa ilmoittautui tutkimukseeni mukaan. Taatakseni tutkimushenkilöiden anonymiteetin, kutsun heitä tutkimuksessani peitenimillä. Olen jättänyt kertomatta tutkimushenkilöistä sellaisia asioita, joiden kautta heidän henkilöllisyytensä voitaisiin tunnistaa.

Ennen jokaisen haastattelun alkua annoin haastateltaville allekirjoittamani vaitiolositoumuksen ja tiedotteen, jossa kerroin tutkimuksen tarkoituksesta ja haastattelun luottamuksellisuudesta. Lisäksi pyysin haastateltavia allekirjoittamaan dokumentin, joka vahvisti heidän tutustuneen tutkimusta koskevaan tiedotteeseen ja antavan luvan haastattelun äänittämiseen. Tässäkin tiedotteessa ilmaisin, että he voisivat missä vaiheessa tutkimusta tahansa kieltäytyä tutkimukseen osallistumisestaan jos niin haluaisivat.

Laadulliselle tapaustutkimukselle tyypillinen teemahaastattelu mahdollistaa sen, että tämä tutkimus tuottaa ainutlaatuista tietoa juuri tutkimushenkilöiden henkilökohtaisista kokemuksista soittoharrastuksen pariin palaamisesta aikuisiällä. Vaikka kokemukset ovat sinällään tapauskohtaisia, voi niiden avulla hahmotella yleisempää kuvaa siitä prosessista, joka ohjaa aikuisia jatkamaan klassisen musiikin soittoharrastustaan. Tasa-arvoisen musiikkikasvatuksen kehittäminen ja ylläpitäminen vaativat tietoa eri-ikäisten ja erilaisissa elämäntilanteissa elävien ihmisten kokemuksista suhteessa musiikin harrastamiseen.

5 Tutkimushenkilöiden matka musiikin harrastajiksi

Yksi tehtävä tutkimusaiheeni sisällä on selvittää, millaisten merkitysten pohjalta haastateltavat toimivat, ja millaisia merkityksiä heidän kokemuksensa heissä ovat synnyttäneet. Seuraavaksi esittelen tutkimushenkilöt, joita kutsun tässä tutkimuksessa peitenimillä Kaisa, Niina, Helena ja Laura.

5.1 Kaisa, Niina, Helena ja Laura

47-vuotias *Kaisa* harrastaa alttoviulun soittoa Musisoinnin ilo -hankkeessa jo toista vuotta. Hän aloitti 7-vuotiaana pianonsoiton ja teini-iän kynnyksellä otti sivuaineekseen alttoviulun. Monien musiikkiopistovuosien jälkeen hän lopetti musiikkiharrastuksensa lähes 20 vuodeksi, mutta aloitti harrastuksen uudelleen Musisoinnin ilo -osastolla syksyllä 2015. Tällä hetkellä hänen kaksi lastaan ovat jo täysi-ikäisiä. He ovat harrastaneet musiikkia musiikkiopisto Juvenaliassa ja sitä kautta kyseinen musiikkiopisto ja myös Musisoinnin ilo -osasto ovat tulleet Kaisalle tutuiksi.

28-vuotias *Niina* on palannut viulunsoittoharrastuksensa pariin liki 10 vuoden soittotauon jälkeen. Hän aloitti viulunsoiton 6-vuotiaana musiikkiopistossa ja jatkoi sitä aina siihen asti, kunnes opiskelut vaativat muuttoa toiseen kaupunkiin lukion jälkeen. Tällöin soittoharrastus hiipui, mutta innostus syttyi uudelleen oikeanlaisen konseptin – Musisoinnin ilon – tultua kuvioihin. Musisoinnin ilossa hän on harrastanut viulunsoittoa jo vuoden.

47-vuotias *Helena* harrastaa toista vuotta huilunsoittoa Musisoinnin ilo -osastolla. Hän aloitti huilunsoiton 9-vuotiaana, mutta hänellä ei ollut mahdollisuutta opiskella sitä musiikkiopistossa. Hän kävi kuitenkin soittotunneilla yksityisesti monenlaisten opettajien opissa ja soitti useita vuosia orkestereissa. Lukion jälkeen huilu jäi koteloon liki 20 vuodeksi, mutta tänä aikana Helena kyllä harrasti musiikkia muissa muodoissa. Musisoinnin ilo -osaston kautta Helena on käynyt huilutuntien lisäksi myös pianotunneilla.

Laura on 37-vuotias pianonsoiton harrastaja, joka on juuri aloittanut pianotunnit Musisoinnin ilossa. Hän aloitti pianonsoiton 6-vuotiaana ja kävi pianotunneilla 17-vuotiaaksi asti musiikkiopisto Juvenaliassa. Harrastus jäi aikanaan hiljalleen taka-alalle opintojen ja työelämään siirtymisen keskellä. Pianoa hän ei juurikaan soittanut 19 vuoteen, kunnes päätti Musisoinnin ilo -osastosta kuultuaan palata tuttuun musiikkiopistoon soittamaan syksyllä 2016. Nyt hänellä on takanaan ensimmäinen soittotunti uudella opettajalla.

5.2 Kokemuksia nuoruusvuosien soittoharrastuksesta

Tutkimushenkilöt kuvailivat haastatteluissaan omaa polkuaan musiikin harrastajaksi. He kertoivat siitä, miten soitin oli valikoitunut heidän instrumentikseen, millaisten opettajien opissa he olivat olleet ja millaiseksi he olivat silloin kokeneet soittoharrastuksensa. Kaikki haastateltavat olivat kokeneet soittoharrastuksen pääosin omaehtoiseksi ja mieluisaksi toiminnaksi. Niina muisteli aivan itse saaneensa idean viulunsoiton harrastamisesta, ja vanhemmat olivat siihen häntä kannustaneet.

Mä oon kattonut telkkarista (...) niinkun jostain Yleltä tuli jotain klassista musiikkia, ja sit mä vaan ite päätin, että mä haluun soittaa viulua, ja sit mä vaan ilmoitin vanhemmille, että tää niinku tapahtuu. (...) Tää on hyvin minusta lähtöisin.(Niina)

Helena kertoi nähneensä lapsena Mozartin Taikahuilun Savonlinnan Oopperajuhlilla, ja saaneensa kipinän huilunsoittamiseen sieltä. Helenan paljon musiikkia harrastanut äiti mahdollisti mielellään tyttärensä musiikkiharrastuksen.

Sen Taikahuilun kun olin nähny, ni sen jälkeen (...) mä soittelin (...) kaikkia semmosia oksia ja (...) niinku leikin niillä sitä, että mulla oli huilu. (...) Se teki tosi paljon muhun vaikutuksen se ooppera, (...) ni sit mun äiti vaan kysy, että jos sä haluisit soittaa huilua, niin ostetaanko huilu sitten. (Helena)

Lauran pianonsoittoharrastuksen aloittamiseen vaikutti muun muassa kotona ollut piano ja täti, joka oli ammatiltaan pianonsoitonopettaja. Laura uvaili, että *se oli ehkä kun se piano oli siel kotona, ni sit mä (...) vaan niinku tykkäsin*. Soittimesta ja sen soittamisesta oli siis helppo kiinnostua, kun se oli jo fyysisesti olemassa siellä, missä Laura eli arkeaan.

Kaisa ei maininnut sitä, mikä asia tarkalleen ottaen sai hänet hakeutumaan musiikkiharrastuksen pariin, mutta kertoi päässeensä musiikkiopistoon toisella yrittämällä ja käyneensä sitä ennen jo yksityisesti pianotunneilla tulevalla musiikkiopiston opettajallaan. Erityisesti hänen musiikkia harrastava isänsä kannusti musiikkiharrastuksen pariin.

No kyllä tietysti isä vahvasti toivoi ja kannusti ja näin, mutta että kyllä se oli niinku omaa, kyllä mä siitä silloin jo niinku tykkäsin ja halusin sitä tehdä, et emmä sitä vaan niinku isän mieliks todellakaan tehnyt. (Kaisa)

Muistellessaan menneitä haastateltavat nostivat esiin niin hyviä kuin huonojakin muistoja soittoharrastuksen parissa. Monenlaisista muistoista huolimatta Niina ja Laura kuvailivat musiikkiharrastuksen olleen luonteva ja merkityksellinen osa omaa elämää. Soittoharrastus toi tarkoitusta ja rutiinia arkeen ja oli sosiaalisesti keino kuulua joukkoon.

Et se oli sit tavallaan tosi vahva osa identiteettiä, et se oli niinku mitä mä teen, et (...) siellä oli tottakai hyviä ja huonoja päiviä ja tällasia, mut sit se toi tavallaan just niinku rytmiä ja tiettyä tarkotusta elämään, toisaalta. (Niina)

Mä olin yläasteen musiikkipainotteisessa ja lukiossa myös musiikkipainotteisel linjalla, ni kun kaikki muutkin soittivat, niin se oli niinku...sellast luontevaa, normaalia. (Laura)

Kaisalle piano oli ensimmäinen ja siksi myös vahvempi instrumentti kuin alttoviulu, mutta jälkimmäiseen hän satsasi erityisesti sen jälkeen, kun oli suorittanut 1-kurssin pianonsoitosta ja saanut musiikkiopiston päättötodistuksen. Alttoviulu mahdollisti Kaisan pääsyn osaksi orkestereita, ja siitä hän nautti.

Se piano oli siinä tietenki vahvempi instrumentti, mut sit nimenomaan just orkesterisoitto oli (...) must niinkun ihaninta, ja se motivoi sitte taas jollainlailla. (...) Se pianistin homma, varsinkin niinkun klassisessa musiikissa (...) ni sehän oli hyvin yksinäistä hommaa. (Kaisa)

Helena muisteli, miten päivät tuntuivat pitkiltä, kun monesti koulupäivän jälkeen hänen oli jätävä seurakuntatalolle odottamaan soittotuntien alkua, sillä kotiin 17 kilometrin päähän ei siinä välissä ehtinyt. Mutta siitä huolimatta soittoharrastuksessa oli paljon sellaista, josta hän piti.

Vaikka se [soitonopiskelu] tuntu raskaalta, mut silti mä kuitenkin tein sitä, et kyl siihen liittyy kokonaisuutena hirveesti semmosta niinkun kivaa, että kyl mä tykkäsin tehdä sitä. (Helena)

Epämieluisiksi soittoharrastukseen liittyviksi muistoiksi haastateltavat kertoivat muun muassa pelottavan pääsykoetilanteen, klassisen musiikin harrastuksen epäsosiaalisuuden, arvosanoin arvioitavat tutkinnot, pakolliset konsertit ja esiintymisjännityksen. Osalla näistä tekijöistä näytti olevan jonkin verran vaikutusta myös harrastuksen lopettamiseen. Kaisan mielestä klassisen musiikin harrastusta oli leimannut epäsosiaalisuus, eikä omalta koululuokalta ollut löytynyt muita soittoharrastajia.

Siel [musiikkiopistossa] ei millään lailla tuettu sitä, että nää musiikkia harrastavat lapset ja nuoret niinkun olis jotenki myös tutustunu toisiinsa. Että se oli vaan joku just orkesterikin, että mentiin ja alettiin soittaa ja lähettiin pois. Ja jos siinä nyt sitte rohkeimmat muutaman sanan ehti vieruskaverille, pulttikaverille sanoo, ni se oli sit siinä. (Kaisa)

Laura muisteli esiintymistilanteiden tuntuneen lähinnä epämiellyttäviltä jännityksen ja omien suorituspaineytensä vuoksi. Piano esiintymissalissa oli tyypillisesti eri, kuin se millä hän harjoitteli tai soitti soittotunneilla. Esiintymistilanteisiin liittyi siis vieras instrumentti, joka reagoi omaan soittoon eri tavalla kuin se, jolla normaalisti harjoitteli. Se oli stressiä lisäävä seikka, sillä vieraan soittimen erilaisiin ominaisuuksiin ei voinut kotona harjoitellessa valmistautua. Esiintymisjännitys lisäsi osaltaan stressiä.

Mä oon semmonen jännittäjä, jo sillon olin ja oon edelleenki, ni mä en tykänny niistä konserteist yhtään, et mä olin aina niinku koko päivän ihan paniikissa ku odotti sitä iltaa. Ni mä vähän ehkä sit siihen tympäännyin. (Laura)

Tasosuorituskäytännöt ja niihin liittyvä suoritusten arviointi ja pisteiden antaminen eivät saaneet Lauralta täyttä ymmärrystä, sillä ajatus siitä, että oma osaaminen oli kyettävä kerralla osoittamaan virheettömästi, ahdisti.

Ku mä aina vähän jotenkin vierastan sitä, että on tutkinto, soitat sen kakskyt minuuttii ne mitä sä oot harjoitellu monta kuukautta, ja sit siit annetaan pisteet. Ja sitte oot tyytyväinen tai et oo. (...) Yleensä niissä tilanteissa mulla oli aina sellanen olo, että oon mä nää paremminkin vetänyt. (Laura)

Niina kertoi ottaneensa yhteen viuluopettajansa kanssa, sillä he olivat *molemmat aika vahvoja persoonia*. Siitä huolimatta he tulivat toimeen keskenään ja Niina jatkoi hänen opissaan useita vuosia. Välillä opettajan käytös kuitenkin mietitytti.

Se mun soitonopettaja, niin se vaati meiltä tosi paljon, ja se (...) saatto ilmaista asioista aika ilkeesti. Et sitte just teininä kun keskusteltiin niiden muiden oppilaiden kanssa, ni sit alko huomata niinku et...hetkinen, et ei se välttämättä ookaan ihan ok. (Niina)

Kaikki tutkimushenkilöt kävivät soittotunneilla ala-asteikäisestä lukioikäiseksi. Kaisa ja Helena muistivat osallistuneensa jonkinlaiseen soitto- tai kykykilpailuun soittimensa kanssa. Helena ei ollut nauttinut esiintymisestä esiintymisjännityksen takia, ja kertoikin sanoneensa äidilleen kilpailuun osallistumisen jälkeen, että ”tää loppu tähän, mä en enää tee tällasii kilpailuita!”. Monia vuosia myöhemmin, esiinnyttyään pitkästä ajasta, hän koki saman jännityksen uudelleen ja mietti, että *onks tässä niinku mitään mieltä, ku sä oot kauhusta jäykkänä, ni onks tää niinku hauska harrastus?* Kaisalle puolestaan osallistuminen kulttuurikilpailuun oli jäänyt huippuhetkenä mieleen, ja hän oli sijoittunut kilpailussa hyvin.

5.3 Soittotauko

Haastateltavat kertoivat harrastuksen tauolle jättämisen vaiheista ja muuttuneista elämäntilanteistaan, sekä siitä, miten kipinä soittoharrastukseen syttyi myöhemmin uudelleen ja millaista on ollut tällä erää harrastaa musiikkia Musisoinnin ilo -osaston kautta. Syitä harrastuksen lopettamiseen oli ollut toiselle paikkakunnalle muutto, perheen perustaminen ja lasten syntymä, opintojen aloitus, työelämään siirtyminen sekä ajan ja motivaation puute. Esimerkiksi Niinan suunnitelmat omaksi ilokseen soittamisesta eivät olleetkaan toteutuneet.

Et sitte ku mä lähin opiskelemaan ja sitte ois pitäny miettiä uus opettaja, ja silloin se vähän jäi se koko soittaminen. Et aattelin et soittaa sit omaks ilokseen, mut enhän mä sit soittanutkaan. (Niina)

Niina kertoi kuitenkin kaivaneensa viulun esiin ja soittaneensa silloin tällöin ennestään tuttuja kappaleita, mutta kun soitto *alkoi olla jo aika tahmeeta* ja oli *kaikkee muuta puuhaa*, niin sitten viulunsoitto jäi. Uuden soitonopettajan etsiminen tuntui vaivalloiselta ja oman soittokunnan rapistuminen muistutti sitä, että jotain pitäisi tehdä, jotta soitto palautuisi taas sormiin. Uudessa elämäntilanteessa prioriteetit menivät uusiksi, ja Niinan oli helpompi lopettaa soittaminen kuin alkaa haravoida uutta opettajaa useista vaihtoehdoista uudessa ympäristössä. Huomatessaan soittokuntansa rapistuneen myös Helenan soittamisyritykset ja -into hiipuivat nopeasti.

Välillä tuntu sellanen hassu olo, että niinku oonks mä soittanutkaan koskaan huilua (...), et sit tuntu et enpä mä osaakaan mitään ja sit se [soittamisinto] meni taas pois. (Helena)

Sen sijaan, että soittokunnan rapistuminen olisi kasvattanut intoa alkaa taas harjoitella enemmän, se aiheutti Niinassa ja Helenassa päinvastaisen reaktion. Aktiivinen musiikin harrastaminen lapsuus- ja nuoruusvuosina oli mitä ilmeisemmin opettanut sen, miltä hyvän ja laadukkaan soiton tulisi kuulostaa ja tuntua sekä sen, että soittokunnan ylläpitäminen vaatii soittajalta aktiivista harjoittelua ja vaivannäköä. Ajatus hyvään soittokuntoon pääsemisestä pelkällä itsenäisellä kotiharjoittelulla tuntui sen verran työläältä, että oli helpompi jättää soitin koteloon kuin alkaa soittaa. Myöskään sellaista sopivaa musiikin harrastusyhteisöä, josta olisi saanut vetoapua soittoharrastukseen, ei ollut näköpiirissä.

Laura kertoo, etteivät hänen ja soitonopettajan tavoitteet soittoharrastuksen suhteen aivan kohdanneet. Opettaja oli kunnianhimoinen Lauran valmentamisen suhteen ja puski tätä jatkuvasti kohti uusia esiintymisiä. Lauraa sen sijaan ei enää pianonsoitto samalla tavalla kiinnostanut, ja hän pelkäsi opettajansa tuskastuvan siihen, ettei hän enää liiemmin harjoitellut. Hän koki haaskaavansa opettajansa aikaa, ja mietti, olisiko rennompi opettaja voinut siinä vaiheessa vielä innostaa. Laura oli kuitenkin sitä mieltä, että soittoharrastus olisi varmasti joka tapauksessa jäänyt tauolle ennemmin tai myöhemmin.

Varmaan se, että mul oli aika paljon niit esiintymisiä just, et mä en enää niist niinku kertakaikkiaan tykänny, ja sit mul oli sellanen olo, et se mun opettaja veti ihan kymptä ja täpöllä (...) ja mä olin vähän niinku et nyt ei niinku enää niin samalla tavalla kiinnostanu. (...) Ehkä se olis se lopettaminen tullu sit varmaan siinä kahen vuoden sisällä sitte kuitenkin. Että aika aikaansa kutakin. (Laura)

Laura mainitsee, ettei soittoharrastuksen lopettaminen jäänyt häntä harmittamaan, sillä se oli oikea päätös sillä hetkellä. Hän oli sen hetkessä elämäntilanteessaan *ne soitot soittanut* ja lopetus oli hänen mielestään *luonteva*. Hän lopetti aktiivisen pianonsoittamisen noin 19 vuodeksi, soitellen toisinaan näiden vuosien aikana joitakin vanhoja kappaleitaan ja säestäen esimerkiksi joululauluja. ”Ehkä olis voinu jatkaa näitä vähän aikasemminkin”, hän tuumasi soittotunneista, mutta totesi myös, ettei harrastukselle yksinkertaisesti ollut löytynyt aikaa aiemmin. Pienen lapsen kanssa eläessä vanhemman omat tekemiset toimitetaan *sitten jos jää aikaa*.

Lukioaikojen lopulla Helenea alkoi kiinnostaa moni muu asia paljon enemmän kuin soittaminen. Viimeisiin sooloesiintymisiin ei löytynyt enää harjoitteluintoa, ja esiintymiset olivatkin sen mukaiset. Sen myötä Helena ymmärsi, miten paljon enemmän töitä täytyisi tehdä onnistuneen ja hyvän esiintymiskokemuksen eteen, ja ettei hänellä enää riittänyt kiinnostusta sellaiseen työmäärään huilunsoiton suhteen.

Joku sellanen negatiivinen siinä oli, et oliko ne ne viimeiset [matineat], sit ku mä en ollu harjotellu (...), ne meni ihan päin helvettiä. (...) Jäi semmonen negatiivinen [fiilis], et emmä osaa. Et ku ei ollu tyytyväinen itseensä, omiin standardeihin. (...) Niin se motivaatio loppu niinku siitä. (Helena)

Helenan soittoharrastus alkoi tuottaa enemmän negatiivisia kuin positiivisia tunteita, eikä onnistumisen kokemuksia oikein enää tullut. Kaisa puolestaan luopui aktiivisesta soittoharrastuksestaan noin 25-vuoden iässä, suurimpana syynä elämäntilanteen muutos. Lasten synnyttyä säännöllistä viikoittaista harrastusta oli haastava jatkaa. Vaikka ajatus soittoharrastuksen jatkamisesta olikin kytenyt Kaisan mielessä jo pidempään, ei hänellä ollut lapsiperheen vanhempana mahdollisuuksia – ei aikaa eikä energiaa – jatkaa harrastustaan aiemmin. Hän suhtautui klassisen musiikin harrastamiseen tiedostaen sen vaativuuden.

Klassinen musiikki on kuitenkin niin haastavaa, että... pitäisi olla jotenki virkee ja sit pitäis olla rauhaa, ja niitä ei oikein pikkulasten vanhemmilla, äideillä ainakaan, oo. (Kaisa)

Kaisa kertoi kuitenkin, ettei hän ikinä ajatellut, *että tää oli nyt tässä*. Hän haaveili siitä, *että joskus siihen vois panostaa taas enemmänkin*. Kaisan isä ja sisarukset olivat myös musiikin harrastajia, ja perheenjäsentensä kanssa Kaisan tuli toisinaan soitettua pianoa tai alttoviulua.

Ja tosiaan, vuosien varrellaki sitte mitä oli sukujuhlia, niin kyllä niihin sitte aina jotain [musiikkiesitystä] yritettiin [valmistaa]. (Kaisa)

Sekä Helena, Kaisa että Niina olivat kokeilleet toisenlaista musiikkiharrastusta ennen kuin aloittivat soittoharrastuksen Musisoinnin ilo – hankkeessa. Helena oli osallistunut työväenopiston pop & jazz -kurssille ja sitä kautta ollut laulajana jazz-bändissä ja soittanut myöhemmin siellä myös huilua. Hän kertoi myös laulaneensa 4 vuotta kuorossa. Niina oli myös laulanut kuorossa vuoden ajan ja ollut aikeissa liittyä yliopiston orkesteriin, mutta siitä suunnitelmasta hän luopui haasteellisten aikataulujen takia. Musiikkiharrastus ja kiinnostus musiikkiin oli kuitenkin kaikilla tutkimushenkilöillä yhä olemassa, mutta se jollain tavalla haki vielä muotoaan. Kaisan kokemus satunnaisesta harrastelijaorkesterista oli ollut epämiellyttävä, kun orkesterin johtaja ei kohdellut soittajia aikuiseen, kunnioittavaan tapaan.

Kyllähän harrastajaorkestereita on, ja itseasiassa mäkin muuten kävin yhdessä sellasessa, mut (...) siel johtaja kohteli aikuisia ihan ku me oltais oltu jotain kurittomia teinejä. Et sillai alentavasti ja (...) ivallisesti, niin mä en siitä sit tykännyt. (Kaisa)

Helenalle puolestaan osallistuminen Työväenopiston pop & jazz -kurssille oli ollut positiivinen kokemus. Kurssi oli tuonut uusia näkökulmia musiikin tekemiseen ja uusia soittokavereita, joiden kanssa hän silloin tällöin esiintyi laulaen tai huilua soittaen. "Kevyemmän" musiikin opiskelu antoi ja opetti jotain sellaista, mitä ei aiemmin ollut ollut klassisen musiikin opinnoissa.

Sit ku alkoi nämä bändijutut, ni sit aukes semmonen uus ulottuvuus siinä (...), et ei tän tarvikaan olla sitä sellasta nuottikurinalaisuutta, vaan muuta. (Helena)

Kaiken kaikkiaan monien vuosien tauko soittoharrastuksessa tuntui olevan kaikille tutkimushenkilöille väistämätön ja sillä hetkellä huojentava asia. Soittoharrastus oli ollut intensiivisesti osa jokaisen lapsuuden ja nuoruuden aikaista arjen viikkorytmiä, ja elämän muuttuessa tuo arkirytmä meni uusiksi ja tilaa oli raivattava uusille asioille. Soittoharrastuksen äärellä vietetyt vuodet eivät kuitenkaan antaneet unohtaa itseään.

5.4 Soittoharrastuksen pariin palaaminen

Jätettyään aktiivisen klassisen musiikin soittoharrastuksen tauolle, ”bändijutut” ja viihteellisempi musiikin tyylilaji opettivat Helenalle toisenlaista lähestymistapaa musiikin harrastamiseen. Harrastajien joukkoon mahtui kaikenikäisiä aikuisia ja vaikka hän alun perin lähti työväenopiston kurssille laulamaan, hän keksi jossain vaiheessa ottaa huilunkin mukaan. Improvisointi hiipi kuvioihin, kun eräs bändi kaipasi rock-yhtyeeseensä huilistia.

Sit ruvettiin vaan sillee niinku tapailemaan [kappaleita], (...) tein ihan omia versioita, et ihan niinku tajunnanvirtaa, ihan vaan ääniä. (Helena)

Kun Helena alkoi kokeilla huilulla erilaisia juttuja, hän tajusi soittaneensa koko ikänsä samalla huilulla, joka toimi puutteellisesti. Osittain sen tähden soittaminen oli tuntunut haastavalta. Uuden paremman huilun hankkiminen oli sijoitus, joka vei Helenan kokemukset soittamisesta aivan uudelle tasolle. Hän kuitenkin kaipasi ruostuneen nuotinlukutaitonsa kohennusta, ja lehdessä ollut ilmoitus Musisoinnin ilo –hankkeesta sai Helenan miettimään ohjatun klassisen musiikkiharrastuksen jatkamista.

Mä aattelin, että täähän on aivan mahtava juttu, että ei niinku vaadita, että sä oisit nyt niinku soittanut [jatkuvasti]! (Helena)

Niina puolestaan koki, että vanhojen tuttujen kappaleiden soittelu itsekseen ei enää johtanut uuden oppimiseen eikä näin ollen tuonut sitä mielihyvää, mitä soittaminen oli

tuonut niinä vuosina, kuin hän kävi soittotunneilla. Musiikkiopistossa kukaan ei ollut kuitenkaan antanut hänelle ideoita siihen, miten hän voisi omatoimisesti etsiä ja löytää hyviä ja uusia omalle tasolleen sopivia kappaleita. Sitä oli soitettava, mitä opettaja ehdotti, ja tilanteessa, jossa opettajaa ei enää ollutkaan, ei ollut myöskään keinoja uusien kappaleiden etsimiseen ja löytämiseen.

Kun yritti jatkaa sitä soittamista ite, niin aina tuli se, et soitti niitä vanhoja biisejä, et ei oikein ollu mitään hahmotuskykyä, että miten uusia biisejä vois soittaa. Et sitä mä en ollu oppinu tuolla musiikkiopistossa, (...) et etsimään niinku että mikäköhän olis mun tasolle hyvä. (Niina)

Kuullessaan työkaveriltaan Musisoinnin ilo -osaston toiminnasta, Niina näki tilaisuutensa tulleen ja innostui, sillä hän halusi päästä soittotunneille parantamaan soittotekniikkaansa uskaltakseen taas mennä soittamaan orkesteriin.

Kun työkaveri sano, et tämmönen juttu on tulossa, ni sit mä olin et hitto vie, täähän on niinku loistava tapa päästä mukaan tähän. Ku sit olin miettiny, et jos menis johonkin orkesteriin, mut en mä kehdannut mennä, koska (...) mä koin, etten mä osaa soittaa mitään. (Niina)

Niina huomasi alkaneensa ajatella, ettei hän ole oikeastaan enää musiikin harrastaja, kun ei aktiivisesti soita tai käy soittotunneilla, vaan ennemminkin hän oli nykyisin musiikin arvostaja. Mahdollisuus alkaa taas soittaa viulua ohjatusti sai hänet kuitenkin huomaamaan, että monin eri tavoin on mahdollista harrastaa musiikkia. ”Yhtäkkiä jotenkin silmät aukes, et eihän sen tarttekaan loppua”, hän iloitsi.

Laura sen sijaan oli jo pitkään, *varmaan ainakin viis vuotta*, miettinyt, että hän aloittaisi soittotunneilla käymisen. Musiikkiopistotason päättötodistuksen saaminen oli aikoinaan jäänyt niin pienestä kiinni, että se harmitti häntä edelleen, ja ajatus musiikkiopistotason loppuun suorittamisesta pyöri siksi Lauran mielessä. Lapsen syntymä oli aikoinaan laittanut suunnitelmat uusiksi ja jarruttanut soittotunneille menemistä, mutta viimein Laura kuuli kaveriltaan hankkeesta nimeltään Musisoinnin ilo.

Mun kaveri kertoi, että hänen isä on Juvenaliassa semmosella niinku...ei käyttänyt ”Musisoinnin ilo”:a mutta joku tämmönen aikuisosasto tai vapaaosasto. (...) Ni sit mä aattelin, et nyt mä laitan tonne meilin, ku mä oon kuitenkin miettinyt sitä niin kauan. (Laura)

Oikeastaan Laurasta tuntui *tosin kivalta palata takasin siihen harrastukseen*. Musiikki oli kuitenkin aina kuulunut tavalla tai toisella hänen elämäänsä.

Kaisa tunsi Musisoinnin ilo –hankkeen perustajan jo vuosien takaa, ja he olivat jo pitkään keskustelleet siitä, että tällaista hanketta oltiin ideoimassa. Sinä aikana ajatus hankkeeseen osallistumisesta ja soittoharrastuksen jatkamisesta kypsyi Kaisan mielessä. Eniten osallistumiseen motivoi mahdollisuus päästä orkesterin lisäksi soittotunneille, joilla ei kuitenkaan tarvinnut käydä koko lukuvuoden ajan viikoittain, vaan joustavasti oman elämäntilanteen mukaan yhdessä soitonopettajan kanssa sovittuina ajankohtina. Lisäksi Kaisan oli helppo osallistua juuri musiikkiopiston toimintaan, sillä hän koki, että musiikkiopiston opettajissa *on sit tietty laatutakuu*.

Soittoharrastuksen pariin palaamisen kynnyksiä madalsivat mahdollisuus sovittaa harrastus joustavasti osaksi omaa elämäntilannetta, oikeanlaisen musiikin harrastusyhdistyksen löytyminen, soittoharrastuksen mieltäminen osaksi omaa identiteettiä ja omaa elämää ja halu ilmaista itseään musiikillisesti ja halu kehittyä soittajana, jotta voi musisoida taas muiden kanssa.

6 Osaksi aikuisille suunnattua musiikin harrastusyhdistystä

Löydettyään tiensä Musisoinnin ilo –hankkeeseen Kaisa, Helena, Laura ja Niina ovat osallistuneet Musisoinnin ilo -osaston toimintaan kukin omien mahdollisuuksien mukaan. Yksityistunnit, kamarimusiikki ja orkesteri ovat haastaneet ja innostaneet heitä edelleen kehittämään musisoimistaitojaan omaan tahtiin, ilman ulkoapäin tulevia paineita suorittaa kurssitutkintoja tai esiintyä.

6.1 Uudenlainen mahdollisuus harrastaa musiikkia

Helenan, Kaisan, Lauran ja Niinan kokemukset Musisoinnin ilo –hankkeen konseptista olivat pääsääntöisesti positiivisia erityisesti siksi, että konsepti mahdollisti soittotunneilla käymisen sitoutumatta tiettyyn viikoittaiseen ajankohtaan. Joustavuus, toisten samantapaisessa elämäntilanteessa olevien musiikin harrastajien tapaaminen ja yhdessä soittaminen tuntuivat olevan tutkimushenkilöiden kokemusten mukaan Musisoinnin ilo –konseptin ehdottomia vahvuuksia. Lauralle joustavuus merkitsi sitä, että soittotunnille saa mennä silloin, kun on ehtinyt harjoitella kappaleita, sen sijaan, että joutuisi menemään soittotunneille rämpimään kappaleita, joiden harjoittelemiseen ei ole jäänyt aikaa – sellainen oli tuttua etenkin niiltä ajoilta, kun parikymmentä vuotta sitten pianonsoitto ei enää niin motivoinut.

En ehdi joka päivä harjoittelea. Et senkin takii nyt tää Musisoinnin ilo –hanke on mulle hyvä, et (...) niinku mä itse saan sanoa, että tuunko mä kahden viikon vai neljän viikon päästä (...) koska siihen en pystyis, että mä kävisin siel joka torstai. (...) Ja sit taas mä oon semmonen, et mä en kehtaa mennä sinne sitte kyllä jos mä en osaa. (Laura)

Laura piti siitä, että hänellä oli *vapaus valita mitä soittaa ja millon soittaa*, eikä soittoharrastukseen liittynyt minkäänlaisia etenemispakkoja. Kaisalle puolestaan oli tärkeää myös se, että yhteisöllisyyteen, joka hänen lapsuuden musiikkiharrastuksestaan puuttui, oli nyt erityisesti panostettu Musisoinnin ilo –hankkeessa. Hän oli osallistunut myös orkesteri- ja kamarimusiikkitoimintaan ja yleisökasvatusprojektiin, johon liittyi konserttikäynti ja yhteinen päivällinen sen jälkeen muiden konsertissa käyneiden Musisoinnin ilo -harrastajien kanssa.

Siinähan kans on hankkeen perustaja niinku toiminu hyvin, et se yrittää siihen ympätä sitä yhteisöllistä puoltakin, minkä mä just sanoin, et puuttu sieltä lapsuuden musiikkiharrastuksesta. (Kaisa)

Kaisa tosin totesi, että aikuiset ovat yleisesti melko kiireisiä, eivätkä kaikki suinkaan ehdi osallistua yhteisöllisiin rientoihin. Mutta hänestä oli ollut mukavaa päästä tutustumaan toisiin musiikin harrastajiin.

Henkilökohtaiset soittotunnit, joilla opiskelijat saivat ohjausta oman instrumenttinsa soittamiseen, olivat kaikille haastateltaville olennainen osa musiikkiharrastuksen sisältöä, olihan se ollut olennainen osa soittoharrastusta jo lapsuus- ja nuoruusvuosinakin. Musisoinnin ilon soittotunneilta sekä Helena, Kaisa että Niina saivat apua orkesteristemmojensa opetteluun, mutta Kaisa olisi toivonut enemmän aikaa myös omien soolokappaleiden hiomiseen. Lauralle tärkeää oli, se, ettei soittoharrastusta tarvinnut ottaa niin vakavasti, eikä siihen enää liittynyt kenenkään – opettajan, musiikkiopiston, Musisoinnin ilo -hankkeen tai hänen itsensä – taholta liian kunnianhimoisia tavoitteita.

Se oli ihan tosi mukava se opettaja kyllä, että...se niinku myös innosti niinku entisestään. (...) Ja vaikka mä oon vasta yhen kerran ollu, ni oon kyllä ihan tosi innoissaan menossa ens viikolla taas. (...) Ei liian ryppyotsasta. Harrastus harrastuksena, et ei siitä sen enempää. (...) Että tää on vaan niinku harrastus. (Laura)

Ensimmäiseltä soittotunnilta Laura kertoi jo saaneensa monia hyviä vinkkejä soittotekniikan ja kappaleiden harjoitteluun. Hän oli myös alun perin ajatellut käyttävänsä ostamansa 5 soittotuntia usean kuukauden kuluessa, mutta koska ensimmäisellä soittotunnilla oli *niin hauskaa*, hän ajatteli ehkä sittenkin käyttävänsä tunnit tiheämmällä aikavälillä. Myös Niina mainitsi soittotuntien olleen *tosi kivoja*.

Ensimmäisellä soittotunnilla Helenan mieleen virtasi muistoja siitä, millaista lapsena oli käydä soittotunneilla. Hän myös iloitsi siitä, että oli soittanut huilua bändikuvioissa, eikä ollut ollut aivan 20 vuotta huiluun koskematta.

Tunsi ihan tosi pikkutyöks itensä, ku oli sillee niinku, että apua, tällastaks tää oli. Mut siis mä olin ihan innoissani! (...) Ihan hyvä, että mulla oli jotain musiikkia niinku sitten pohjalla, että jos mulla ei olis ollut niitä bändijuttujakaan, ni se olis varmaan ollu vielä isompi kynnys lähtee [soittotunnille]. (Helena)

Musisoinnin ilo –hanke on tarjonnut oppilailleen mahdollisuuksia esiintyä niin matineoissa kuin esimerkiksi vanhainkodeissakin soolona tai kamarimusiikkiyhtyeellä. Jokainen orkesteriperiodi on myös huipentunut sinfoniaorkesterin omaan konserttiin. Niina ei päässyt viralliseen Musisoinnin ilo –oppilasiltan, joten hän esiintyi oman

opettajansa omassa oppilasillassa, jossa suurin osa soittajista oli häntä paljon nuorempia. Vaikka matinean vanhimpana Niina koki paineita esiintymisestään, hän oli silti mielissään huomattessaan, ettei hänen kuitenkaan tarvinnut lähteä alkeista, vaan hän todella osasi jo paljon. Niina kuvailee esiintymiskokemustaan ja tunnelmia esiintymisen jälkeen näin:

Oli kyl ihan kiva soittaa, vaik se oli tosi jännittävää, kun ei ollu pitkään aikaan soittanu ihmisten edessä tai mitään. (...) Kyl se [olo] oli niinku tosi helpottunut ja sit toisaalta oli just sellanen (...) tosi tuttu tunne, et tällasta tän kuuluukin olla tavallaan, et niinku tätä vartenhan niinku toisaalta sit treenataan. (Niina)

Kaisa muisteli huvittuneena orkesterikonserttien vetämää yleisömäärää. Vaikutti siltä, että myös aikuiselle soittoharrastajalle oman perheen ja ystävien tuki ja kannustus on tärkeää.

Sehän on kans huvittavaa niissä orkesterikonserteissa, (...) se on valtava yleisömenestys, kun jotenki kaikilla on siel niinku puoliset ja lapset ja omat vanhemmat ja joillain on joitain tätiä ja setiäkin! (Kaisa)

Helena, Laura ja Niina olivat kokeneet esiintymisjännitystä ja kokivat, etteivät sooloesiintymiset olleet se, mihin he tällä hetkellä harrastuksellaan pyrkivät. Laura sanoi ottavansa ilon irti siitä, ettei hänen ole pakko soittaa konserteissa. Kaiken kaikkiaan vapaus muovata soittoharrastuksesta omia toiveita ja tavoitteita vastaava, tuntui motivoivan kaikkia tutkimushenkilöitä.

6.2 Yhteismusisointi

Musisoinnin ilo –hankkeen orkesteriperiodit osoittautuivat merkittäväksi osaksi Niinan, Helenan ja Kaisan soittoharrastusta. He kaikki olivat soittaneet orkestereissa nuorempana ja pitivät orkesteriin osallistumista yhtenä mieluisimmista asioista, joita soittoharrastus mahdollisti. Yhdessä tekeminen ja joukkoon kuulumisen tunne tekivät musisoimisesta entistä merkityksellisempää.

Must on niin ihanaa sulautua siihen [sinfoniaorkesterin] joukkoon, olla niinku sen joukon osa. (...) Ettei tarvi niinkun olla nyt sitten se keskipiste ja muuta, et se on niinku tosi kivaa. (Helena)

Helenalle nimenomaan sinfoniaorkesterissa soittaminen oli uusi kokemus, sillä hän oli aiemmin soittanut vain jousiorkesterissa, jossa oli jousisoittajien lisäksi kolme huilistia. Kokonaisen puhallinsektion kanssa soittaminen oli hänelle aivan uudenlainen elämys.

Niinaa puolestaan huojensi se, ettei vaikeiden orkesteristemmojen kanssa tarvinnut taistella yksin.

Se [orkesteri] oli tosi kiva. Mä tykkäsin siitä ihan hurjan paljon. (...) Se syksyn ohjelmisto oli tosi, tosi vaikee, ja se oli oikeesti vähän ahdistavaa. Mut sitte tota kun kokoonnuttiin sinne ja huomasi, että se oli kaikille vaikee, ni sit se sillee helpotti, että en ollutkaan ainoa, jolle se oli hankala. (Niina)

Ensimmäisen Musisoinnin ilo –orkesteriperiodin ohjelma oli kaikkien kolmen, Niinan, Kaisan ja Helenan mielestä hyvin kunnianhimoinen ja liian vaikea, haastavampi, kuin mitä he olivat odottaneet. Sen takia etenkin Kaisa ja Helena ehtivät epäillä kykyään pysyä orkesterin tahdissa, kun harjoitusperiodiin kuului vain viisi harjoitusta ja konsertti, kaikki lyhyellä aikavälillä. Kaisalle ensimmäinen orkesteriperiodi oli stressaava kokemus, mihin vaikutti myös se, että samoihin aikoihin Kaisa siirtyi uuteen työpaikkaan. Hän ilmoittikin aluksi, ettei aio osallistua, mutta päätti sitten kuitenkin osallistua.

Ne orkesteriteokset kyl yllätti vaikeudellaan. Että ne oli sit oikeita, ihan oikeita orkesteriteoksia, vaikka tätä oli markkinoitu sillai ”vaikka olisit ruosteessa, niin tervetuloa”. Mut eihän ne ruosteisille soittajille sovi ollenkaan, jos ei oo kovin kehittynyt fuskaaja. Mähän esimerkiks en ollu, mut nyt mä oon joutunu melkein opettelemaan sitä. (Kaisa)

Kaisa toivoi, että kykenisi soittamaan orkesterissa *ihan oikeita ääniä* ja saamaan sitä kautta kokemuksen kuulumisesta yhteistä teosta soittavaan joukkoon sen sijaan, että kaikki aika menisi *fuskaamisen* opetteluun ja nuoteista puuttuvien sormitusten miettimiseen. Hän oli turhautunut siihen, että aikaa kului toissijaisiin asioihin. Sinfoniaorkesterin lisäksi Kaisa ja Niina olivat liittyneet myös kamarimusiikkiyhtyeisiin.

6.3 Kotiharjoittelu

Vaikka aikaa instrumentin harjoitteluun ei välttämättä ollutkaan rajattomasti, niin kaikki tutkimushenkilöt vaikuttivat pitävän harjoittelua mieluisana tekemisenä. Lauralle harjoittelu kotona oli hetki omaa aikaa, rentoutumista ja ympäristön ärsykkeiden poissulkemista.

Nykyään must se on ihana vastapaino kyl tolle duunille, et sit ku niinku oikeesti harjottelee jotain vaikeet biisii, niin siin ei kyl paljoon aattele sit mitään muuta asiaa. (Laura)

Laura tosin myönsi, että se aika, jonka yleensä ehtii kotona harjoitella, on tietenkin *aika niinku lyhyehkö*, ja on lähes yllestä ehtiä harjoitella tunnin verran. Niina puolestaan oli

saanut lapsuudessaan soittaa omakotitalossa, joka täyttyi itse kunkin sisaruksen soittoharjoittelusta. Uudessa elämäntilanteessaan kerrostaloasunnossa hän on joutunut miettimään, miten ja milloin voisi soittaa viulua kotona olematta häiriöksi toisille.

Se [poikaystävä] itseasiassa laitto korvatulpat aina korvaan kun mä treenasin, mikä oli aika ahdistavaa minulle henkilökohtaisesti, mut kyl mä sit sain treenattua, ja sit me sovittiin, et se niinku oli jossain muualla silloin ku mä soitin. (...) Et sit sai vaan niinku soittaa ja keskittyä, et emmä aatellut, et mä niinkun häiritsen naapureita, kuitenkin soitin sillee niinku semmoseen aikaan, et en keskellä yötä soittanu tai mitään, niin se toimi sit ihan hyvin. (Niina)

Lasten vartuttua täysi-ikäisiksi Kaisa on voinut antaa harrastukselleen ja nimenomaan alttoviulunsoiton harjoittelukselle enemmän aikaa.

Kyl mä oon siis varmaan nyt harjotellu, soittanu alttoviulua nyt viimeisen reilun vuoden aikana enemmän ehkä jopa kun silloin aktiiviaikaan, koska alttoviulu oli kuitenkin mulle niinkun sivuaine, että tunteja on käytetty sit enemmän siihen pianoon. (Kaisa)

Helenalle kotiharjoittelu oli usein aikataulullisesti jostain muusta pois, sillä työssäkäyvän ihmisen vapaa-ajasta taisteli moni muukin asia. Orkesteristemmojen harjoittelu yksin kotona tuntui vaikealta, mutta Helena ihan hämmästyti omaa kurinalaisuuttaan mitä harjoitteluun tuli. Orkesterikappaleiden haastavuus toi osaltaan lisäpotkua ja ryhtiä kotiharjoitteluun, kun harjoituksiin ei sosiaalisen paineen takia kehdannut mennä täysin harjoittelematta.

En olis ikinä kuvitellut, että mä herään (...) viikonloppuna kuuden aikaan (...). Mä naapureiltaki pyysin anteeks, mut ne väitti ettei ne kuullut mitään. (...). Ku mä olin päättänyt, et mä soitan tänään jotain, mun on pakko harjotella, ni ei olis ikinä kuvitellu silloin nuorempana, (..) et mä vielä tän ikäisenä oikeesti herään aikasemmin harjottelee. (...) Että ihan mahtava homma, et tämmösiäkin on! (Helena)

Ohjattu musiikkiharrastus ei tarkoita vain silloin tällöin tapaamista opettajan kanssa, vaan olennaisena osana siihen liittyy instrumentin harjoittelu vapaa-ajalla. Kaikki tutkimushenkilöt olivat raivanneet harjoittelukselle aikaa, kukin elämäntilanteensa mukaan, ja koska musiikkiharrastuskäytännöt olivat heille jo entuudestaan tuttuja, he olivat osanneet arvioida elämäntilannettaan siten, että tohtivat aloittaa tämän aikaa ja panostusta vaativan harrastuksen. Avainasemassa lienee todellakin ollut Musisoinnin ilon joustava konsepti, jossa soittotunnille ei tarvitse mennä harjoittelematta, koska soittotunnit voi sopia useankin viikon päähän toisistaan. Näin voi itse määritellä sen, milloin on ehtinyt valmistautua mielestään riittävästi soittotuntia varten.

6.4 Soittoharrastuksen jatkamisen vaikutukset elämään

Niinan kohdalla Musisoinnin ilo toimi ikään kuin vauhtiin sysäävänä tekijänä, ja sitä kautta saadut orkesterisoittokokemukset innostivat häntä hakeutumaan viikoittaisen orkesteriharrastuksen pariin. Tämän lisäksi hän pääsi viulun harjoitusoppilaaksi musiikin ammattioppilaitokseen, ja tämä mahdollisuus oli hänelle tärkeä juuri tässä elämänvaiheessa, koska nyt *pystyy sitoutuu vielä, et soittaa kerran viikossa*. Orkesterissa soittaminen mahdollisti sen, että Niina sai soittaa siten kuin hän sillä hetkellä osaa soittaa, oman instrumentin äänen sekoitessa muun orkesterin pauhuun – vailla painetta siitä, että pelkästään häntä kuunnellaan.

Just se, että huomaa miten kivaa oli soittaa siellä orkesterissa, ja se, että siinä niinku huomaa, et siinä on tarpeeksi tavoitteellisuutta ja tällasta, et tulee säännöllisesti soitettua, ettei se taas vaan jää. Mutta sitte et ei tarte yksin soittaa, koska huomaa, että se oli kuitenkin sen verran hankalaa se soittaminen ja hyvän äänen saaminen ulos siit viulusta, et se yksin soittaminen oli tosi kuumottavaa kuitenkin niinku suhteessa siihen, mitä se vois olla ja mitä se on ollu, niin sitte mä aattelin, et se on (...) niinku yhteisöllisempää, et siinäkin mielessä mukavaa. (Niina)

Kaisa ja Laura näkivät, että oma musiikkiharrastus koskettaa myös muita ihmisiä heidän ympärillään. Kaisa totesi, että sen lisäksi, että harrastus tuottaa iloa hänelle itselleen, sillä voi tuottaa iloa *myös parhaassa tapauksessa muille*. Lauran suvusta moni iloitsi siitä, että Laura oli alkanut taas aktiivisemmin soittaa pianoa.

Joo, ja siis mullahan niinku äiti oli heti, et ”ihanaa ku sä alatat!”, ja koko suku on ollu, mun tätikin sillee, et ”ihanaa, me maksetaan sun soittotunnit!”. Hold your horses... Joo, ne oli kyllä innoissaan! (Laura)

Helena mainitsi, ettei olisi osannut ikinä kuvitellakaan olevansa taas aktiivisemmin klassista huilunsoittoa harrastava, mikäli Musisoinnin ilo –hanketta ei olisi järjestetty. Ulkopuolelta tuleva impulssi laittoi syrjään jääneen harrastuksen uudelleen liikkeelle, ja samalla uskomukset itsestä ja omista kyvyistä ja mahdollisuuksista kehittyä alkoivat muuttua.

6.5 Ajatuksia musiikkiopistossa harrastamisesta

Haastatteluissa sivuttiin myös sitä, mikä oli saanut tutkimushenkilöt hakeutumaan juuri musiikkiopiston alaisuudessa toimivaan musiikin harrastustoimintaan esimerkiksi työväenopistojen tai kansalaisopistojen sijaan. Helenalla ja Kaisalla oli aiempaa

kokemusta vapaan sivistystyön musiikkiharrastustoiminnasta, mutta ennako-oletukset ja tutuilta kuullut kommentit olivat nostaneet Lauran ja Niinan kynnystä osallistua työväenopistojen tai kansalaisopistojen kursseille.

Oon mä miettiny niit työväenkursseja, mut sitte mitä mä oon kuullu kavereilta, ni ne on ollu tosi usein opiskelijavetosisä sillee, että ne menee sinne ja sit kysytään mitä sä haluat soittaa. Ja (...) mä tartten et joku kertoo mulle sen, et mitä tehään, vähän niinku apua siihen, et no mitä mä voisin soittaa ja miten ne menee, ni sit mä en oo hakeutunu niihin. (Niina)

Lauraa ja Kaisaa innosti Musisoinnin ilo –hankkeeseen juurikin se, että musiikkiopisto Juvenalia oli heille ennestään tuttu paikka. Musiikkiopistomuotoinen musiikin harrastaminen oli heille tuttua, ja siksi heille oli tärkeää, että soittoharrastus jatkui muodoltaan kutakuinkin samanlaisena. Henkilökohtaiset soittotunnit mahdollistivat etenemisen oman taitotason ehdoilla mutta sitä alati haastaen.

Mul on sellanen mielikuva, että ehkä mä oon sen verran taitava kuitenkin, että se opisto olis niinku parempi kuin...sellanen mielikuva, et joku alotteleva menis niinku, ehkä työväenopistossa ois enemmän niit semmosii [alkeiskursseja]. (...) En tiedä onks mun mielikuva vaan väärä, mutta mul oli jotenki selvä se, et mä haluan musiikkiopistoon, ja sitte se Espoon Juvenalia, nyt ku siel on ollu ennenki (...), se oli niinku tuttu paikka. (...) Mul oli siit Juvenaliasta kuitenkin niin hyvät kokemukset. (Laura)

Juvenalian musiikkiopisto on mulle tietysti hyvin kotoisa paikka, ja mä tunnen sieltä hirveesti henkilökuntaa, kun mun lapset on ollu siellä kauan. (Kaisa)

Käsitykset siitä, kenellä on oikeus harrastaa musiikkia musiikkiopistossa ja ketä varten musiikkiopistot ovat, oli kuultavissa tutkimushenkilöiden kommenteissa, ja ne viestivät siitä, etteivät musiikkiopistot markkinoi toimintaansa kovin näkyvästi aikuisille harrastajille, vaikka suurin osa musiikkiopistoista ja musiikkikouluista tarjoaa – tai ainakin kertoo tarjoavansa – opetusta myös aikuisille. Niinan ajatukset musiikkiopistoon kuulumisesta aikuisiällä olivat ristiriitaiset.

Toisaalta se on tosi kivaa ja tuttua ja sit toisaalta se (...) tuntuu vähän hassulta, koska musiikkiopistot on silleen lapsille ja nuorille jotenkin, et kun ei ne perinteisesti oo aikuisille, (...) et ei me oikein kuuluta tänne, et mitä me täällä oikein tehdään. (...) Täällä [Suomessa] se [soitonopetus] on niinku ohjattua, mut se on silti lapsille. (...) Et sit just miettii, et jos haluis mennä, ni miten koskaan pääsisin johonkin konservatorioon soittamaan, tai miten se ees onnistuis tässä elämäntilanteessa enää. (Niina)

Tuttuun musiikkiopistoon palattuaan Laura hämmästeli musiikkiopiston muuttunutta tunnelmaa ja koki olonsa yllättäen hieman vieraaksi. Pari vuosikymmentä tuntui

muuttaneen musiikkiopiston profiilia muutenkin kuin vain Musisoinnin ilo -hankkeen verran.

Mä istuin siinä portaalla odottamassa, ni sielhän oli sellasia nuoria kundeja, joil oli jotkut bänditreeneit siellä. (...) ennen se oli niinku hyvinki sillee, et siel oltiin vain luokissa ja ei mitään ääniä, hählinää siel käytävillä eikä mitään. Ni nyt siel on ihan eri meininki, mut kyl mä snadisti itseni tunsin vanhaks, täytyy myöntää! Et mä en kyl kuulu tänne joukkoon. (Laura)

Helena puolestaan ei ollut mahdollisuutta päästä musiikkiopistoon lapsuudessaan ja nuoruudessaan, sillä hänen kotikunnallaan ei ollut varaa tarjota musiikkiopisto-opetusta kaikissa instrumenteissa. Tämän takia Helena oli innoissaan siitä, että hän saa vihdoin osallistua musiikkiopiston toimintaan ja olla osa sitä. ”Siksi tämä on ollut todella hienoo, (...) et jotenki hirveen ylpeenä sanoo, et musiikkiopistossa olen tällä erää.” Jokainen haastateltava tuntui arvostavan musiikkiopistoa instituutiona omalla tavallaan.

6.6 Kokemukset itsestä musiikin harrastajana

Haastateltavien tämän hetkiset ajatukset itsestään musiikin harrastajina vaihtelivat; Laura vertasi omia taitojaan siihen, mitä ne olivat olleet hänen aiemmin aktiivisesti pianonsoittoa harrastaessaan ja koki taitojensa ruostuneen. Hän ei kuitenkaan laittanut itselleen suuria tavoitteita soittoharrastuksen suhteen, sillä arki pienen lapsen äitinä loi omat rajoitteensa. Silti hän koki, että on taidoissaan kaukana siitä, mitä on ehkä ajatellut tai toivonut olevansa. Takana oli tosin vasta yksi pianotunti vuosien tauon jälkeen.

Nyt niinku jotenki mä koen olevani niinku hyvin hyvin huono. Niinku mä varmaan oonki! (...) Tottakai sitä oli sillon taitavampi, kun soitti joka päivä, et enhän mä nyt soita joka päivä, (...) tuntuu, et eihän tässä nyt osaakaan yhtään mitään. (Laura)

Laura kuitenkin sanoi, että toisaalta hänelle riittää pienimuotoinen musiikin harrastaminen tällä hetkellä. Kaisa sen sijaan otti ilon irti siitä, että sai vihdoin rauhassa harrastaa ja kehittyä soittotaidoissaan. Hänen kokemuksensa oli, että ”vuosikaudethan oli sillai, että piti tavallaan harrastaa lasten harrastuksia.” Soittoharrastus ja sen mukanaan tuomat aktiviteetit olivat nyt ensisijaisesti itseä varten.

Kaikki on varmaan ihan kyllästyneitä, ku mä oon koko aika jossain Musisoinnin ilo -jutussa...viulu selässä meen tuolla niinku pätevän näkösenä! (...) Mut kyl varmaan, niinku aikasemminkin, että kyllä se [soittoharrastus] on aina ollu mulle tosi...tosi tärkeä. (Kaisa)

Kaisa pystyi hyvin kuvittelemaan harrastavansa alttoviulunsoittoa Musisoinnin ilo - hankkeessa niin pitkään kuin hanke jatkuu. Harrastuksen lopettaminen tietäisi sitä, että taas olisi jouduttava *aloittamaan takamatkalta*, kun haluaisi taas alkaa harrastaa. Niina taas huomasi soittotauon aikana siirtyneensä ikään kuin musiikkikulttuurin taustavoimiin ja kuvaili musiikillisen identiteettinsä muuttuneen paljon tuona aikana. Toisaalta, haaveita musiikin aktiiviseksi harrastajaksi palaamisesta oli hänellä yhä ollut, ja uudenlaiset mahdollisuudet harrastaa nimenomaan viulunsoittoa aikuisella iällä olivat osoittaneet musiikin harrastusmahdollisuuksien moninaisuuden. Nyt Niina oli ostanut ystävältään jopa sähköviulun.

Mä haaveilin et tekis taas musiikin kanssa jotain, mut se tuntui tosi etäiseltä. (...) Se oli kuitenkin semmonen, et emmä nyt enää. Mut nyt sitte huomaa, et onhan kaikenlaista mitä voi tehdä ja näin. (Niina)

Soittoharrastuksen pariin palaamisen mahdollisuus avasi haastateltaville uusia ovia ja näkökulmia itsensä toteuttamiseen ja kehittämiseen. Lapsuuden soittoharrastuksesta kasvoi elinikäinen harrastus.

6.7 Aikuisuuden tuomat edut soittoharrastukseen

Laura, Kaisa ja Niina totesivat, että moni asia on helpompaa soittoharrastuksen suhteen nyt kuin lapsena. Vaikka soittoasennot ja sormet tuntuivatkin kangistuneen, oli uusien asioiden omaksuminen helpompaa. Kaisa koki, että nyt oli otollinen hetki harrastaa.

Sitä on kehittyny ehkä aivotkin niin paljon, että sitä oppii myös sitte nopeemmin monet jutut, ja tietenkin monet jutut voi olla, vaikka jotkut soittoasennot, (...) vähän jäykemmät kädet ja sillee. Mutta kyl se on aika otollista aikaa kuitenkin tommoselle harrastukselle. (Kaisa)

Kaikkien haastateltavien puheessa kuului itseohjautuvuus ja itsenäinen ote soittoharrastukseen. Edellytykset oivaltaa itse, uskaltaa enemmän, ja ymmärtää, miksi mitään asiaa harjoitellaan, tekivät soittoharrastuksesta entistä henkilökohtaisemman, mielekkäämmän ja motivoivamman. Sitä vastoin lapsuuden soittoharrastusta muisteltiin hyvin opettajalähtöisenä, eikä sen koettu opettaneen kovin suurta oma-aloitteisuutta.

No ehkä se [pianonsoitto] on sinällään niinku jotenki helpompaa, ja sit semmonen niinku uskallus sanoo, et 'toi nyt ei kyl niinku mun kädelle toimi ollenkaan'. Et ennenhän se oli se, mitä ope sano, niin niinhän sitä sit tehtiin. (...) Et sillä taval helpompi kyllä niinku nyt aikuisena. (Laura)

Ite ainaki niinku nyt huomaa, että on ehkä parempi motivaatio, ja sitte on ehkä paremmat edellytykset niinku itekin oivaltaa, et mitä mä voisin tehdä ja mitä mä voisin kokeilla niinku et tää kuulostais paremmalta tai tää menis kätevämmiin...tai koska lapsena oli vaan sillee, et täs on nää läksyt tälle ja ai, opettaja käski tehdä näin, okei. (...) Et sillai vaikka mitä voi tehdä, että toki niinku aina on siitä kiinni, et miten paljon ehtii kukin siinä elämäntilanteessaan tehdä töitä. (Kaisa)

Kaisan ja Lauran tavoin Niina muisteli sitä, että lapsuudessa soittoharrastus oli aika lailla ulkoapäin ohjattua, eikä niin oppilaslähtöistä kuin olisi voinut olla. Hän toivoi, että joku olisi haastanut häntä silloin ajattelemaan enemmän itse. Toisaalta vasta jälkepäin Niina on oppinut arvostamaan kaikkea sitä saamaansa opetusta ja tietoa, mitä musiikkiopistoaikoina hänelle tarjottiin ja harmitteli, ettei ymmärtänyt sen arvoa lapsena.

Nyt niinku jälkikäteen osaa arvostaa asioita enemmän. Et silloin ku oli musiikkiopistossa, ni ei sillee miettiny, et miks niitä asioita tehdään. Et se oli vaan, et joku tuli sanomaan, et nyt niinku soitetaan tätä kappaletta tai nyt käyt tällä teoriatunnilla ja nyt tehdään näin. (...)Et jos vitsi ois niinku jaksanu ja tienny keskittyä (...), et joku ois sanonu et mieti miten nää liittyy toisiinsa, eikä vaan sillee, et tässä nyt on tietoa. (Niina)

Kaisa koki osaavansa käyttää harjoitusaikansa nykyisin tehokkaammin kuin ennen ja panostavansa harjoittelun laatuun sen sijaan, että kuluttaisi aikaansa siihen *niin sanottuun tyhmään harjoitteluun*.

Nyt mä olen oppinut harjoittelemaan sitä vaikeeta kohtaa ja erilailla ja koitan keksiä kaikkia juttuja. (...) Joo, se on tietyllä tapaa justiin [kivempaa], että vaikka (...) vapaaehtostahan se oli lapsenakin, mutta nyt se tuntuu vielä vapaaehtosemmalta. (Kaisa)

Laura koki lapsuudessaan vaikeana pistein ja arvosanoin arvosteltavat tutkinnot, ja on edelleen sitä mieltä, että soittajien laittaminen paremmuusjärjestyksiin tutkintoarvosanojen perusteella ei ole hyvä asia. Senkin takia hän oli iloinen siitä, ettei Musisoinnin ilo –hankkeeseen osallistuminen velvoittanut tutkintojen suorittamista eikä edes esiintymistä.

Helena nautti siitä, että hänellä on mahdollisuus harrastaa musiikkia monella eri tavalla; hän on voinut käydä huilutunneilla ja muutamilla pianotunneillakin Musisoinnin ilo:ssa, soittaa sinfoniaorkesterissa sekä laulaa ja soittaa huilua bändeissä. Musiikkiharrastus on saanut uusia ulottuvuuksia iän myötä, ja mitä ilmeisemmin eri musiikkiharrastukset myös tukevat toisiaan.

Jännää, että mitä enemmän tulee ikää, että tää niinkun laajenee tää skaala, ja leviää niinkun. Että yhtä aikaa on niinkun paljon, että ei oo vaan jotain tiettyy koko ajan vaan...se on hauskaa. (Helena)

Helenalle ikä on tuonut uskallusta kokeilla erilaisia asioita, ja ehkäpä vielä ikää enemmän se tunne, että *ei tarvi olla täydellinen*.

Kaisa puhui usein laadusta, eikä pelännyt myöntää sitä, että klassinen musiikki on haastavaa, ja että instrumentin soittaminen vaatii pitkäjänteistä työtä. Hän myös halusi tietoisesti tehdä eron ammattilaisten ja amatöörien välille ja ajatteli, ettei harrastelijoiden ”niinkun kannatakaan yrittää hypätä ammattilaisten tontille.”

Mä haluan niinku olla sen ammattilaisten tuottaman musiikin kuluttaja ja niinku tavallaan ostaa heiltä sitä musiikkia, koska kylhän se laatu on ihan erilaista. Itä arvostan just sitä laatua (...) ja sit toisaalta musiikin harrastajana niinku toivoisin, että just syntyis se käsitys siitä, että miten vaikeeta se on ja miten paljon se vaatii työtä, et ihan liian paljon on just sitä ajatusta, niinkun että jotkut vaan niinku osaa soittaa. (Kaisa)

Kaisa myöskin sanoi olevansa täysin tyytyväinen amatöörin osaansa ja tietävänsä hyvin, etteivät hänen taitonsa ja lahjansa riittäisi ammattimuusikon uraan. Hänelle harrastuksen funktio oli itsensä kehittäminen ja joltain kantilta myös esimerkiksi opettajien työllistäminen. ”Koska tietysti välillä miettii, et mitä järkee...mut sit aattelee et ei, mä työllistän opettajia ja ehkäsen dementiaa ja...!” Yleisesti aikuisuus näytti tuoneen tutkimushenkilöiden musiikkiharrastukseen ennen kaikkea merkityksellisyyden tunnetta. Asiat olivat merkityksellisiä eri tavalla kuin lapsena. Elämänkokemus ja eletyt vuodet olivat kasvattaneet vahvaa omaa sisäistä ymmärrystä siitä, mitä omalta elämältään toivoo, mitä kaikkea soittoharrastus voi mahdollistaa ja miten se palvelee omien sisäisten tarpeiden toteuttamista.

6.8 Motivoivat tekijät ja tavoitteet

Kaikista motivoivin tavoite haastateltaville oli se, että he voisivat kokea musiikin ja yhteisöiloa ja edelleen kehittyä paremmiksi soittajiksi. Soittotekniikan ja nuotinluvun ylläpitäminen ja kehittäminen koettiin helpommaksi, kun oli harjoitukset, konsertti tai soittotunti, jota varten harjoitella ja johon tähdätä. Selkeät tavoitteet motivoivat harjoittelemaan ja toisaalta myös se, että oli joku, jolle soittaa. Kuulijan ja yleisön olemassaolon tiedostaminen antoi omalle soittoharrastukselle ryhtiä.

Se on ihan se musiikki itsessään, et niinkun sen tuottaminen ja ihan niinku keskenään soittaminen on tosi kivaa, mut sit toisaalta jos soittaa oikeesti vaan yksin, ni sit se helposti jää, et siinä täytyy olla jotakin tavoitetta, et sit on joku konsertti tai tällanen. (Niina)

Helena ja Kaisa ajattelivat jo harrastuksensa pidemmän tähtäimen vaikutuksia, ja toivoivat, että soittotaidosta olisi iloa vanhuuden päivinäkin.

Se, mikä must on musiikissa tosi hienoo, niin just se, että sitä voi eri ikäiset ihmiset tehdä yhdessä, että kyl niinku tavallaan just haaveilen siitä, että ehkä sit jonain päivänä mäki saan soittaa omien lastenlasteni kanssa. (Kaisa)

Tuli nyt jälkikäteen mieleen, et (...) tää vanheneminen alkaa tulla tässä vaiheessa – musta tulee dementoitunu ja muuten – niin mä toivon, että (...)se [huilunsoitto] toimis vielä. Et edes muistais jotenki niitä nuotteja, että olis jotain tekemistä sitte vanhana kun ei vaan tuu mistään mitään. (Helena)

Helena kertoi myös kaivanneensa yhteisöllistä musiikin tekemistä, sitä, *että kaikki on niinku samassa veneessä, et niinku monta soittaa*. Kaisan puheesta puolestaan välittyi tietoisuus laadusta ja siten myös jano kehittyä yhä vain paremmaksi alttoviulunsoittajaksi, nyt kun harrastukselle on enemmän aikaa. "Kyl mul on tavoitteena, et must tulis niinku parempi altisti ku mitä mä oon viel koskaan ollu", hän sanoi. Itsensä haastaminen ja kehittäminen koettiin ilmeisen voimaannuttavina asioina.

Helena motivoi soittoharrastuksen suhteen yhdessä soittamisen tuottama ilo ja se, että edelleen voi saada onnistumisen kokemuksia siitä, että kykenee soittamaan sitä, mitä haluaa.

Musisoinnin ilo (...) kyl se varmaan nytkin on se, et sä onnistut jossain, mitä sä soitat, oikeita nuotteja kaikkien näiden vuosien jälkeen. (...) Mulle ehkä on tää sitte tää niinku yhdessä soittaminen, tää orkesteriasia on ollu mulle se... ilo. (Helena)

Niina kertoi tavoitteekseen, että hän aikoo soittaa orkesterissa niin pitkään kuin vain mahdollista. Soittotunneilla käymisen määrään hän ei vielä osannut ottaa kantaa, mutta hän pohti, mahtaako yksikseen tulla soiteltua viulua. Bändiin tai pienyhtyeeseen hakeutumista hän mietti, muttei tiennyt, onko mahdollista löytää sellaisia ihmisiä, joilla olisi samanlaiset intressit. Joka tapauksessa Niina toivoi, että soittoharrastuksen suhteen hän löytäisi tiettyä itsenäistä aktiivisuutta, mikä säilyisi siitä huolimatta, kuuluiko hän johonkin musiikin harrastusyhteisöön tai kävikö hän soittotunneilla aktiivisesti vai ei.

Täytyy just kokeilla erilaisia asioita ja sit miettiä, et mitä niistä tulee. Mut just se, että löytäis tavan, et se niinkun pysyis, ettei se nyt vaan sit jäis, ja ettei se olis

vaan niin riippuvainen muista, niinkun se ennen oli niin riippuvainen musiikkiopistosta. (Niina)

Lauran pianonsoittoharrastuksen jatkaminen ja soittotunneille paluu oli vielä sen verran alkutekijöissä, että hän ajatteli alkuun käyvänsä vain soittotunneilla nähdäkseen, miten ne lähtevät rullaamaan. Kenraalibasson suorittaminen loppuun oli Lauran tavoitelistalla, mahdollisesti hän suorittaisi sen jo seuraavana keväänä, jos elämäntilanne sen sallii. Tavoitteena Lauralla oli saada työstettyä muutama tietty mieluisa pianokappale valmiiksi.

Kaikki haastateltavat toivoivat musiikin ja musiikkiharrastuksen olevan tavalla tai toisella läsnä heidän elämässään jatkossakin, jatkoivat he sitten Musisoinnin ilo -osastolla opiskelemista tai eivät.

7 Pohdinta

7.1 Johtopäätökset

Tutkimukseni tarkoituksena oli nostaa esiin aikuisten soittoharrastajien kokemuksia ohjatun klassisen musiikin soittoharrastuksen pariin palaamisesta ja siitä, mikä siihen motivoi ja millaista soitonoppiminen aikuisuudessa on. Espoolaisen musiikkiopisto Juvenalian aikuisille suunnatun Musisoinnin ilo -osaston kautta löytyneet neljä tutkimushenkilöä olivat käyneet aktiivisesti soittotunneilla lapsuus- ja nuoruusvuosinaan mutta jättäneet kukin tahollaan soittoharrastuksensa tauolle useiksi vuosiksi. Heidän kokemuksissaan ohjatun soittoharrastuksen jatkamisesta aikuisiällä Musisoinnin ilo -osastolla nivoutuivat yhteen oppimiseen, itsensä kehittämiseen, motivaatioon ja musiikin harrastamiseen liittyvät teemat.

Tutkimushenkilöiden kokemuksista huokui sekä suuri sisäinen motivaatio soittoharrastustaan kohtaan että ilo mahdollisuudesta jatkaa soittoharrastusta. Musisoinnin ilo -osasto ja sen tarjoama soitinkohtainen ohjaus, kamarimusiikki- ja orkesteritoiminta ja muu matalan kynnyksen toiminta tarjosivat musiikin harrastamiselle juuri optimaaliset puitteet tutkimushenkilöiden sen hetkisessä elämäntilanteessa. Soittoharrastukseen liittyvät sosiaaliset vuorovaikutustilanteet niin opettajan, muiden harrastajien kuin konserttiyleisönkin kesken muodostuivat merkittäväksi osaksi musiikkiharrastusta. Soittaminen koettiin tavoitteellisempänä, kun oli joku, jolle tai jonka kanssa soittaa.

Kaikki tutkimushenkilöt kokivat tärkeäksi sen, että **soittoharrastuksen saattoi sovittaa joustavasti omaan elämäntilanteeseen ja harrastaa omaehtoisesti, unohtamatta kuitenkaan harrastuksen tavoitteellisuutta**. Koska jokaisella tutkimushenkilöllä oli omanlaisensa elämäntilanne soittoharrastuksen pariin palatessaan, ei tässä yhteydessä voi linkittää harrastuksen jatkamista mihinkään yksittäiseen elämänvaiheeseen. Kuitenkin tämän tutkimuksen aineistosta välittyvät tutkimushenkilöiden kokemukset näyttäisivät olevan yhteydessä Perhon ja Korhosen (2008) tekemän tutkimuksen tuloksiin, joiden mukaan erityisesti naisilla ikävuosien 30 – 40 siirtymävaiheissa on havaittavissa aikaisempaa enemmän muun muassa työn pohdintaa sekä syrjään jääneiden toiveiden ja

suunnitelmien toteuttamista. Soittoharrastuksen jatkamisen voi tämän tutkimuksen valossa nähdä juuri tällaisena pyrkimyksenä toteuttaa musisoimiseen ja siinä kehittymiseen liittyviä syrjään jääneitä haaveita. Toisin sanoen, ihmisen yksilöllisen elämänrakenteen siirtymävaiheisiin sisältyvä elämän pohdinta ja identiteetin puntarointi saattaa synnyttää motivaation toteuttaa ja kehittää itseään jonkin harrastuksen, tässä tapauksessa esimerkiksi musiikkiharrastuksen, parissa.

Tutkimus osoittaa, että aikuisia motivoi ohjatun klassisen musiikin soittoharrastuksen jatkamiseen muun muassa mahdollisuus saada henkilökohtaista ohjausta silloin, kun se on sovittavissa omaan arkeen ja elämäntilanteeseen sekä **mahdollisuus määritellä soittoharrastuksensa tavoitteet itse**. Tällaisten joustavien ja aikuisoppilaiden yksilöllisyyden huomioonottavien opetuskäytäntöjen tärkeydestä puhuu myös Bowlesin (2010) aikuisia musiikin harrastajia opettavien kokemuksia käsittelevä tutkimus. Yksilöllisten opetusmetodien lisäksi kyseiseen tutkimukseen vastanneet musiikin- ja soitonopettajat puhuivat aikuisten opettamiseen keskittyvän lisäkoulutuksen hyödyllisyydestä. Pohja joustavalle ja aikuisten oppijoiden tarpeet huomioivalle opetukselle tulisi siis luoda jo musiikin- ja soitonopettajien koulutuksessa. Monenlaista koulutusta löytyy kyllä varhaisiän- sekä myöhäsiän musiikkikasvatuksen kentällä, mutta mikä rooli voisi olla varhaisaikuisuuden ja keski-iän käsittävällä aikuisiän musiikkikasvatuksella?

Keskeisiä syitä soittotunneille hakeutumisessa oli **halu oppia soittoharrastuksen suhteen itsenäiseksi**, eli pärjätä soittoharrastajana jossain vaiheessa ilman opettajan tukea, ja kehittyä instrumentin teknisessä hallinnassa, nuotinluvussa sekä sopivan nuottimateriaalin itsenäisessä etsimisessä. Pyrkimys saavuttaa aikuisiällä itsenäisyys suhteessa harrastukseen menee yksiin Knowlesin (1975) aikuiskasvatustutkimuksen johtopäätöksen kanssa siitä, että ihmisen kypsymiseen liittyy siirtyminen riippuvuudesta kohti itsenäisyyttä ja lisääntyvää itseohjautuvuutta (Knowles 1975, 43). Tämän tutkimuksen tulokset ovat sopusoinnissa myös sen kanssa, mitä Taiteen perusopetuksen musiikin lyhyen oppimäärän perusteissa todetaan aikuisten opettamisesta: aikuisten opetuksessa korostuu opiskelijan oma-aloitteisuus sekä tarve ja kyky ohjata omaa oppimistaan (Opetushallitus 2017b). Tarve oppia itseohjautuvaksi sellaisessa harrastuksessa, joka on lapsuudessa ja nuoruudessa saattanut olla luonteeltaan kovin

ulkoa ohjattua, alleviivaa itseohjautuvuuden ja autonomisuuden kokemuksen olevan aikuisten soittoharrastajien oppimisessa tärkeää.

Tutkimushenkilöiden **palo uuden oppimiseen, itsensä kehittämiseen ja haastamiseen sekä musisoinnin ilon kokemiseen lisäsivät sisäistä motivoituneisuutta harrastaa musiikkia ohjatusti**. Kokemukset omasta pystyvyydestä ja mahdollisuudesta edelleen kehittää itseään soittajana avaavat näkökulman musiikkiharrastuksen voimaannuttaviin ja minäkuvaa rakentaviin vaikutuksiin. Samanlaisesta ilmiöstä yleisemmin aikuisten opiskeluun liittyen kertoo Laakkosen, Mannisen ja Kauppisen (2017) nuorten aikuisten naisten koulutukseen osallistumista ja aikuisopiskeluun suhtautumista käsittelevä tutkimus, jossa ilmeni, että opiskelu aikuisiässä koetaan eräänlaisena jämähtämisen vastavoimana, liikkeellä pysymisenä ja osoituksena siitä, että aikuisena kykenee siihen, mihin nuorempaanakin. Samalla tavoin Perkinsin ja Williamonin (2013) tutkimus musiikkiharrastuksen vaikutuksista iäkkäämpien aikuisten hyvinvointiin tukee ajatusta, että musiikillisen kehittymisen itsetuntoa vahvistavalla vaikutuksella sekä kyvyllä tehdä musiikkia ja musisoida yhdessä toisten kanssa on aikuisiän hyvinvointia edistävä vaikutus. Motivaatio hakeutua soittoharrastuksen pariin kertoo siis musiikkiin ja sen harrastamiseen liittyvistä hyvinvointia edistävästä vaikutuksista.

Tutkimushenkilöiden hakeutuminen osaksi musiikin harrastusyhteisöä kertoi jo itsessään siitä, että soittoharrastuksen jatkamisen motivaatioon vaikuttaa **musiikkia harrastavan vertaisryhmän löytyminen ja mahdollisuus musisoida toisten kanssa**. Halu tuottaa musiikilla iloa itsensä lisäksi myös läheisilleen sekä halu rikastuttaa omaa elämäänsä musiikilla vielä myöhäisaikuisuudessakin viestivät, että tutkimushenkilöt kokivat musiikin ja soittoharrastuksen lisäävän hyvinvointia ja parantavan elämänlaatua. Yhdessä soittaessa omat soittotaidon rajoitukset unohtuvat, kun saa keskittyä musiikilliseen kokonaisuuteen ja yhdessä tekemiseen. Toisaalta harrastamisen kimmokkeena toimii myös mahdollisuus soittaa jollekin tai jonkun kuullen, oli se sitten toinen harrastaja, opettaja tai kokonainen konserttiyleisö. Musiikkiharrastus saa siis parhaimmillaan polttoainetta sosiaalisesta vuorovaikutuksesta. Ryanin ja Decin (2000) itsemääräämisteoriat painottaa juuri sosiaalisen ympäristön merkitystä sisäisen motivaation syntymisessä. Tässä tapauksessa Musisoinnin ilo -osaston sosiaalinen ympäristö toimi sisäistä motivaatiota tukevana elementtinä.

Tutkimushenkilöt kokivat **aikuisuuden jopa lapsuutta otollisempaan aikana uuden oppimiselle ja aktiiviselle musiikin harrastamiselle**. Aikuisiän musiikkiharrastukseen näytti liittyvän jopa voimakkaampaa sisäistä tavoitteellisuutta kuin lapsuuden ja nuoruuden aikaiseen harrastukseen. Ymmärrettävästi aikuisuuden vahvistama itsetunto ja oman keskeneräisyyden hyväksyminen antavatkin enemmän tilaa oppimiselle. Tutkimushenkilöiden elämäkokemus näkyi soittoharrastuksessa itsetuntemuksena siten, että heillä oli selkeämpi näkemys siitä, miten kannattaa harjoitella, jotta itse oppii parhaiten, minkä verran ehtii omassa elämäntilanteessaan harjoittelemaan ja minkä verran itseltään kannattaa vaatia. Toisaalta lapsuuden kokemukset soittoharrastuksen parissa olivat opettaneet, että klassisen musiikin soittoharrastus vaatii harjoittelusta ja pitkäjänteistä työntekoa, minkä tähden tutkimushenkilöt suhtautuivat harrastukseen tietyllä vakavuudella. Stebbinsin (esim. 1992) vakavan harrastamisen käsite kuvaa siksi hyvin tutkimushenkilöiden harrastamisasennetta. Tutkimushenkilöt kokivat myös, että aikuisuuden etuja soittoharrastukselle oli uskalluksen lisääntyminen. Rohkeus haastaa itseään, olla aktiivisempi opetustapahtumassa ja sanoa mielipiteensä auttoivat kulkemaan kohti musiikin omaehtoisempaa harrastamista. Suhteellisen omaehtoisen harrastamisen mahdollisuus yhdessä harrastusyhteisöön kuulumisen kanssa tuntui ylipäättään lisäävän harrastukseen sitoutumisen määrää.

Musisoinnin ilo –osaston toimintaan osallistuminen ja soittoharrastuksen pariin palaaminen on selvästi ollut jokaiselle tutkimushenkilölle merkityksellinen asia. Soittoharrastus muodostuukin usein tärkeäksi osaksi identiteettiä jo lapsuudessa ja nuoruudessa, ja harrastuksen tauolle jättäminen vaikuttaa siksi väistämättä jollain tasolla omaan minäkuvaan ja identiteettiin. MacDonald, Hargreaves ja Miell (2009) esittävät, että nuorelle musiikkiharrastajalle kehittyvään musiikilliseen identiteettiin vaikuttavat olennaisesti musiikkiharrastuksen parissa saadut kokemukset ja ne musiikilliset aktiviteetit, joihin hän osallistuu. Musiikillisen identiteetin laatu ja se, mitä musiikinharrastaja itse ajattelee omista kyvyistään, määrittää paljon hänen motivaatiotaan kehittää omia taitojaan ja viettää aikaa musiikkiharrastuksen parissa (MacDonald ym. 2009). Näin ollen jo olemassa olevan musiikillisen identiteetin voi nähdä vaikuttavan olennaisella tavalla motivaatioon jatkaa musiikkiharrastusta. Yhtä lailla voi olla, ettei edes Musisoinnin ilo –osasto tavoita niitä lapsuudessaan soittotunneilla käyneitä, joiden

musiikillista identiteettiä soittoharrastus on syystä tai toisesta muovannut vahvasti negatiiviseen suuntaan.

Harrastuksen tauolle jättäminen oli ollut tutkimushenkilöiden siihen johdattelevassa elämäntilanteessa ainoa oikea päätös, jota he eivät olleet sillä hetkellä katuneet. Salmela-Aro ja Nurmi (2005) toteavat, että ihmisen psyykkistä hyvinvointia näyttää lisäävän se, että hän sopeuttaa henkilökohtaisia tavoitteitaan muuttuneisiin elämänvaatimuksiin (Salmela-Aro & Nurmi 2005, 159). Näin ollen soittoharrastuksen tauolle jättämisen voi nähdä eräänlaisena pyrkimyksenä lisätä henkistä hyvinvointia vähentämällä itseen kohdistuvia paineita ja vaatimuksia sekä hakemalla tasapainoa muuttuneiden elämäntilanteiden keskellä. Tasapainoisemmassa elämäntilanteessa harrastuksen jatkaminen voi tuntua yllättävän luontevalta.

Kaikesta huolimatta soittoharrastukseen käytetyt vuodet olivat muokanneet tutkimushenkilöiden musiikillista identiteettiä ja jättäneet heihin jokaiseen vahvan jäljen sekä paljon musiikillista osaamista. Heidän kaltaisissa, lapsuudessaan musiikkia aktiivisesti harrastaneissa, on siis paljon potentiaalia jatkaa musiikkiharrastustaan aikuisuudessa, jos vain harrastustoiminta on luonteeltaan helposti omaan elämäntilanteeseen sovitettavaa. Niin kuin 35-vuotias Maija Aho kertoi Iltalehden lehtiartikkelissa 25.12.2016: “[Musisoinnin ilo -] projekti kuulosti juuri siltä puuttavalta lenkiltä: nyt saman tasoiset harrastajasoittajat voisivat löytää toisensa ja jatkaa soittamista siitä, mihin se oli vuosia sitten jäänyt.”

Mahdollisuus osallistua soittotunneille ja yhteismusisointiin non-formaalin aikuiskasvatustoiminnan ja vapaan sivistystyön kaltaisella musiikkiopiston osastolla kannustaa aikuisia jatkamaan soittoharrastustaan, vaikka harrastus olisi ollut tauolla jo toistakymmentä vuotta. Etenkin, jos soittoharrastus lapsuudessa ja nuoruudessa on ollut vahvasti kytköksissä musiikkiopiston toimintaan, on klassisen musiikin ohjatun soittoharrastuksen jatkaminen nimenomaan musiikkiopistossa luontevaa. Tämä on yksi tapa ulottaa lapsena hankittu soittotaito aikuisuuteen asti ja edistää elinikäisen, lähes koko elämänkaarta rikastuttavan soittoharrastuksen toteutumista.

7.2 Luotettavuuden arviointi

Valitsemalla minulle entuudestaan tuntemattomat tutkimushenkilöt musisoinnin ilo - osastolta, jonka toimintaan tutustuin vasta tutkimukseni alkumetreillä, lisäsin omaa puolueettomuuttani ja sain mahdollisuuden tutkailla ulkopuolisen silmin aikuisten soittoharrastustaan jatkaneiden harrastuspolkua. Fenomenologisen tutkimusotteen ohjaamana kyseenalaistin aika ajoin tutkimusaineistosta tekemiäni tulkintoja, jotta en antaisi oman esiyymmärryksen johdatella itseäni tulkitsemaan tutkimushenkilöiden kokemuksia omasta musiikkiharrastushistoriastani ja kokemusmaailmastani käsin. Oman esiyymmärryksen hahmottaminen ja tulkintojeni arvioiminen kriittisesti ei tosin ollut aina helppoa, sillä olen itsekkin kokenut ja nähnyt musiikin harrastamisen monenlaisia puolia. Siinä missä oma kokemukseni oli tutkimuskenttää kartoittaessani suuri etu, oli se puolueettomia tulkintoja tehdessä myös haaste.

Teemahaastattelut antoivat paljon informaatiota tutkimushenkilöiden kokemuksista, mutta näitä kokemuksia olisi voinut edelleen syventää haastattelemalla tutkimushenkilöitä tietyn ajanjakson jälkeen uudestaan. Yksi haastattelukerta ei välttämättä vielä tavoita haastateltavan kaikista merkityksellisimpiä kokemuksia. Haastattelut saattoivat kyllä sysätä tutkimushenkilöiden omien kokemusten prosessointia liikkeelle, mutta juuri siksi vielä hedelmällisempää olisi ollut haastatella tutkimushenkilöitä uudestaan tai pyytämää heitä pitämään päiväkirjaa soittoharrastuskokemuksistaan tietyn ajanjakson ajan.

Koska tutkimuspyyntöni vastasi vain neljä henkilöä, minun ei ollut mahdollista vaikuttaa tutkimushenkilöryhmän heterogeenisuuteen. Kuitenkin kehitettäessä mahdollisimman monenlaisissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä tavoittavaa musiikkikasvatusta ja tavoitteellista musiikkiharrastustoimintaa, on yksittäisen ihmisen kokemus aina tärkeä. Musisoinnin ilo -osaston toiminta on onnistunut tavoittamaan soittoharrastuksensa jatkamisesta haaveilevia aikuisia harrastajia omalla toiminta-alueellaan pääkaupunkiseudulla, vaikka alueelta löytyy myös musiikkiopistojen ja työväenopistojen tarjoamaa musiikin harrastustoimintaa ja esimerkiksi useita harrastelijaorkestereita. Näiden harrastajien kokemusten kuuleminen mahdollisimman objektiivisesti tarjoaa tärkeää tietoa siitä, miten aikuisia klassisen musiikin

soittoharrastusta jatkavia tulisi huomioida niin yksittäisten oppilaitosten opetussuunnitelmien tasolla kuin valtakunnallisestikin.

7.3 Jatkotutkimusaiheita

Aikuisten musiikkiharrastajien keskuudessa näyttäisi olevan kysyntää aikuisten elämäntilanteeseen räätälöidystä mahdollisuudesta harrastaa klassista musiikkia ohjatusti. Mikäli lapsena aloitettu musiikkiharrastus on jo antanut eväät elinikäiseen musiikin harrastamiseen, olisi hyvä tutkia syvemmin sitä, mikä todella on ohjauksen ja opetuksen rooli aikuisen klassisen musiikin soittoharrastuksessa, ja millaisia mahdollisuuksia esim. vertaisoppimisella voisi olla aikuisten klassisen musiikin soittoharrastuksessa. Miten aikuiset musiikin harrastajat itse kehittäisivät aikuisille suunnattua musiikin harrastustoimintaa? Onko klassisen musiikin oppimisessa henkilökohtainen ohjaus tärkeämpää kuin esimerkiksi viihdemusiikin oppimisessä? Miten aikuisen oppimisen erityispiirteet otetaan huomioon nimenomaan klassisen musiikin instrumenttiopetuksessa?

Musisoinnin ilo –osaston kaltaisten aikuisille suunnattujen musiikkiopistojen osastojen ja vapaan sivistystyön alaisten oppilaitosten, kuten työväenopiston arvojen, toiminnan tavoitteiden ja käytännön toteutusten vertailu voisi tuoda mielenkiintoisella tavalla esiin sitä, millaisia tarpeita vastaamaan nämä toisaalta samanlaiset mutta joiltain osin erilaiset musiikin harrastusfoorumit on luotu. Osana musiikkiopistoa aikuinen saattaa helposti kokea olevansa väärässä paikassa, kun pääosa harrastajista on lapsia. Miten musiikkiopistot voisivat kehittää toimintaansa, jotta aikuiset voisivat löytää sen piiristä paikan ja yhteisön myös omaa soittoharrastustaan ajatellen? Miten taiteen perusopetus voisi olla samaan aikaan tasapuolisesti sekä lapsia että aikuisia varten? Miten voisi tukea aikuisten ja lasten musiikin harrastamista yhdessä?

Lähteet

- Alasuutari, P. 1993. Laadullinen tutkimus. Jyväskylä: Vastapaino.
- Antikainen, A., Rinne, R. & Koski. 2000. Kasvatussosiologia. Helsinki. WSOY.
- Antikainen, A. & Komonen, K. 2009. Elämäkerta ja elämäntietä kasvatuksen ja aikuiskasvatuksen sosiologiassa. Teoksessa: Pekka Sallila (toim.) 2003. *Elämänlaajuinen oppiminen ja aikuiskasvatus*. Helsinki: Kansanvalistusseura, 84–121
- Anttila, M. 2004. Musiikkiopistopedagogiikan teoriaa ja käytäntöä. Joensuun yliopisto.
- Bandura, A. 1997. Self-efficacy: The exercise of control. New York: Freeman.
- Bowles, C. L. 2010. Teachers of Adult Music Learners. An Assessment of Characteristics and Instructional Practices, Preparation, and Needs. *Update: Applications of Research in Music Education*. 28, issue 2, 50–59. DOI: 10.1177/8755123310361762
- Coffman, D. D. 2002. Music and quality of life in older adults. Julkaisussa: *Psychomusicology: A Journal of Research in Music Cognition*, 18 (1-2), 76–88.
- Creswell, J. W. 2014. Research design. Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches. Fourth edition. SAGE Publications. Thousand Oaks.
- Eskola, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (2001) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 133–157.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2010. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (toim.). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 3., uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 26–44
- Fibo Collegium 2015. Amore Classico. Myöhäisiän musiikkikasvatushanke. Saatavilla: <http://senioribarokki.blogspot.fi>, luettu 4.3.2017.

- Front, T. 2003. Itseohjautuvuus ja oppijan autonomia elämänlaajuisen oppimisen haasteena. Teoksessa: Pekka Sallila (toim.). *Elämänlaajuinen oppiminen ja aikuiskasvatus*. Helsinki: Kansanvalistusseura, 125–151.
- Gaunt, H. & Hallam, S. 2009. Individuality in the learning of musical skills. Teoksessa: Hallam, S., Cross, I. & Thaut, M. (toim.). *The Oxford Handbook of Music Psychology*. Oxford: Oxford University press, 2009, 274–284.
- Hallam, S. 2009. Motivation to learn. Teoksessa: Hallam, S., Cross, I. & Thaut, M. (toim.). *The Oxford Handbook of Music Psychology*. Oxford: Oxford University press, 2009, 285–294.
- Hanifi, R. 2005. Vapaa-ajan harrastukset – itse tekeminen, aktiivinen harrastaminen. Teoksessa: Liikkanen, M., Hanifi, R. & Hannula, U.(toim.). *Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981 – 2002*. Tilastokeskus, 117–134.
- Hanifi, R. 2009. Musiikin aktiiviset harrastajat. Teoksessa: Liikkanen, M. (toim.) 2009. *Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat*. Oy Yliopistokustannus. Helsinki: 2009, 225–249.
- Harju, A. & Saloheimo, L. 2016. Vapaan sivistystyön oppilaitosfuusiot. Saatavilla: http://www.sivistystyo.fi/doc/julkaisut/VST_Selvitys_oppilaitosfuusiot_100117.pdf, luettu 20.2.2018.
- Heckhausen, J. 1997. Developmental regulation across adulthood: Primary and secondary control of age-related challenges. *Developmental Psychology*, 33, 176–187.
- Heikkinen, A. & Kallio, E. (toim.) 2014. Aikuisten kasvu ja aktivointi. Tampere University Press.
- Heiling, G. 2000. Spela snyggt och ha kul. Gemenskap, sammanhållning och musikalisk utveckling i en amatörorkester. Lund: Lund University.
- Hirsjärvi, S. (toim.) 1983. Kasvatustieteen käsitteistö. Helsingissä: Otava
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1996. Tutki ja kirjoita. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

- Huotilainen, M. & Putkinen, V. 2008. Musiikkiharrastus vaikuttaa voimakkaasti lapsen aivotoimintaan. Julkaisussa: *Musiikki 3 – 4*, 204 –217.
- Jarvis, P. 2001. Learning in later life: An introduction for educators & carers. London: Koga Page
- Kauppinen, E. & Sintonen, S. (toim.) 2004. Musikaalinen elämä. Kansanvalistusseura. Helsinki
- Knowles, M. 1975. The Modern Practice of Adult Education. From Pedagogy to Andragogy. The Adult Education Company. New York.
- Knowles, M. 1984. The adult learner: A neglected species. 3rd ed. Houston (Tex.): Gulf.
- Koro, J. 1999. Itseohjautuvuuden ja itseohjatun oppimisen vuosikymmen. Teoksessa: Grönstrand, R. (toim.). *Kasvava aikuinen*. Helsinki: Yle-opetuspalvelut, 8–23.
- Koski, L. & Moore, E. 2001. Näkökulmia aikuisuuteen ja aikuiskasvatukseen. Saatavilla: http://www.aikuiskasvatus.fi/tiedeartikkelit/Koski_Moore_2001.html, luettu 23.4.2016.
- Kosonen, E. 2010. Musiikkiharrastusten motivaatio. Teoksessa: Louhivuori, J. & Saarikallio, S. *Musiikkipsykologia*. Jyväskylä: Atena, 2010, 295–309.
- Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Laakkonen, E., Manninen, J. & Kauppila, J. 2017. Nuoret aikuiset naiset elinikäisinä oppijoina – Notkeaa toimijuutta työn, perheen ja opiskelun rajapinnoilla? Julkaisussa: *Aikuiskasvatus* 1/2017, 37, 4–17.
- Laine, T. 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (2001) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 26–44.
- Laki vapaasta sivistystyöstä 2009/1765. Annettu Helsingissä 29.12.2009. Saatavilla: <http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980632?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20vapaasta%20sivistysty%C3%B6st%C3%A4>, luettu 23.5.2017.
- Launis, V. 1994. Kenelle itsemääräämisoikeus kuuluu. Teoksessa: Räikkä, J.(toim.) *Oikeus itsemääräämiseen*. Helsinki: Painatuskeskus, 51–64.

- Levinson, D. J. 1986. A conception of adult development. *American Psychologist* 41, 3–13
- Liikkanen, M. 2005. Vapaa-aika muutoksessa – merkitykset, rajoitteet ja valinnat. Teoksessa: Liikkanen, M., Hanifi, R. & Hannula, U. (toim.). 2005. *Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981 – 2002*. Tilastokeskus, 7–30.
- Liikkanen, M. (toim.) 2009. Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat. Oy Yliopistokustannus. Hakapaino. Helsinki 2009.
- MacDonald, R., Hargreaves, D. J. & Miell, D. 2009. Musical Identities. Teoksessa: Hallam, S., Cross, I. & Thaut, M. *The Oxford Handbook of Music Psychology*. Oxford ; New York: Oxford University Press. 462–470.
- Malinen, A. 2000. Towards the essence of adult experiential learning. SopHi, Jyväskylä.
- Markkula, M. & Suurla, R. 1997. Elinikäisen oppimisen hyvät käytännöt: Intohimo oppia. Helsinki: Opetusministeriö
- Marsick, V. & Watkins, K. 1990. Informal and Incidental Learning in the Workplace. Routledge. London
- Merriam, S. B., Caffarella, R. S. & Baumgartner, L. M. 2007. Learning in Adulthood. San Francisco: Jossey-Bass
- Mustonen, S. 2016a. Suullinen tiedonanto 18.1.2016.
- Mustonen, S. 2016b. Musisoinnin ilo –konsepti. Saatavilla: http://musisoinninilo.fi/musisoinnin_ilo_konsepti.pdf, luettu 15.5.2017
- Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Kustannusosakehtiö Vaajakoski: Tammi.
- Opetushallitus. 2017a. Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet. Saatavilla: http://www.oph.fi/download/186920_Taiteen_perusopetuksen_laajan_oppimaaran_opetussuunnitelman_perusteet_2017.pdf, luettu 28.1.2018
- Opetushallitus. 2017b. Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet. Saatavilla: http://oph.fi/download/186633_TPO_yleinen_opetushallituksen_maarays_OPH-2069-2017_20.9.2017.pdf, luettu 28.1.2018.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017. Yleissivistävä koulutus: Vapaa sivistystyö. Saatavilla <http://minedu.fi/vapaa-sivistystyo>, luettu 30.1.2018.

- Pantzar, E. 2013. Elinikäinen oppiminen aikuisuuden näkökulmasta. Teoksessa: Arvaja, M., Hakala, J. T., Hirsto, L. & Kiviniemi, K.(toim.) 2013. *Vuorovaikutuksen jännitteitä ja oppimisen säröjä: Aikuispedagogiikan haasteiden äärellä*. Kokkola: Jyväskylän yliopisto, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, 11–20.
- Perho, H. & Korhonen, M. 2008. Siirtymien sijoittuminen ja sisältö varhaisaikuisuudessa. Teoksessa: Lyytinen, P., Korkiakangas, M. & Lyytinen, H. (toim.) *Näkökulmia kehityopsykologiaan. Kehitys kontekstissaan*. WSOY, 323–342
- Perkins, R. & Williamon, A. 2013. Learning to make music in older adulthood: A mixed-methods exploration of impacts on wellbeing. Julkaisussa: *Psychology of Music* 2014 42: 550. DOI: 10.1177/0305735613483668
- Raudaskoski, P. 1999. Vastavuoroisuus oppimisessa. Teoksessa: Grönstrand, R. (toim.). *Kasvava aikuinen*. Helsinki: Yle-opetuspalvelut.
- Rauste-von Wright, M., Soini, T. & Wright, J. 2003. Oppiminen ja koulutus. 9. uud. p. Helsinki: WSOY
- Rinne, R. 1999. Koulutususkosta oppimiskokemukseen. Teoksessa: Grönstrand, R. (toim.) 1999. *Kasvava aikuinen*. Helsinki: Yle-opetuspalvelut, 90–115.
- Roulston, K. & Jutras, P. & Seon J. K. 2015. Adult perspectives of learning musical instruments. *International Journal of Music Education* 2015, 33(3), 325–335. DOI: 10.1177/0255761415584291
- Ruohotie, P. 1998. Motivaatio, tahto ja oppiminen. Helsinki: Edita
- Ruohotie, P. 2000. Oppiminen ja ammatillinen kasvu. 1.-3. p. 2005. Porvoo ; Helsinki ; Juva: WSOY
- Ryan, R. M. & L. Deci, E. L. 2000. Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being. *American Psychologist*, 55, 68–78, DOI: 10.1037/110003-066X.55.1.68
- Saarikallio, S. 2010a. Musiikin tunnemerkit arkielämässä. Teoksessa: Louhivuori, J. & Saarikallio, S. (toim.). *Musiikkipsykologia*. Jyväskylä: Atena, 2010, 279–293.
- Saarikallio, S. 2010b. Music as emotional self-regulation throughout adulthood. *Psychology of Music*. 39(3) 307–327. DOI: 10.1177/0305735610374894
- Saarikallio, S. & Erkkilä, J. 2007. The role of music in adolescents' mood regulation. *Psychology of Music* 35(1):88-109. DOI: 10.1177/0305735607068889
- Salmela-Aro, K. & Nurmi, J.-E. (toim.) 2005. Mikä meitä liikuttaa: Modernin motivaatiopsykologian perusteet. Jyväskylä: PS-kustannus

- Salmela-Aro, K. & Nurmi, J.-E. 2017. Henkilökohtaiset tavoitteet, hyvinvointi ja elämäntyyli. Teoksessa: Salmela-Aro, K. & Nurmi, J.-E. (toim.) 2017. *Mikä meitä liikuttaa: Motivaatiopsykologian perusteet*. 3., täysin uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 32–42.
- Sinkkonen, M. & Pulkkinen, L. 1996. Elämänrakenne parhaassa aikuisiässä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto
- Sjöblom, K. 2017. Intohimo. Teoksessa: Salmela-Aro, K. & Nurmi, J.-E. (toim.) 2017. *Mikä meitä liikuttaa: Motivaatiopsykologian perusteet*. 3., täysin uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 222–233.
- Stebbins, R. A. 1978. Classical music amateurs: A definitional study. *Humboldt Journal of Social Relations*.
- Stebbins, R. A. 1992. *Amateurs, Professionals and Serious Leisure*. Montreal: McGill-Queen's University Press.
- Stebbins, R. A. 1998. *After work: The search for an optimal leisure lifestyle*. Calgary, AB. Detselig.
- Stebbins, R. A. 2007. *Serious Leisure: A Perspective for Our Time*. New Brunswick, N.J.: Transaction Publishers.
- Suomen musiikkioppilaitosten liitto 2007. *Musiikin opetus Suomessa*. Saatavilla <http://www.musiikinopetus.fi/fi/etusivu>, luettu 10.2.2018.
- Suoranta, J. 2004: ;Musiikki kuuluu kaikille! Teoksessa: Kauppinen, E. & Sintonen S.(toim.) 2004. *Musikaalinen elämä*. Kansanvalistusseura. Helsinki, 174–190.
- Syrjälä, L. & Ahonen, S. & Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1994. *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. Kirjayhtymä. Rauma: 1995
- Tulkki, P. & Honkanen, P. 1998. Valta oppimisen kentällä. Teoksessa: Silvennoinen, H. & Tulkki, P (toim.). 1998: *Elinikäinen oppiminen*. Gaudeamus, 25–60.
- Tuomi, J. & Sarajärvi. A. 2006. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Jyväskylä 2006
- Tuomisto, J. 2003: Elinikäisen oppimisen toinen sukupolvi – unohtuiko jotain? Teoksessa: Sallila, P. (toim.) 2003. *Elämänlaajuinen oppiminen ja aikuiskasvatus*. Helsinki: Kansanvalistusseura, 49–83.
- Tuomisto, J. 1997. Elinikäisen oppimisen teoreettiset ja historialliset lähtökohdat. Teoksessa: Opetusministeriö, 1997. *Näkökulmia elinikäiseen oppimiseen*. Elinikäisen oppimisen komitean mietinnön (1997:14) liite.

- Vanhalakka-Ruoho, M. 2014. Aikuisten opiskelu, työ ja elämässä suunnanotto ohjauksen ja neuvonnan mahdollisuutena. Teoksessa: Heikkinen, A. & Kallio, E. (toim.) *Aikuisten kasvu ja aktivointi*. Tampere: Tampere University Press, 32–69.
- Varila, J. 1999. Tunteet ja aikuisdidaktiikka: Tunteiden aikuisdidaktisen merkityksen teoreettinen ja empiirinen jäljitys. Joensuu: Joensuun yliopisto
- Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Kirjayhtymä Oy. Tampere.
- Vasalampi, K. 2017. Itsemääräämisteoria. Teoksessa: Salmela-Aro, K. & Nurmi, J. (toim.) 2017. *Mikä meitä liikuttaa: Motivaatiopsykologian perusteet*. 3., täysin uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Viljaranta, J. 2017. Odotusarvoteoria – Odotusten ja arvostusten vaikutus oppimismotivaatioon. Teoksessa: Salmela-Aro, K. & Nurmi, J. (toim.) 2017. *Mikä meitä liikuttaa: Motivaatiopsykologian perusteet*. 3., täysin uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Vilka, H. 2005: *Tutki ja kehitä*. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Keuruu 2005.

Liitteet

Liite 1. Haastattelupyyntö

HAASTATTELUPYYNTÖ

Hyvät Musisoinnin ilo -osaston opiskelijat,

Opiskelen musiikkikasvatusta Sibelius-Akatemiassa ja teen parhaillani maisterintutkielmaa, jonka aiheena on klassisen instrumenttiopetuksen pariin palaavien aikuisten kokemukset aiemmin tauolle jätetyn soittoharrastuksen jatkamisesta ohjatusti. Tutkimukseni aineiston hankintaa varten etsin tutkimushenkilöitä, joita minun on tarkoitus haastatella syksyn 2016 aikana.

Etsin haastateltaviksi henkilöitä, jotka ovat harrastaneet jonkin instrumentin soittamista lapsuudessaan ja/tai nuoruudessaan, mutta keskeyttäneet harrastuksensa vähintään viideksi vuodeksi ja jatkaneet sitä sitten ohjatusti Musisoinnin ilo -hankkeessa. Haastattelut toteutetaan yksilöhaastatteluina musiikkiopisto Juvenalian tiloissa tai niiden läheisyydessä, ja haastatteluun on hyvä varata n. 1,5h aikaa. Tutkimuksen aikana esille tulevat tutkittavia koskevat tiedot ovat luottamuksellisia. Tutkimuksessa esille tulleet asiat tulen raportoimaan tutkimusjulkaisussa siten, ettei tutkittavia tai muita mainittuja yksittäisiä henkilöitä voi sieltä välittömästi tunnistaa. Tutkimustani ohjaa yliopistonlehtori Minna Muukkonen (*minna.muukkonen@uniarts.fi*).

Olisiko sinulla kokemuksia jaettavana ja aikaa osallistua tutkimukseen? Lähetä yhteystietosi osoitteeseen *anna.kiiski@uniarts.fi*, niin otan sinuun yhteyttä haastatteluajan sopimiseksi. Jos haluat tietää lisää tutkimuksen taustoista, vastaan mielelläni sitä koskeviin kysymyksiin.

Syysterveisin,

Anna Kiiski
Musiikkipedagogi (amk)
MuK

TEEMAHAASTATTELU

1. Taustatiedot

- Nimi, ammatti, ikä
- Kerro tavallisesta päivästäsi?
- Miten kauan olet opiskellut Musisoinnin ilo -osastolla?
- Mitä soitto-opintoihisi Musisoinnin ilo -osastolla kuuluu?

2. Aiempi soittoharrastus

- Minkä ikäisenä harrastus on aloitettu? Missä?
- Miten kauan soittoharrastus jatkui aktiivisena?
- Hyvät soittoharrastukseen liittyvät muistot/epämieluisat muistot?
- Mikä motivoi tuolloin harrastamaan/mikä ei?
- Miksi soittoharrastus päättyi?
- Minkä ikäisenä, missä elämäntilanteessa?
- Oliko päätös silloin ”lopullinen”?
- Miltä tulevaisuus näytti suhteessa instrumentin soittamiseen ja musiikin harrastamiseen?

3. Soittoharrastus tällä hetkellä

- Mikä herätti ajatuksen ohjatun soittoharrastuksen jatkamisesta?
- Mikä oli elämäntilanne silloin?
- Miksi juuri Musisoinnin ilo? Olisiko soittoharrastus jatkunut ilman tätä hanketta?
- Mitä toiveita liittyy soittoharrastuksen elvyttämiseen?
- Miltä soittoharrastus on tuntunut? Kerro joku mieleen painunut kokemus/soittotunti/tilanne soittimen parissa.
- Miltä ohjaus on tuntunut? Mikä on samankaltaista/mikä erilaista kuin aiemmin musiikkiopisto-opinnoissa?
- Mikä merkitys muilla Musisoinnin ilo -osaston aikuisoppilailta on?
- Mikä on tämänhetkinen kuva itsestä soittajana ja musiikin harrastajana?
- Mikä motivoi? Mikä ei motivoi?
- Onko instrumentti sama kuin aiemmin?

4. Aikuinen musiikkiopistossa

- Millainen asema aikuisella on mielestäsi musiikkiopistoissa?
- Millainen aseman mielestäsi tulisi olla?
- Miten aikuisen asemaa musiikkiopistoissa voisi parantaa?
- Miltä tuntuu kuulua musiikkiopistoon (tällä iällä)?
- Miltä musiikkiopisto on tuntunut yhteisönä? Entä Musisoinnin ilo?
- Miten aikuisen soitto- ja musiikkiharrastushistoria on otettu huomioon Musisoinnin ilo -hankkeessa?

5. Oma musiikkisuhde

- Miten merkitys musiikilla on sinulle?
- Miten musiikki on mukana arjessa?
- Onko lähipiirissä soittajia/muuta yhteisöä, jossa soitetaan?

Tietoa tutkimuksesta ja vaitiolositoumus

Teen Taideyliopiston Sibelius-Akatemian musiikkikasvatuksen aineryhmän opiskelijana maisterin tutkielmaa, jonka tutkimuskohteena on klassisen instrumenttiopetuksen pariin palaavien aikuisten kokemukset aiemmin tauolle jätetyn soittoharrastuksen jatkamisesta ohjatusti. Tutkimuksella pyrin saamaan tietoa ohjatun soittoharrastuksen merkityksistä ja erityispiirteistä aikuisen harrastajan elämässä. Tärkeää osa-alue tutkimuksessani on aikuisen aiemman soittohistorian heijastukset ja vaikutukset soittoharrastuksen jatkamiseen ja kokemukset instrumenttiopintojen jatkamisesta Musisoinnin ilo -hankkeessa. Musiikkikasvatuksen kentällä pyrin lisäämään tietoutta aikuisten klassisen ja ohjatun musiikkiharrastuksen mahdollisuuksista. Tutkimustani ohjaa Sibelius-Akatemian yliopistonlehtori Minna Muukkonen. Tutkimusta varten haastattelen Musisoinnin ilo -hankkeessa soittoharrastustaan jatkaneita aikuisia. Yksittäiset haastattelut sovitaan joustavasti haastatteluun suostuneiden aikataulujen mukaan.

Minä, Anna Kiiski, lupaan olla raportoimatta millään tavalla tutkimusaineistossa ilmeneviä yksittäisiä ihmisiä koskevia tietoja kenellekään tutkimushankkeen ulkopuoliselle ihmiselle. Raportoinniksi ymmärrän kaiken viestinnän, virallisen ja epävirallisen, suullisen, sähköisen ja kirjallisen. En käytä tutkimusaineistosta ilmeneviä tutkittavien, heidän läheistensä tai muiden yksittäisten henkilöiden tietoja heidän vahingokseen, halventamiseksi tai loukkaamiseksi. Lupaan olla luovuttamatta ja kopioimatta tutkimusaineistoa tai sen osia kenellekään ulkopuoliselle.

Tutkimuksen aikana esille tulevat tutkittavia koskevat tiedot ovat luottamuksellisia. Niitä ei luovuteta muille viranomaisille tai ulkopuolisille. Tutkimusmateriaalia käytän ainoastaan tutkimustarkoitukseen, ellei asiasta erikseen sovita asianomaisten kanssa. Tutkimusmateriaali kirjataan tekstitiedostoksi ja siinä yhteydessä esille tulevien henkilöiden nimet muutetaan peitenimiksi. Tarvittaessa muutan/poistan myös paikkatietoja ja muita erisnimiä (työpaikkojen tms. nimet) tunnistamattomuuden suojaamiseksi. Tutkimuksessa esille tulleet asiat tulen raportoimaan tutkimusjulkaisussa tavalla, jossa tutkittavia tai muita mainittuja yksittäisiä henkilöitä ei voi välittömästi tunnistaa. Tämän lisäksi pyrin tutkimusjulkaisussa ehdottomasti yksittäisiä tutkittavia ja tutkimuskohteita kunnioittavaan kirjoitustapaan. Tutkijana sitoudun noudattamaan voimassaolevia tutkimusaineiston säilyttämiseen ja tietosuojalainsäädäntöön (mm. salassapitosäännökset) liittyviä ohjeita.

Nimi ja nimenselvennys: _____
Musiikkikasvatuksen osasto, Taideyliopiston Sibelius-Akatemia
Puhelin: 044 567 6553
Sähköposti: anna.kiiski@uniarts.fi

Ohjaajan nimi: Minna Muukkonen
Puhelin: 050 595 1362
Sähköposti: minna.muukkonen@uniarts.fi

Liite 4. Lupa äänitallennukseen

Lupa äänitallennukseen

Olen lukenut tiedotteen Anna Kiiskin tutkimusprojektista ja sen tavoitteista. Allekirjoituksellani annan luvan Sibelius-Akatemian musiikkikasvatuksen opiskelija Anna Kiiskille äänittää haastatteluni tutkimusta varten, sekä vahvistan olevani tietoinen siitä, että osallistumiseni tutkimukseen on vapaaehtoista ja voin niin halutessani milloin tahansa peruuttaa suostumukseni tutkimukseen. Olen tietoinen siitä, että voin ottaa yhteyttä tutkija Anna Kiiskiin tai tutkimuksen ohjaaja Minna Muukkoseen, jos minulla on kysyttävää tutkimuksesta. Minulle on annettu kopio tutkimuksen tiedotteesta.

Paikka ja päiväys

Allekirjoitus

Nimenselvennys: